Stranački život i smrt

BOJKOT U SVETLU PODELA

Protesti u Crnoj Gori

TIŠINA JE NOVA BUKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

9 770353 802002 01515

VREME

broj 1520

20. februar 2020.

INTERVJU: DUŠKO VUJOŠEVIĆ

NISAM SE DAO PASJIM SINOVIMA

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1520
20. februar 2020.

04 Stranački život i smrt:
Bojkot u svetlu podela

09 **Naprednjaci i predizborno bujanje ekstremističkih i profašističkih organizacija:**
Produžena ruka režima

13 Nuspojave:
Smisao šabačke petlje

14 Intervju: Dušan Vujošević

22 **Rusko-srpski odnosi:**
Prazne šake Sergeja Kužetoviča Šojgua

27 TV Manijak: Zona sumraka

28 Potpisi na ugovorima:
Čovek bez penkala

30 Protesti u Crnoj Gori:
Tišina je nova buka

34 Bosna i Hercegovina:
Kriza kao konstanta

38 Novi Zakon o igrama na sreću:
Više sreće u sledećem izvlačenju

40 Lični stav: Vreme je za izbore

KULTURA

42 **Intervju: Stevo Grabovac**

45 Pozorište: Igre brehtovske oporosti

46 Bioskop: Tomazo i Zviždači

48 Pop fenomeni: Bili, Lana i čulne istine

51 Provetravanje: U potrazi za heroinama

MOZAIK

52 Inspiracija: Po istinitom događaju

54 Jubilej: Kako je Srbija dobila operu

56 Moda: Dobar kostim za dobru ulogu

58 Istorija televizije: Na javnom kanalu

60 Strip: Melodije sobe i predsoblja

62 Vreme uživanja: Lepo u pm

Udžbenici kažu da fašistički sistem karakteriše i konstantno stvaranje "moralne panike" i osećaja ugroženosti. Svaka sličnost nije slučajna, a veza vlasti sa ekstremističkim i profašističkim grupacijama odveć se i ne skriva
NEDIM SEJDINOVIĆ

Isporuka naručenih i plaćenih "Pancira" trebalo bi da usledi krajem ovog meseca. Verovatno zbog toga što Zapad na ove isporuke ne gleda blagonaklono, sklopljen je i sporazum o nabavci sličnih oruđa francuske proizvodnje "Mistral". Ipak, rijaliti "Rusko oružje" sa Vučićem i Vulinom u glavnim ulogama traje i dalje
DAVOR LUKAĆ

"Ukoliko hoćeš da pišeš, moraš da shvatiš da će neko tvoju tragediju posmatrati kao šalu. Ukoliko to nisi spreman da prihvatiš, nemoj pisati."
IVAN MILENKOVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

BOJKOT U SVETLU PODELA

Bojkot dolazećih parlamentarnih i lokalnih izbora nedeljama je centralna politička tema. Situacija nije jednostavna, ali jedno je sigurno: podržavali bojkot ili ne, on je jedini potez opozicije od 2012. naovamo koji je izazvao jaku reakciju vlasti. A to sigurno nešto govori

Datum lokalnih i parlamentarnih izbora konačno znamo – 26. april – iako izbori još nisu zvanično raspisani. Znamo i da nas čeka duga i intenzivna kampanja koja je praktično već počela. Što se vlasti tiče, čak je i predsednik Srbije i Srpske napredne stranke rekao ono što odavno svi znamo: SNS je u kampanji stalno, i između dva izborna ciklusa. Tu je stvar manje-više čista (zapravo, vrlo prljava, ali ipak jasna): Aleksandar Vučić i SNS se za izbore uvek spremaju kao da su pitanje života i smrti, a kako god da opišemo odnos prema političkim protivnicima, zvučalo bi suviše blago za ono što se u realnosti događa.

S druge strane, imamo opoziciju i sada već opšte mesto da je tu situacija vrlo komplikovana. Postavka je sledeća: manji deo će izaći na izbore. Onaj znatno veći, glasniji i vidljiviji – neće. Međutim, među ovima koji su se opredelili za bojkot parlamentarnih, neki definitivno žele da izađu na lokalne izbore, a neki se još premišljaju i saopštiće konačnu odluku nakon što se ovaj broj "Vremena" nađe na kioscima. Kao što je poznato, predsednik opštine Paraćin već se očitovao o tome da izlazi na lokalne izbore. Gradonačelnik Šapca Nebojša Zelenović saopštiće svoju odluku do kraja ove nedelje. Paunović je dao intervju za "Blic" u kom kaže da se njegovom stavu o izlasku na izbore čude oni koji ne odlučuju u Savezu za Srbiju (SzS). Izjava je krajnje neobična jer je niko drugi do jedan od lidera SzS, Dragan Đilas u intervjuu za "Vreme" od 6. februara rekao: "Za nas nema priče kako će neko da izađe na izbore a da se tretira kao opozicija, to ne može. To je naša crvena linija. Jer svako ko izađe na izbore u Srbiji taj izlazi zbog sebe. Jedni da ostanu poslanici, jer bez toga ne znaju šta će sa sobom, drugi da postanu poslanici, jer im je to san, ili da postanu neki odbornici ili da sačuvaju neku vlast. Svima su puna usta da to rade zbog Srbije, ali ne, to rade samo zbog sebe."

PODSETNIK ZA OPTIMIZAM

Glavna politička tema već nedeljama, dakle, jeste "rasulo u opoziciji". Međutim, možda bi se mogli izvući i dokazi da nije sve tako crno. Za to je potrebno da se vratimo godinu i po dana unazad. Na primer, u ranu jesen 2018...

U to vreme ni u naznakama nije bilo nikakve kontrateže vladajućem režimu. Najveći kritičari vlasti bili »

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

» su nezavisni intelektualci, urbanisti i eksperti u raznim oblastima koje je ova vlast sistematski razarala. Glavna meta režima bio je Sergej Trifunović, koji još nije ni pomišljao da stane na čelo Pokreta slobodnih građana, ali jeste "kvario sliku" o vlasti radom fondacije "Podrži život". Naravno, nije bio jedini, ni on, a ni fondacija. Prorežimski mediji u to vreme su izgledali kao da predsednik Vučić lično dobija procene ko mu te nedelje narušava ugled i taj bi automatski postajao žrtva najcrnjih tabloidnih hajki. Te su se hajke redale jedna za drugom, snaga kojom su ljudi gaženi i kojom su životi uništavani bila je ubedljivo neproporcionalna u odnosu na snagu koju je imala njihova kritika ili bilo šta drugo što su radili. Savez za Srbiju već je bio formiran, ali se za njega jedva znalo.

Do obrta je došlo 23. novembra 2018. godine kada je u Kruševcu pretučen Borko Stefanović. To je bio povod da 8. decembra počnu protesti "Stop krvavim košuljama", koji su već naredne nedelje promenili ime u "1 od 5 miliona", nakon Vučićeve izjave da neće ispuniti nijedan zahtev demonstranata sve da ih izađe i pet miliona. Podsetimo, jedini zahtev demonstranata u tom momentu bio je zaustavljanje političkog nasilja koje vlast vrši nad neistomišljenicima. Predsednik nije želeo da ispuni taj zahtev.

Iako znamo šta se u međuvremenu dogodilo sa "brendom" "1 od 5 miliona", iako je ovaj deo opozicije sam sebi više puta "pucao u koleno" i pokazivao odsustvo jasne strategije, pa i artikulacije, u to vreme, koje nije bilo davno, građani su se osokolili i izlazili na ulice u stotinama gradova u Srbiji. A to nije svuda bilo podjednako lako, naprotiv. U Beogradu nije teško utopiti se u masu, ali u mestima koja imaju po nekoliko hiljada stanovnika i lokalnog poverenika SNS-a koji je stvarni šerif, a ne onaj koji slovi za gradonačelnika ili predsednika opštine, to je zahtevalo ozbiljnu hrabrost. Brzo smo zaboravili i čemer i beznađe što su pre protesta dominirali u svakom delu društva koji ne obožava Vučića i SNS. Taj čemer i beznađe nestali su s protestima i, koliko god da je trenutna situacija nekima obeshrabrujuća, nisu se ni danas vratili na onako očajan nivo kao pre novembra 2018. godine.

Boban Stojanović, politički analitičar

Da su ranije rekli...

Foto: Bojan Stekić

Raspored snaga je takav da relevantna opozicija bojkotuje izbore. Kad kažem relevantna, tu, pre svega, mislim na Savez za Srbiju (četiri stranke u njemu: DS, Dveri, SSP, NS) i PSG. O tome dovoljno govori i celokupna priča o smanjenju izbornog praga sa 5 na 3 odsto jer je Vučić shvatio da bi u parlament usled bojkota ovih partija/pokreta praktično samo liste oko SNS i SPS ušle u parlament (uz nacionalne manjine). Praktično jedini koji je možda mogao da pređe izborni prag od 5 odsto bio je SPAS Aleksandra Šapića, ali i to je svakako bilo upitno. Smanjenjem cenzusa uvećana je šansa svima, ali su i konzervativni/nacionalni deo političkog spektra, a i građanski toliko usitnjeni i podeljeni da meni deluje da će i ta 3 odsto biti težak zadatak za većinu njih osim ako izlaznost ne bude značajno niska (npr. na 30-35 odsto), pa tada neće biti ni važno ko je sve preskočio prag od 3 odsto. Odluka PSG je tu bila veoma važna i na taj način je zaokružena relevantna opozicija u bojkotu.

Ne znam koja logika stoji iza tvrdnji Paunovića i Zelenovića da imaju uslove za lokalne izbore, ali ne i za parlamentarne, osim toga da se opravda učešće na izborima. Jesu u pravu da lokalna administracija sprovodi lokalne izbore, ali nije to jedini problem u pogledu izbornih uslova. Mediji sa nacionalnom frekvencijom i tabloidi se gledaju i čitaju i u Šapcu i Paraćinu, a vlast putem državnih preduzeća i ustanova može da vrši pritiske i u ove dve jedinice lokalne samouprave, kao i da kupuje glasove. Izbori bi sigurno bili nešto normalniji (makar u okvirima lokalne izborne administracije), ali to je samo mali deo problema u odnosu na sve ostale. Da se od pre godinu dana drugačije komuniciralo u vezi sa Šapcem i Paraćinom, sada niko ne bi postavljao pitanje – ali u ovakvim okolnostima deluje da će Vučić maksimalno iskoristiti u svoju korist odluku da se izađe na izbore u ove dve lokalne samouprave, ako to bude konačna odluka. Njihov poraz na tim izborima može da nanese mnogo više štete svima nego što bi štete doneo bojkot upravo njima dvojici.

Kako bi se izlazak na lokalne izbore u Šapcu i Paraćinu odrazio na sudbinu SzS sada je veliko pitanje, a možda je i veće šta će biti sa ujedinjenjem DS-a i da li to sada može da se desi, a da se DS ne potrese dodatno. Videćemo da li će Zelenović ostati unutar Saveza, odnosno ujediniti se sa DS-om, da se sve drugačije komuniciralo mesecima unazad, sada ne bi bilo problema ni za to, kao ni za mnoge druge stvari. Pitanje je da li je Zelenović drugačijom odlukom (od izlaska na izbore) možda mogao da postane i mnogo važniji faktor unutar Saveza i da li će sada uopšte i ostati tu. Sudbina SzS-a u ovom trenutku jeste bitna. Jedina je opoziciona grupacija koja ima dvocifrenu podršku i kao takva jeste važno da opstane, posebno u kontekstu bojkota i borbe za bolje izborne uslove.

Đorđe Vukadinović, narodni poslanik

Nema ubedljivih argumenata za bojkot

Foto: Marko Rupena

Nemam iluzija da su izborni uslovi sjajni ili dobri, nisu. Ali mislim da je manje loša opcija izlazak na izbore. Koliko god se trudio da pitam i da sam razumem, nisam od onih koji su za bojkot čuo nešto što bi ličilo na argumentaciju ili plan, osim manje ili više zvučnih ili atraktivnih fraza, poput "nećemo im davati legitimitet" ili "moramo da radikalizujemo situaciju da bi nam kasnije bilo bolje". Moja ne previše entuzijastična opcija za izlazak je posledica neuviđanja ubedljivosti razloga za bojkot. Osim tih dobro upakovanih formulacija, ne vidim ni strategiju ni plan, ali ni argument. Kad sve stavimo u stranu, mislim da bojkot može da ima smisla samo pod dva uslova. Jedan je da imate nekoliko stotina hiljada ljudi spremnih da na dan izbora naprave frku i lom u celoj Srbiji i na taj način obesmisle ili spreče izbore, bilo fizički, bilo simbolički. Ali od toga nema ništa. Drugi način je da se postigne masovnost u bojkotu, dakle, da imate izlaznost od tridesetak odsto. Na taj način bi spoljni faktor, međunarodni igrači, bili prinuđeni da ne priznaju rezultate tih izbora niti vladu koja iz tih izbora proizađe. A to je još manje moguće od ovog prvog jer se ne može postići ni približno tako mala izlaznost. Čak i da niko od opozicije, prave ili lažne ne izađe, da izađu samo SNS i sateliti, opet će izlaznost biti oko 40 odsto. Pri tome je stanje u međunarodnoj zajednici takvo da se oni uopšte ne bi potresli ni kad bi svi bojkotovali izbore. Evo vam primer makedonskog referenduma ili lokalnih izbora u Albaniji.

Uslovno rečeno, patriotski deo biračkog tela, kao argument u prilog bojkotu pominje nedavanje legitimiteta Vučićevom rešenju za problem Kosova. Meni je upravo to jedan od jačih razloga za izlazak. Upravo primer Makedonije pokazuje da kad svetski igrači imaju priliku da ostvare svoj plan, oni će ga ostvariti minimalno se osvrćući na demokratska pravila igre.

Dalje, Vučić nikad neće sebi dozvoliti da ostane bez neprijatelja, to jest bez opozicije. Čak i bez prave opozicije u parlamentu, on će proizvesti neku drugu u koju može da upire prstom. To se pokazalo i sada, za vreme bojkota skupštine, jer njegovim poslanicima nije bio nikakav problem da se svađaju sa praznim stolicama. On uvek može da izmisli protivnike ili da se svađa sa odsutnima, što najviše i voli – da polemiše sa odsutnim protivnikom u studiju.

Što se tiče tog zamešateljstva oko izlaska na lokalne izbore u Šapcu i Paraćinu, meni je samo jedan od pokazatelja koliko je odluka o bojkotu bila ili nepromišljena ili licemerna. Naime, oni ili nisu razmišljali o problemu lokala ili su mislili da stave Šabac i Paraćin pred svršen čin.

Razlog za to je jednostavan: za razliku od perioda pre jeseni 2018. danas imamo opoziciju. Istina, i dalje neartikulisanu, sa minimumom zajedničkih vrednosti, sa očiglednim odsustvom ozbiljne organizacije, sa idejama sumnjivog kvaliteta, ali je imamo. Znamo imena stranaka koje su tu, znamo imena lidera opozicije i, premda to svakako nije u redu prema njima, Vučićeva ekipa za hajke i maltretiranje našla je fokus. Umesto treskanja po svakom ko se usudi da zucne nešto protiv režima, danas su na naslovnicama tabloida dežurni krivci "Đilas lopov", "Boško fašista", "Sergej narkoman", i da ne citiramo dalje. Za sada ne ulazimo u kvalitativnu analizu opozicije. Samo konstatujemo da postoji i da je uz sve svoje mane i nesnađenosti, makar jasno definisana.

KOLONA I POTKOLONE

Podsetimo i na još jedan, za sadašnji trenutak i raspodelu snaga zanimljiv događaj: 14. decembra te 2018. godine dobar deo opozicije potpisao je Zajedničke uslove za sprovođenje slobodnih i poštenih izbora. Među potpisnicima su bile sve stranke koje čine Savez za Srbiju, predstavnici Inicijative Ne da(vi)mo Beograd, ali i Nova stranka i Stranka moderne Srbije, koje sada ne učestvuju u bojkotu. Nešto kasnije pridružio im se i Pokret slobodnih građana. Sadržina tog dokumenta gotovo je identična tačkama oko kojih su tokom leta vođeni pregovori vlasti i opozicije, prvo na Fakultetu političkih nauka, a onda u Skupštini Srbije uz posredovanje poslanika Evropskog parlamenta. Dakle, zahtevana je veća zastupljenost opozicionih političara na javnim servisima, uređen birački spisak, poštovanje zabrane funkcionerske kampanje, prekid zloupotrebe javnih resursa, sprečavanje pritisaka i mahinacija tokom samog izbornog dana...

Raskoli i razmimoilaženja u opoziciji počeli su otprilike kad i pregovori vlasti i opozicije, no, tome je vlast značajno doprinela jer, iako se tokom razgovora ponašala civilizovano, onog trenutka kada bi napustili prostoriju, davali su izjave za medije u kojima su nastavljali u starom maniru: "lopovi", "ludaci", "manijaci"... U tom smislu, nije teško razumeti zašto je deo opozicije, pre svega koncentrisan oko Dragana Đilasa, vrlo brzo »

Dok čekamo Paraćin i Šabac

"To što će pet poslušnika vlasti biti zamenjeno sa pet novih poslušnika ne znači baš ništa i nije osnov da opozicija promeni odluku i izađe na predstojeće izbore."

Ovako je najavljene izmene u REM-u komentarisao Nebojša Zelenović u decembru 2019. godine. U februaru 2020, međutim, više nije tako odlučno za bojkot: "Za građane Šapca bi bila izdaja da prepustimo vlast Sandokanu. Svi građani imaju jedinstveno osećanje, a to je da branimo osvojenu slobodu, oni se osećaju povređenim kada čuju treba da branimo parkić, a nećemo da branimo slobodan grad", rekao je 14. februara za TV N1 i dodao da ne mogu Šapčani da budu krivi jer su pobeđivali na izborima: "Imamo pristojan grad s najvećom industrijskom zonom, radimo sve daleko ispred stvari koje se dešavaju u Srbiji i imate građane koji kažu da to treba braniti. Da u jednom otvorenom razgovoru s građanima vidimo šta je preovlađujuća stvar. Mi smo od početka za bojkot i tu ideju nismo narušili."

Foto: Marija Janković

Na pitanje šta mu je garant da će pobediti na lokalnim izborima, Zelenović je rekao da je to energija građana i da će do kraja ove nedelje saopštiti da li izlazi na lokalne izbore ili ne.

Foto: Medija centar

Saša Paunović, zamenik predsednika DS-a, 18. februara dao je intervju za "Blic" u kom u isto vreme kaže da odluka o izlasku na izbore u Paraćinu nije doneta, ali ni da odluka o bojkotu nije bila baš odluka, nego više pretnja vlasti i "međunarodnom faktoru", te da je tek sad postala stvarna odluka, ali i da se okolnosti menjaju i da "nešto što danas važi sutra može da bude otkazano". Iako su mu odgovori dvosmisleni, Paunović je rekao kako Paraćin i Šabac imaju malu vrednost: "Jeftinije je žrtvovati nas, nego objašnjavati i biti principijelan. Bitka za bojkot i kasnije promene neće se odlučiti na dva odsto biračkog tela. Može opozicija i bez dve ili tri lokalne samouprave."

napustio pregovore. Štaviše, ti su pregovori, to jest, njihova prva faza, okončani krajem prošle godine, a sada kad imamo datum izbora, vidimo da je od svega dogovorenog knjiga spala na izbor profesora Slobodana Cvejića u Savet REM-a, a i on je najavio da će to telo napustiti ako bude donosilo odluke iza kojih ne može da stane. S obzirom na to da REM ima istoriju donošenja čudnih i spornih odluka (kad se usudi da neku uopšte donese), sva je prilika da se profesor Cvejić tu neće dugo zadržati.

No, vratimo se opoziciji. Ključna reč oko koje se ona danas sabira, ali i deli jeste bojkot parlamentarnih i lokalnih izbora. Sve članice Saveza za Srbiju, kao i Pokret slobodnih građana, apsolutno su za bojkot parlamentarnih izbora. Međutim, Nova stranka i Stranka moderne Srbije planiraju da na aprilske izbore izađu. Tu imamo prvi raskol i optužbe za "kolaboraciju". Da "kolaboracionista" u opozicionim redovima ima, delimično je očigledno, ali, ako ćemo biti do kraja objektivni, ni Nova ni Stranka moderne Srbije nisu dale javnosti mnogo povoda da se posumnja kako su baš oni ti.

Isto važi i za čelnike Šapca i Paraćina, Nebojšu Zelenovića i Sašu Paunovića. Njihova je procena da u svojim sredinama mogu da pobede na lokalnim izborima. Da su se time zamerili drugim liderima SzS, van je svake sumnje, ali opet – teško da su i oni Vučićevi "spavači" u opozicionim redovima.

KONFUZIJA I ODMETNICI

Teško da su, dakle, Paunović i Zelenović nekakvi "saradnici režima". U njihovom slučaju javljaju se neke druge nelogičnosti. Naime, lokalni i parlamentarni izbori se održavaju istovremeno, što je takođe sporna praksa, ali o tome drugom prilikom. Ne samo da se održavaju u isto vreme, nego i na istom mestu. Neće, na primer, neki Šapčanin otići u obližnju školu da glasa na lokalnim izborima, na biračkom mestu na kom je sve regularno, kontrola poštena, okolnosti transparentne, a onda skoknuti do mesne zajednice na kojoj je biračko mesto za parlament, na kom ga čekaju crni džipovi, "bugarski voz" i zaokruženi pokojnici na biračkom spisku. Isti ljudi kontrolišu i parlamentarne i lokalne izbore u Šapcu i Paraćinu, pa bi čelnici ova dva grada morali što pre da nađu odgovor na pitanje kako to da imaju uslove za lokalne, ali ne i za parlamentarne izbore. Stav građana koji tamo žive jeste da imaju pravo da sačuvaju svoju slobodu i tome se nema šta zameriti. Osim jedne stvari: argument o očuvanju slobode u dve lokalne samouprave obesmišljava bojkot lokalnih izbora u svakom drugom mestu u Srbiji, jer nas dovodi do pitanja zašto građani Leskovca, Čačka, Kragujevca ili bilo kog drugog grada ne bi dobili šansu da se izbore za slobodu koju Paraćin i Šabac već imaju. Osim toga, prepustiti Vučiću celu Srbiju, sa sve većinom u Narodnoj skupštini, a sačuva-

ti Šabac i Paraćin, značilo bi održavanje statusa kvo, iste situacije koju već imamo.

No, nije to jedina konfuzija na opozicionom, bojkotaškom spektru. Podele u Demokratskoj stranci postale su opšte mesto u ovdašnjem političkom životu, ali ovog puta imamo nešto novo. Još jedna zanimljiva stavka u razvojnom putu opozicije kakvu imamo sad bilo je i, više simboličko nego suštinsko, ujedinjenje Demokratske stranke.

Ceremonijalno, udružili su snage prošlog maja DS predvođen Zoranom Lutovcem, ZZS Nebojše Zelenovića i SDS Borisa Tadića. Sa ove distance, pre bi se reklo da je reč o pokušaju da se demonstrira kako je DS još uvek jaka i o pomirenju bivših partijskih kolega, nego o ujedinjenju, ali pošto ovaj proces još uvek nije doveden do kraja, nema mnogo toga što bi o njemu moglo da se kaže. Osim jednog zanimljivog momenta – jedan deo predstavnika DS protivi se bojkotu... Imena su poznata: Dragoljub Mićunović, Aleksandra Jerkov, Gordana Čomić, Balša Božović i, istina, pasivizirani Branislav Lečić, koji je zapravo glavni akter jedne neobične epizode. U novembru 2019. godine Lečić je napustio sednicu Glavnog odbora DS-a revoltiran što se prisutnima obratio i Nebojša Zelenović, koji je predstavnik druge stranke, ZZS. Za Lečićem su pošli Aleksandra Jerkov, Radoslav Miliojičić Kena, Balša Božović... Dakle, demokrate koje se protive bojkotu. Biće zanimljivo ako Zelenović, po isteku roka koji je sam sebi dao, reši da ide na lokalne izbore i na taj način se nađe na istoj strani sa ljudima koji su zbog njega napustili sednicu glavnog odbora sopstvene partije.

"Odmetnici od bojkota" bili su nedavno u fokusu javnosti i zbog povratka poslanice DS Gordane Čomić u parlament, gde je predložila kasnije usvojeni amandman po kom bi u narednom sazivu skupštine trebalo da bude 40 odsto žena. Nakon toga, Gordana Čomić je doživela hvalospeve Maje Gojković i Ane Brnabić, a potom i gostovanje na RTS-u i TV Prva, što nikome iz opozicije još nije uspelo. To nas dovodi do vrlo jednostavne konstatacije: podržavali bojkot ili ne, on je jedini potez opozicije od 2012. naovamo koji je izazvao jaku reakciju vlasti. A to sigurno nešto govori. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Naprednjaci i predizborno bujanje ekstremističkih i profašističkih organizacija

Produžena ruka režima

Udžbenici kažu da je fašistički sistem izgrađen oko jedne stranke i jednog vođe, da ga karakterišu progon opozicije i kritičkog mišljenja, kontrola medija, kontrola sredstava proizvodnje, trgovine i distribucije, kao i nekontrolisana i neprikrivena moć diktatora. Karakteriše ga i konstantno stvaranje "moralne panike" i osećaja ugroženosti. Svaka sličnost nije slučajna, a veza vlasti sa ekstremističkim i profašističkim grupacijama odveć se i ne skriva

DRŽAVNI LJUBIMCI: Goran Davidović Firer i Miša Vacić u jutarnjem programu

Foto: printscreen *TV Happy*

Očigledno je da ćemo se u ovo predizborno vreme svakakvih čuda nagledati i da će na površinu isplivati svašta nešto što u ovoj državi ne valja, što smrdi čak i onima koji imaju "tvrd nos" i nisu preterano zainteresovani za politiku.

Na levo-liberalnoj-proizbornoj političkoj sceni koja se nalazi u naprednjačkoj orbiti primetna su vrlo intenzivna "gibanja", koja potvrđuju da, iako male i neuticajne, ove stranke imaju, čini se, otvoren fond za izbore, pa se lepe plakati, dele lifleti, obilaze domaćinstva, organizuju tribine, kreiraju medijske kampanje i proziva opozicija koja je najavila bojkot izbora... Situacija desno od naprednjaka još je životinja. Sve vrca od energije i entuzijazma. Razni vacići, levijatani, fireri i zavetnici ubrzano se pripremaju za izbore a, kako stvari stoje s obzirom da je izborni prag spušten na tri odsto i s obzirom da građani Srbije imaju razumevanja za ekstremne političke ideje – vrlo je moguće da ćemo neke od njih u narednom periodu gledati za skupštinskom govornicom. Tu je naravno i Vojislav Šešelj, koji će zasigurno i ubuduće sedeti u parlamentu u prvom redu, pa se pred izbore dodatno uzjogunio i pojačao svoje mrzilačke aktivnosti, tako da ga je čak i Tviter, koji podnosi mnogo šta u korist tzv. slobode izražavanja – blokirao.

Šarolikoj družini na ekstremnoj desnici pridružio se i značajno ju je ojačao, Novosađanin Goran Davidović, kog u »

» javnosti prepoznaju pod imenom Firer; on se nedavno vratio iz "pečalbe" u Italiji. Tamo je otišao da bi bio nedostupan istražnim i sudskim organima Srbije. U jednoj izjavi Davidović je otprilike rekao da mesta u zemlji treba da ima samo za one koji su lojalni Srbiji, a on sam je od te države godinama bežao. No, možda mi i ne znamo neke detalje o njegovom odnosu sa državnim službama.

Kako bilo, zahvaljujući "efikasnom pravosuđu" Davidović se vratio kao pobednik. Posle 12 godina suđenja, proglašen je nevinim za organizaciju i napad na kolonu građana na antifašističkom mitingu u Novom Sadu 2007. godine. Napad je izveden pred brojnim kamerama i stotinama svedoka, ali je ipak sud na kraju odlučio u Firerovu korist. Podsetimo da su tog 7. oktobra 2007. godine građani Novog Sada organizovali protestni miting i šetnju zbog toga što je grupa domaćih neonacista, potpomognuta neonacističkom internacionalom, pokušala da "špacirungom" kroz grad obeleži rođendan Hajnriha Himlera, komandanta zloglasnog Gestapoa i jednog od idejnih tvoraca Holokausta. Šetnju antifašista nasilno je prekinula organizacija Nacionalni stroj, na čelu sa Davidovićem. Po povratku iz Italije, on se slavodobitno slikao sa Vojislavom Šešeljom i ekipom iz "Levijatana" (odvojene fotografije, da ne bude zabune), organizacije koja pod krinkom zaštite životinja promoviše desne ekstremističke ideje i mržnju prema migrantima i Romima. Ove fotke bile su "hit" na društvenim mrežama, a komentarisalo ih je i kuso i repato. Podsetimo i na to da je Davidović odležao godinu dana u somborskom zatvoru zbog nasilnog upada na jednu antifašističku tribinu na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 2005. godine. I sada je taj Davidović rekao da se sprema za izbore, a mediji bliski režimu sa budnom pažnjom prate njegovo političko delovanje.

Skupina Levijatan je takođe najavila izlazak na izbore, a još nije jasno da li će na njih izaći samostalno ili u koaliciji sa nekom ideološki srodnom organizacijom bez obzira što – za sada – odbijaju mogućnost predizbornih koalicija. Ova organizacija je nastala 2015. godine, a postala je popularna na društvenim mrežama zbog "beskompromisne" borbe za prava životinja. Ubrzo se, međutim, ispostavilo da je reč o ekstremno desnom pokretu koji okuplja bivše članove neonacističkih navijačkih skupina, a vođa ovog pokreta,

DEŽURNO STRAŠILO:
Vojislav Šešelj
Foto: Darko Vojinović /AP

Pavle Bihali, često iznosi rasističke, antimigrantske i antiromske stavove. Jedna od omiljenih teza Levijatana je da Romi maltretiraju životinje, pa onda oni maltretiraju Rome da ovi ne bi maltretirali pripadnike faune. Levijatan je najavio da će izaći i na republičke i na lokalne izbore u petnaestak opština u Srbiji, verovatno u onima koje imaju "problema" sa zlostavljanjem životinja, migrantima i Romima.

Pored Firera, Levijatana, Srpske radikalne stranke, ljubitelji "čvrste ruke" i "konačnih rešenja" imaće baš veliki izbor: moći će da glasaju i za nesrećnog Mišu Vacića, kao i za legendarne Zavetnike ili, recimo, za Narodni slobodarski pokret. Ovaj potonji je naslednik nekadašnje Treće Srbije koja je izgleda napustila ovaj svet prirodnim putem. Prebogata je ekstremno desničarska i profašistička scena Srbije: partije i organizacije niču kao pečurke posle kiše, pa ih je teško sve i pobrojati. Postoji i nepregledan broj internetskih portala koji promovišu desno ekstremističke ideje, a čak je u jednom periodu delovao i pretraživač specijalizovan za ove sajtove, svojevrsni ultranacionalistički Gugl pod imenom – Patriot. Valjda da se patriote ne bi pogubile u beskraju globalne mreže.

Ne treba biti ekonomski ekspert, pa shvatiti da na ovom političkom spektru cirkuliše jako mnogo novca. Odgovor na pitanje odakle on dolazi može se dobiti rešenjem jednostavne jednačine: na meti njihovih kritika nije vlast u Srbiji, već ili opozicija, ili liberalni građani i organizacije, ili migranti, ili nacionalne manjine, ili svi zajedno. Na meti su dakle oni koji – jednostavno rečeno – "rade protivu srBstva", a bogami i "velikog vođe". Pod velom tajne je to da li ove partije i organizacije dobijaju i neki novac iz inostranstva, bilo da je u pitanju Rusija ili pak već spomenuta ekstremistička "internacionala". Ekstremisti se, da ne kažemo profašisti, međusobno potpomažu, a kako stvari stoje sa svetskim političkim tokovima, čini se da im akcije odavno nisu bolje stajale.

Ne treba daleko ići, dovoljno je da pogledamo udžbenike, pa da zaključimo da ove organizacije niču u prijateljskom okruženju koje stvara naprednjačka vlast. Koje su, naime, karakteristike fašističkog društva? Udžbenici kažu da je fašistički sistem izgrađen oko jedne stranke i jednog vođe, da ga karakterišu progon opozicije i kritičkog mišljenja, kontrola medija, kontrola sredstava proizvodnje, trgovine i distribucije, kao i nekontrolisana i neprikrivena moć diktatora. Karakteriše ga i konstantno stvaranje "moralne panike" i osećaja ugroženosti. Svaka sličnost nije slučajna, a veza vlasti sa ekstremističkim i profašističkim grupacijama odveć se i ne skriva.

ORGANIZACIJE ZA PRLJAVE POSLOVE

Književnik Filip David u razgovoru za "Vreme" ističe da Vučić koristi svaku priliku da "najgore govori" o svojim političkim suparnicima, o nezavisnim medijima, o nevladinim organizacijama, ali gotovo nikada o profašističkim ekstremistima, "koji su sve organizovaniji i kojih je sve više".

"Očevidno je da tu postoji neka veza, da ove grupe na jedan direktniji, ogoljeniji način izražavaju uverenja i poglede na koje naprednjaci gledaju sa simpatijama. Ne bi me iznenadilo da se otkrije da postoji i nešto više od simpatija, nekakva moralna i materijalna podrška. Kratkoročno, ovakva politika može doneti neke koristi Srpskoj naprednoj stranci zastrašivanjem, ali dugoročno destabilizuje Srbiju, u kojoj znatan procenat njenih građana nisu etnički Srbi, posebno na severu i jugu države. Svaki fašizam, onaj tradicionalni ili onaj novokomponovani, otvara put novim sukobima, rastućoj netoleranciji sa tragičnim posledicama", kaže David.

Politikolog Radivoje Jovović u razgovoru za "Vreme" kaže da profašističke organizacije i partije predstavljaju "produženu ruku režima" i da su za vlast "korisne iz više razloga". "Profašistički diskursi i delovanja skreću pažnju javnosti sa važnih društvenih, ekonomskih, i drugih, problema i zloupotreba, kao što skreću pažnju sa stvarnih uzroka ovih problema. Tako, umesto da uvidimo da živimo u sistemu ekonomske i političke eksploatacije (koji bi trebalo u najmanju ruku da reformišemo), konstantno smo bombardovani spinovanjima koja uzroke problema svaljuju na leđa čitavih nacionalnih, religijskih i kulturnih zajednica", kaže Jovović.

On smatra da te organizacije obavljaju "prljav posao za režim Aleksandra Vučića" i, osim što preusmeravaju pažnju javnosti, "podižu uzavrelost političke atmosfere".

"One iznose one ekstremne stavove koje se sâm režim usteže direktno da iznese, ali od kojih nesumnjivo profitira. Zatim je tu i verbalno, političko, pa i fizičko obračunavanje sa političkim protivnicima koji se sve više predstavljaju izdajnicima, stranim plaćenicima, neprijateljima...", ističe Jovović i dodaje da te organizacije sasvim "nekažnjeno vređaju, prete, zastrašuju i prebijaju", i da je to jedan od očevidnih pokazatelja da je "režim u ljubavi sa mržnjom".

Advokat Slobodan Beljanski, čija je kancelarija u nekoliko navrata zastu-

pala žrtve ekstremističkog nasilja, kaže da postoje "bar tri razloga" aktiviranja ekstremne desnice u predizbornom periodu: jedan je "taktički", drugi "strateški", a treći je "subjektivne prirode". On kaže da su ideje koje vlast i ekstremisti zastupaju – veoma bliske.

"Jedino što za vlast nije uputno da iskaže sve čega se ovi drugi uopšte ne libe. Otuda potreba za akterima koji će je poštedeti dodatne i još učestalije kompromitacije i, umesto nje, obavljati prljav posao. Sa druge strane, svakako je koristan prikriveni saveznik, za koga je, ako između dva zla treba birati, lako reći da je od vladajuće garniture gori. Najzad, vlast i ekstremna desnica, po mnogo čemu sudeći, nisu na suprotnim stranama političkog spektra. Između njih postoji latentni oblik ideološke intimnosti. U velikoj meri to je posledica neobrazovanja, idolopoklonstva i magijskog kolektivizma. Zato se ne treba čuditi što je država uglavnom nemi posmatrač pira neprijatelja slobode", kaže Beljanski za "Vreme".

Književnik Saša Ilić, ovogodišnji dobitnik Ninove nagrade za roman godine, sličnog je mišljenja. On veli da su "Nacionalna avangarda, Srpska desnica, razni fireri i njihove podružnice" – sastavni deo ovog režima.

"One egzistiraju u duplom dnu naprednjačkog poretka, kao u nekoj kutiji iz koje iskače pajac, ali ovaj nema ulogu da nas zasmeje već da nas prestravi. Njihovo delovanje je često prikriveno fasadom ministarstava ili kancelarija, kao što je ona za Kosovo i Metohiju. Diskurs ovih organizacija je danas usaglašen sa programskim dokumentima i smernicama Vlade, iako je ona deklarativno proevropska. U predizborno vreme, one funkcionišu kao neformalna regulatorna tela mobilizacije glasača, kanalisanja kapilarnog glasova i zastrašivanja", kaže Ilić.

Jovović ističe da se učešćem krajnje desnih partija i organizacija na izborima postiže mnogo ciljeva. On takođe smatra da ekstremno delovanje ovih brojnih organizacija "kreira situaciju" u kojoj vladajuća partija sa Aleksandrom Vučićem na čelu može da se "predstavi normalnijim, razumnijim i progresivnijim političkim akterom".

"Reč je o normalizaciji upotrebom ekstremizacije. To će biti važna tačka oslonca i na izborima, gde će se između pola koji čine nekakvi tobožnji, a istrošeni i kompromitovani, levo-liberalni 'evropejci' (takođe lojalna opozicija), i pola koji čine mlade neofašističke snage, Vučićeva partija postaviti u središte partijskog sistema kao 'najrazumnija' opcija", kaže Jovović i dodaje da i jedini i drugi služe da bi se "fingirala demokratičnost izbora i političkog života u Srbiji".

"Režimu je potrebna iluzija čijem će stvaranju pomoći prisustvo lažne opozicije u parlamentu. Drugim rečima, režimu je potreban legitimitet. Otud i ta nedemokratska manipulacija sa cenzusom od tri odsto, kako se autokrata ne bi morao objašnjavati pred domaćom i međunarodnom zajednicom gde mu se denula opozicija", kaže Jovović i zaključuje da se ključni problem ne krije u ekstremističkim organizacijama već u vlasti.

OGOLJENI REČNIK MRŽNJE I PRIZIVANJE RATNIH SUKOBA

Književnik Filip David kaže da je, u kontekstu procvata ekstremističkih ideja i organizacija, glavna karakteristika naprednjačke vlasti – "veliko licemerje". On smatra da se vlast samo navodno zalaže za pristupanje EU i pregovore sa Kosovom, ali da "čini sve da se ni jedno ni drugo ne ostvari".

"Pogledajte samo šta pišu tabloidi pod Vučićevom kontrolom ili šta se gleda na njegovim televizijama. To je ogoljeni rečnik mržnje, prizivanje ratnih sukoba, agresivan, psovački rečnik koji prelazi u čisti rasizam i koji u govoru mržnje nadmašuje sve što se u medijima susednih država može pročitati i videti. Pogledajte sastav vlade. Najvažnije resore drže reciklirani Miloševićevi kadrovi. I sam predsednik države je – o tome svedoči njegova politička biografija – odrastao i učio se na delima i mislima dva 'velikana' nacionalističke i populističke demagogije, Šešelja i Miloševića. To je tužna slika današnje Srbije", kaže David.

Advokat Beljanski kaže da je vlast u Srbiji "agresivna i prizemna" i da je "obeležena neslavnom prošlošću". "Evropsku orijentaciju, nesumnjivo pohvalnu, kvari upravo ukleto nasleđe. U Evropsku uniju bi se htelo i bez usvajanja svih njenih vrednosti, a, ako može, i s prokrijumčarenim tekovinama takve prošlosti", kaže Beljanski.

Politikolog Jovović smatra da je vlast u Srbiji "autokratska, manipulativna i, iznad svega, nehumana". Nacionalizam i koketiranje sa ekstremizmom su prevashodno "političko oruđe, dimna zavesa". "U prvom redu je reč o amoralnim oportunistima koji će koristiti različite ideološke i političke paradigme samo zarad održanja i uvećanja svojih privilegija", kaže Jovović i dodaje da su razlike između Vučićevog i Miloševićevog režima – "slabe".

"Razlike u poređenju sa režimom iz devedesetih godina nalazim u činjenici da je delovanje sadašnjeg državnog i para-državnog aparata u većoj meri okrenuto manipulaciji, dok je Miloševićev režim veći akcenat stavljao na upotrebu represije. Ovo, pak, ne sme voditi zaključku da je lični režim Aleksandra Vučića lišen i takvih metoda – izrazito su brojni slučajevi pojedinačnih fizičkih obračuna, ucenjivanja, zastrašivanja, fizičke i psihičke torture. Nepovoljna činjenica je i ta da su međunarodni interesi i odnosi snaga trenutno takvi da režimu omogućavaju nehumano postupanje sa našim društvom", kaže Jovović.

Književnik Saša Ilić smatra da je bujanje ekstremističkih organizacija, između ostalog, posledica toga što ovaj režim "ne podnosi bilo kakav oblik slobode, naročito ne slobodu mišljenja, glasanja, biranja političkih opcija".

"Njeno delovanje vidim kao prošireno i apgrejdovano delovanje radikala tokom 1999. Taj apgrejd, pored novoradikala, predstavljaju razni oblici konvertita iz redova demokrata, a naročito onog bloka koji je bio poznat kao URS, a koji se nakon 2013. utopio u naprednjačku vlast i, sačuvavši svoje privilegije, nastavio je da kontroliše sve tokove novca u zemlji, kao i onog koji dolazi iz EU ka Beogradu. Odatle se finansira sve, a naročito pomenute organizacije, lažni NVO sektor, režimski mediji, dok alternativni i nezavisni mediji ostaju na rubu egzistencije pod enormnim pritiscima. Taj finansijski 'ekspertski' sektor je van domašaja kritike javnosti, a veoma je važan za dekonstrukciju Vučićevog režima", kaže Ilić. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Smisao šabačke petlje

Da antiorbanovski front umesto gizdave *kiralyi* Pešte drži šesnaesti grad u Mađarskoj, teško da biste vi za to znali, kao što, uostalom, nemate pojma ni koji je to uopšte šesnaesti grad u Mađarskoj

Nije loše proučavati statističke podatke ako to činite upotrebljavajući mozak: ne, dakle, tako da vas statistika impresionira, nego da vas poduči – onoliko koliko ona može – o naravi sveta u kojem živite. Šta nam, recimo, u tom kontekstu govori činjenica da je u petnaest najvećih gradova Republike Srbije na vlasti Aleksandar Vučić, naravno pod različitim pseudonimima (Goran Vesić, Miloš Vučević etc.)? Tek kada dođemo do grada šesnaestog po veličini, zvanog Šabac, imamo "preskok": tamo je Aleksandar Vučić u opoziciji. Ali, i to je usamljena anomalija, jer su ispod Šapca na listi opet redom "vučićevi" gradovi, do dvadesetog mesta, do tridesetog mesta... I tako sve dok ne naiđete na simpatični Paraćin, negde u okeanskim dubinama liste. Zapravo, od dvestotinak gradova i opština u Srbiji, na prste jedne ruke mogu se nabrojati tzv. lokalne samouprave u kojima SNS nije na vlasti.

Neću vas pitati da li vam je ta činjenica draga ili nije, jer to može i da ne bude relevantno; umesto toga, treba postaviti ovakvo pitanje: *da li je to normalno*? Možda i jeste, ali ne izvan Severne Koreje. Poređenja i kontekstualizacije radi, hajde da pogledamo kako stoje stvari u susednoj i sestrinskoj zemlji Hrvatskoj, s kojom se Srbija ionako tradicionalno rado upoređuje (mada sad već sa sve manje osnova, strukturno tragično zaostajući po znatnoj većini parametara). U glavnom i najvećem gradu Zagrebu HDZ sudeluje u vlasti, ali kao manjinski partner. U drugom gradu, Splitu, HDZ je jedva sklopio i jedva održava vladajuću koaliciju, i posle dugog niza godina jedva "fasovao" gradonačelnika iz svojih redova. U trećem gradu, Rijeci, HDZ je u dubokoj opoziciji, i to "oduvek" (otkad postoji, dakle) i bez većih izgleda da se to ikada promeni. U još nekim od ključnih hrvatskih gradova iz Top 10 i Top 20 liste HDZ je u opoziciji, i to hronično (Pula, Šibenik, Osijek, Varaždin, Čakovec etc.) ili dugi niz godina nema gradonačelnike. Postoje čitave regije, nimalo beznačajne (Istra, Kvarner, Međumurje, još neki delovi severozapadne Hrvatske) gde HDZ ne može ni da primiriše vlasti na bilo kojem nivou.

Šta nam ovo govori o Hrvatskoj? Ništa posebno, zemlja k'o zemlja, ima višestranački sistem, pa ga i upražnjava, u skladu s vlastitim mogućnostima. Pravo pitanje je, dakle: šta nam sve ovo govori o ("Vučićevoj") Srbiji? Možda, recimo, to da je ovde *umrla politika* (što nije daleko od stanja kliničke smrti i samog društva), a što se baš na lokalnom nivou neretko najbolje vidi. Mape rasporeda lokalnih i regionalnih vlasti su, naime, "svugde u demokratskom svetu" slika i prilika ponekad i granično mahnitog šarenila, gde pas i mačka ne samo da su u koaliciji, nego pas mjauče, a mačka laje; koju nam dijagnozu postavlja činjenica ovdašnje zaprepašćujuće jednoobraznosti, od Vranja do Subotice?

Notorna je sada već stvar među jezičavijim protivnicima *ovog režima* da ga se upoređuje sa Orbanovim u Mađarskoj ili Erdoganovim u Turskoj (a vaš samozatajni kolumnista se neće mnogo razmetati time što je ove paralele kanda povukao prvi, i to preventivno, pre nego što je SNS uopšte došao na vlast; dakako, zalud i uzalud), ali ne mislite li da je i to već nekako prevaziđeno? Na našu štetu, dakako. Jer ne treba zaboraviti da u Turskoj opozicija vlada u tri ključna i najveća grada (Istanbul, Ankara, Izmir) i u mnogim drugim, dočim u Mađarskoj opozicija drži Budimpeštu. Ehej, Budimpeštu! Verešmarti citadelu i Sečenji most... Da antiorbanovski front umesto gizdave *kiralyi* Pešte drži šesnaesti grad u Mađarskoj, teško da biste vi za to znali, kao što, uostalom, nemate pojma ni koji je to uopšte šesnaesti grad u Mađarskoj. Kapošvar, ako vas neko pita. Eno ga tamo od Pečuha naviše, prema Balatonu.

Okej, Pančiću, ali šta ćemo mi sad s tim nesrećnim šesnaestoplasiranim Šapcem, u svetlu izbora i bojkota i svih tih divota jedne zemlje na dubokoj stranputici? Dobro pitanje, samo nisam siguran da posedujem jednako kvalitetan odgovor. Da li je u pravu tamošnji gradonačelnik Zelenović (i političko-društvena struktura oko njega, koja je stvorila i održala taj Grad Izuzetak), koji je po svemu sudeći voljan i spreman da izađe na lokalne izbore ne bi li pokušao da spreči da se proćerda sve do sada učinjeno, ili pak doktrinarno strogi bojkotaši, koji smatraju da je s bojkotom izbora kao s trudnoćom: ili jesi, ili nisi. Znam samo da mu ne bih bio u koži. I razumem, ali zaista, sve argumente koji govore u prilog nastojanju da se to šabačko ostrvo kakve-takve političko-društvene normalnosti očuva i sačuva, pre svega za Šapčane, a pomalo i za nas ostale. Svoditi sve to na puku "brigu za vlastite pozicije" znači biti saučesnik u banalizaciji svega postojećeg, dakle u poslu u kojem je "ovaj režim" već postigao globalno zavidne rezultate. S druge strane, argumenti u prilog bojkotu izbora načelno se zaista ili drže na nivou cele Srbije, ili se ne drže nigde. Ako mene pitate, bojkot je "pogrešan" jer je uveliko okasnio, ali to još ne znači da mislim da je ne-bojkot u ovoj situaciji manja greška ili bar manje zlo. Ako vam je sve to mutno, moja Beatriče, to je otuda što u mulju u koji smo dospeli kao društvo (u samoskrivljenom odumiranju) stvari ni ne mogu da budu prozračno jasne. Setimo se, po ko zna koji put, one da kad ste u pogrešnom vozu, onda su i sve stanice pogrešne. A što se Šapčana tiče, moj im je (suvišni) savet da ne daju na sebe i da se ne boje nikoga; ponajmanje onih koji neopremljeni zađoše u gloginje. ¶

NISAM SE DAO PASJIM SINOVIMA

Luksuz je danas imati stav i ponos, a porez na luksuz sam platio, pre svega, u zdravlju. Ali ne smatram se žrtvom. Od gnjide može da postane samo vaš, bez obzira kakve su okolnosti u kojima se razvija, a nekom sokolu možete potkresati krila, ali će ostati soko. Čovek u težim okolnostima pokaže karakter i pokaže koja mu je "tačka topljenja". Celokupni život, geni koje nosiš, porodica, sve to razvije sistem vrednosti u čoveku. Znam koliko me je koštalo moje ponašanje i ne smatram da sam izgubio rat. Izgubio sam bitku jer sam je vodio sa čovekom koji ima sve pozicije moći i koji je porobio sve instrumente vlasti. Takva bitka nije mogla da se dobije, niti se tu radilo o budalastoj proceni da može. Ali je morala da se vodi. Znam da me je koštala, međutim, znam i koliko bi me koštalo da je nisam vodio

Duško Vujošević danas živi u Rumuniji, šef je stručnog štaba u košarkaškom klubu Kluž za koji kaže da je ambiciozan klub u kojem može ozbiljno da se radi. Tri puta nedeljno ide na dijalizu. Problem sa bubrezima je došao kao posledica dijabetesa dva. I, kao što mu treba dnevna doza insulina da bi živeo, treba mu, kao i svakom zavisniku i dnevna doza košarke.

Pre nego što počnemo ozbiljan razgovor, pitam ga šta trenutno čita. "Čitam Hanu Arent, 'Ljudi u mračnim vremenima'", kaže. I razgovor ipak postaje ozbiljan.

Pričamo o JSD Partizan, o tome kako je i zašto oteran, o mašineriji ove vlasti, o Aleksandru Vučiću, o kritici koja je važna čak i kada se ne čuje dovoljno, o lažima i istini koja ima preimućstvo u tome da ne mora da bude konstruisana, već jednostavno postoji. Govorimo o današnjem vremenu i o svevremenoj umetnosti, o Velikom Danilu Kišu i o važnosti posvećenosti. O Kosovu i bitkama, izgubljenim i dobijenim.

VREME: Kakva je sudbina društva u kojem je onaj koji kritikuje vlast neprijatelj? Mada je sudbina pogrešna reč, jer navodi na nešto dato, a ne izabrano.

DUŠKO VUJOŠEVIĆ: Tom i takvom društvu preti totalni sunovrat. Ali koliko pratim, stvari se ipak menjaju. U jednom trenutku kritika je, iz straha, potpuno izostala, svela se na retki incident. Ali sada ima dosta ljudi koji pametno i hrabro kritikuju ovu vlast. Ta kritika je oštra, odnosno srazmerna uzroku i dešavanjima. S jedne strane, postoji tendencija vlasti da bi bilo idealno da niko ništa ne priča, da smo deo jednog zatvorskog društva gde će svako ćuteći da "radi svoj posao". S druge strane, značajan je otpor takvom ponašanju. Možda eho te kritike dovoljno ne odzvanja, jer su mediji kontrolisani i sprečavaju da on stigne do većeg broja ljudi, ali to ne govori ništa o broju onih koji kritikuju.

Mislite li da je taj porast kritike nagoveštaj neke veće promene ili, jednostavno, da se prešla mera trpljenja?

Postoji veliki broj ljudi koji ne mogu da ćute, koji imaju građansku svest i samopoštovanje. Što kaže Kiš, bolje je biti u miru sa samim sobom nego sa celim svetom. Mislim da su ti ljudi najpre vođeni time, potrebom da budu u miru sa samima sobom i ta njihova kritika nije

Fotografije: Marija Janković

podstaknuta nekim interesima druge vrste, već uprkos njima.

Početkom januara ogradili ste od intervjua za portal Mondo jer je, kako ste kazali, razgovor cenzurisan. Šta je sve izbačeno?

U to vreme je trener KK Partizana, Trinkijeri, u jednom latinskom kontekstu dao udvoričku i nekritičnu izjavu kako Srbija ima sreću da je njen predsednik veliki sportaš. Ja sam kazao u tom intervjuu da tako nešto nije izrečeno neopreznо, već je reč o strancu kome je majka Dubrovčanka i koji jako dobro govori srpskohrvatski, koji je dobar trener i pametan čovek i svaku izjavu daje u funkciji, a ovu je dao kako bi dodatno učvrstio svoju poziciju. Prvo sam rekao da Aleksandar Vučić nije velik sportaš, kao i da je njegovo najveće sportsko dostignuće što je lupio rampu onom klincu od desetak godina na otvaranje neke sale. Ali da jeste ljubitelj sporta i neko ko koristi ljubav naroda prema sportu za svoje manipulacije. Međutim, on je ljubitelj jednog drugog sportskog društva. I da ne priliči da takve pohvale idu njemu, pogotovo iz Partizana, prema kom je činio velike opstrukcije. Kao i da se vrhunski sport finansira mimo bilo kakvog organizovanog i izgrađenog sistema institucija, već u skladu sa njegovim ćefovima i afektima.

Čitala sam pre neki dan Hanu Arent, koja kaže da dokle god postoji činjenični sklop kao celina, laž će se na koncu sama od sebe raskrinkati, ali problem nastaje kada su činjenice bez problema osporene jer se tako teži uništenju samih kategorija istine i laži u našem poimanju sveta i njihove važnosti. Kako se obnavlja sam činjenički sklop?

Naš Užičanin Stiv Tešić je uveo termin post-istina. To je globalna stvar s tim što je ovde – zbog građanskih ratova, teške ekonomske situacije, političara koji se ponašaju kao da je politika biznis i u sadašnjoj teškoj situaciji veoma profitiraju – laž postala jedna vrsta nauke.

Marketing manipulacija, spinovanje, sve su to nazivi za dobro plasiranje laži i mogu da kažem da je Aleksandar Vučić vrlo obrazovan i talentovan po tom pitanju. Dosegnut je ozbiljan nivo konstruisanja laži sa veoma usavršenim mehanizmima. Ali opet, postoji istina koja ne treba da se gradi, koja jednostavno postoji... Naš narod kaže, u laži su kratke noge, a pored predsednika, ima i jedan čovek sa kratkim nogama koji je i bukvalno personifikacija svega najgoreg i laži.

U ovim okolnostima mislim da je bojkot najbolji način borbe. Režim je napravio savršenu mašinu sastavljenu od mnogo ljudi koji imaju interes da oni ostanu na vlasti, jako puno kriminalaca koji su pušteni iz zatvora i kojima je omogućeno da bez posledica rade svoje kriminalne poslove i da enormno zarađuju, uz obavezu da kontrolišu deo birača

Ali koliko god bile dobre te tehnike i sofisticiran način na koji se neistine svakodnevno plasiraju, koliko god se dešavanja objašnjavaju u kontekstu lažnih okolnosti i lažnog značenja, koliko god se uspešno prikrivaju afere, ja znam da će ta laž izgubiti bitku sa istinom. Ne sama po sebi i spontano, moraju se stvoriti okolnosti da se ona sagleda, ali će laž izgubiti.

Vidite li neke sličnosti između odnosa države prema sportu i prema medijima? Ili, hajde da kažem, prema JSD Partizan i prema nezavisnim medijima?

Viktor Frankl u knjizi "Zašto se niste ubili" opisuje iskustva u koncentracionim logorima i govori da je u najtežim situacijama za čoveka bilo primera i najvećeg ljudskog herojstva – da se zadnji zalogaj i opušak podeli sa drugim zatvorenicima. Ali u istim tim situacijama, bilo je i primera najstrašnijeg ljudskog ponašanja, denuncijacija sapatnika, kažnjavanja, tuča... Bez obzira na situaciju, kaže on, čovek je slobodan da bira svoj način ponašanja u toj situaciji. Teška situacija je samo teži test karaktera, a ne alibi.

Što se tiče štampe, volim NIN i Vreme, kupujem Danas, zato što tu rade novinari. Pravi. Ja ne znam kako se ovi drugi osećaju, ovi koji ne pišu ono što vide, kako zadržavaju samopoštovanje. Slobodni mediji su ugroženi u ekonomskom smislu i tu može da se napravi paralela sa JSD Partizan, sa sportom. Jer osim fudbala – a i njega kod nas sponzoriše država, što je naopako jer u svim zemljama on može da funkcioniše na osnovu zarade koju bi trebalo realno da ostvari

Marketing manipulacija, spinovanje, sve su to nazivi za dobro plasiranje laži i mogu da kažem da je Aleksandar Vučić vrlo obrazovan i talentovan po tom pitanju. Dosegnut je ozbiljan nivo konstruisanja laži sa veoma usavršenim mehanizmima. Ali opet, postoji istina koja ne treba da se gradi, koja jednostavno postoji... Naš narod kaže: u laži su kratke noge, a pored predsednika, ima i jedan čovek sa kratkim nogama koji je i bukvalno personifikacija svega najgoreg i laži

– drugi sportovi u Evropi nisu komercijalni, čak ni košarka, a kamoli rukomet ili vaterpolo. I država bi trebalo da ima sistem finansiranja vrhunskog sporta jer za njim postoji potreba. Nije profitabilna ni kultura, ni zdravstvo, ni školstvo (osim Megatrenda), a tako nije ni sport. Ali je bitan za elan i predstavljanje nacije, u genima je čoveka potreba za igrom. Neki antropolozi čoveka zovu homo ludens. Država bi trebalo da ima potrebu da fizičko vaspitanje bude na mnogo većem nivou, da se formira zdrava nacija što je jeftinije nego lečiti posledice bolesti. A i cela nacija se oseća bolje, makar i iracionalno, kada reprezentacija pobedi ili Đoković osvoji *Australian Open*, a i pola nacije se oseća bolje kada jedan od klubova napravi uspeh. Svoditi sve na "hleba i igara" nije duboko razmišljanje. Od antičkih vremena, bavljenje sportom nema negativni predznak. Čujem vrlo pametne ljude koji kažu da treba ukinuti finansiranje sporta. Možda fudbala, ali sporta... To je kao da kažete da treba ukinuti finansiranje kulture ili zdravstva. Naravno, ono bi, kada je reč o sportu, moralo da bude srazmerno prioritetima i rezultatima, a ne da bude ad hoc i na nečiji ćef.

Naše tržište je malo, potreba za reklamom nije realna i velika državna preduzeća, ali i privatna, rade i ulažu na mig politike. I reklama je najčešće model kroz koji se plasiraju sredstva tamo gde politika hoće. Isto je i u novinarstvu – prestanete da dobijate reklame, a onaj koji se reklamira kod vas dobije poresku policiju. U tom smislu postoji sličnost. Meni je drago što u Partizan još dolaze igrači. Kad se boriš, moraš da biraš front na kojem se boriš. Oni ipak znaju, bez obzira na trenutnu naprednjačku okupaciju Partizana, da je to klub koji ima časnu prošlost i gaji partizanski moral.

Jeste li vi zadovoljni frontovima koje ste birali? Da li je moglo biti drugačije?

Lako je moglo da bude sasvim drugačije. I bila je namera sa one druge strane da bude drugačije. Ali svako ima svoj karakter i uslove pod kojima može da održi svoje samopoštovanje. Luksuz je danas imati stav i ponos, a ja sam platio porez na luksuz, pre svega, u zdravlju.

Ali ne smatram se žrtvom. Od gnjide može da postane samo vaš, bez obzira kakve su okolnosti u kojima se razvija, a sokolu možete potkresati krila, ali će ostati soko. Čovek u težim okolnostima pokaže karakter i pokaže koja mu je "tačka topljenja". Celokupni život, geni koje nosiš, porodica, sve to razvije sistem vrednosti u čoveku. Znam koliko me je koštalo moje ponašanje i ne smatram da sam izgubio rat. Izgubio sam bitku jer sam je vodio sa čovekom koji ima sve pozicije moći i koji je porobio sve instrumente vlasti. Takva bitka nije mogla da se dobije, niti se tu radilo o budalastoj proceni da može. Već je morala da se vodi. Znam da me je koštala, međutim, znam i koliko bi me koštalo da je nisam vodio. Ne volim te priče o velikim žrtvama. Žrtva je i onoga novinara koji se sveo na moralnog gmizavca. Ne volim kada se kaže da se u sportu moraju podneti velike žrtve. Koje žrtve? Pa nema lepšeg posla na svetu i privilegije nego baviti se sportom i imati za zanimanje ono što voliš. Kakva žrtva? Što nećeš izaći na splav i napiti se? Pa ako je to žrtva i ako je to nekome cilj, zaista i ne treba tu žrtvu da podnosi. Čovek mora da bude potpuno posvećen onom čime se bavi, što ne znači da život treba da svede isključivo na to i da se odrekne nekih normalnih zadovoljstava.

Može li kod igrača da se izgradi ta strast i posvećenost ili je to sa čim dođu određujuće?

Može. Upravo taj Partizan, on nikada nije bio privilegovan, a pogotovo od kada se raspala Jugoslavija. I Jugoslovensko sportsko društvo Partizan je uprkos činjenicama i kontra vetru uvek funkcionisao i dugo vremena postizao uspehe. I dolazili su neki ljudi koji su donekle bili svesni toga, navijali su za Partizan, trpeli neredovnost plata koje nekada nisu ni isplaćivane, pa su morali da razviju partizanski moral, askezu, inat i osećaj za pravdu.

A kako se gradi posvećenost?

Mi smo naporno radili na terenu, radili preko bola, što nije karakteristika tela već karaktera. Hteo sam da svaki igrač, kada se završi trening, bude bolji nego kada je trening počeo. Učio sam ih da je potreban karakter da se stekne fizička spremnost – koja je jako bitna, a za koju su bili zaduženi kondicioni treneri Vladimir Koprivica i Petar Zimonjić – ali i da između treninga ne rušiš ono što na treningu izgradiš.

Pokušavao sam da od njih napravim neku vrstu elite koja ode u pozorište, koja čita. Nije išlo lako, ali na kraju, dva posto svih ljudi čita, pogotovo je to retkost kod mlađih generacija koje nemaju koncentraciju. Borio sam se za to. Kod nekih, kod Tepića, Lučića, to je postalo nešto njihovo, usvojeno, nešto što shvataju kao deo svojih prednosti i ističu. Lučić na pripremama reprezentacije kaže: "Mi smo iz Partizana, mi čitamo". A neki, iz drugih sredina, rasli su i razvijani u uverenju da čitati nije dovoljno muški, gajili su kulturu da onaj koji ne pije, taj je p... Pokušavao sam da napravim drugačiji kult sportskog života, nemoj da se napijaš, nemoj »

Kako se uništavao Partizan

Pošto je ovoj vlasti, pre svega Aleksandru Vučiću, vrlo bitno da kontroliše navijače, onda je on, iako mrzi Partizan, preko Novaka Nedića stupio u kontakt sa vođama navijača Partizana i dogovorio se, preko tih posrednika, da im odloži zatvore, dogovorio im je neke poslove i preveo ih je na svoju stranu. Posle je smenjeno rukovodstvo u fudbalskom klubu na osnovu članskih karata kluba koje su se iznenada pojavile kod velikog broja "novih navijača"... Rukovodstvo klubova JSD Partizan su sada članovi Napredne stranke, a i sadašnje vođe navijača su jako bliske SNS-u. Na taj način se kontrolišu svi klubovi Jugoslovenskog sportskog društva Partizan.

Bio sam predsednik JSD Partizan i pri promeni vlasti, a to je delikatna stvar za svaki sportski klub, tadašnji predsednik FK Partizan Dragan Đurić je otišao kod Tome Nikolića, koji jeste Partizanovac i čiji je sin bio zaposlen kao jedan od trenera u FK Partizan, Nikolić mu je rekao govoreći o Vučiću: "Pazite se, ovaj je rešio da vas uništi." Kao da je Nikolić predsednik kućnog saveta koji ne može ništa da učini da stvari uravnoteži, da budu pravičnije.

Ja i inače nisam podnosio radikale, a onda mi se sve poklopilo. Tu su izjave Vučića čim je došao na vlast da će on, kako je izjavio tada u Sportskom žurnalu, veoma da pomogne KK Crvena zvezda, umesto da je imao stav da će da pomogne sportu... On se opredelio za lično, navijačko ispred svega. Čujem kad neki kažu da je on bio vođa huligana. Nije on bio vođa huligana, nije on bio kapacitet da se nametne kao vođa navijača, nije imao tu snagu, samo je bio među tim navijačima. Ali, dolazeći na poziciju vlasti, hteo je da postane i vođa navijača. Andrej Vučić je postao član upravnog odbora KK Crvena Zvezda i mi u KK Partizan formalno smo dobili iste pare od državnih firmi – Partizan koji je igrao Evroligu i Crvena zvezda koja je igrala Evrokup. Mimo toga – mada ne mogu to da dokažem, ali pouzdano znam, a Vučić je to pričao i navijačima Zvezde – Crvena zvezda je dobila sedam miliona evra od kooperanata Telekoma i drugih preduzeća i privatnika koji su želeli da dobiju privilegovane poslove pa im je ulaznica bila da daju izvesna sredstava KK Crvena zvezda. Od sredstava opet koja su bila čista i transparentna, Partizan je morao da servisira poreski dug i kamatu, tako da nije ostajalo nikakvog prostora za plaćanje aktivnosti, igrača i zaposlenih u klubu. A u KK Crvena zvezda, osim što su imali ogroman novac u sivim tokovima, praktično su bili oslobođeni i plaćanja poreza i kamata.

Naime, Crvena Zvezda je preko UPPR-a, što je krenuo da radi Đilas a završila ova vlast, odredila koliki im je porez, a i od tih 300.000 evra koje je odredila, država je pristala da im poreski dug uđe u dužnike treće kategorije, gde se on smanjuje na nekih 2.5 posto za pet godina, i oni su od 300.000 evra plaćali 2,5 posto za pet godina i to u ratama.

Te godine je održan *fajnal for* Jadranske lige u Laktašima i finalna utakmica se igrala između Crvene Zvezde i Partizana. Došlo je do incidenta jer je Andrej Vučić, navijajući, skočio tako naglo da se udario u neku betonsku gredu. Na kraju je Partizan dobio tu utakmicu, a Andrej Vučić je po završetku otišao u svlačionicu i rekao igračima Zvezde: "Ne brinite se, mi ćemo svake godine da budemo sve jači i jači, a oni sve slabiji i slabiji."

Zatim je 2014. u Beogradu održan fajnal for Jadranske lige, kada je na opšte iznenađenje pobedila Cibona. Bilo je prisutno i rukovodstvo Evrolige, bili su to prijemi u gradu, u predsedništvu gde je izlobirano da Beograd bude organizator fajnal fora Evrolige i da Crvena zvezda dobije poseban status.

Partizan nikada nije bio privilegovan, a pogotovo od kada se raspala Jugoslavija. I Jugoslovensko sportsko društvo Partizan je uprkos činjenicama i kontra vetru uvek funkcionisao i dugo vremena postizao uspehe. I dolazili su neki ljudi koji su donekle bili svesni toga, navijali su za Partizan, trpeli neredovnost plata koje nekada nisu ni isplaćivane, pa su morali da razviju partizanski moral, askezu, inat i osećaj za pravdu

» da se tetoviraš, uđi kompletno u imidž sportiste.

A i kada naporno trenirate, ne volite lako da gubite. Nekad sam hteo napornim treningom da ih izvedem iz svežine, da bi se velikim brojem ponavljanja razvila automatizacija. Svi pokreti u košarci su stečeni refleksi, stiču se ponavljanjem, a gube se prestankom ponavljanja. A i naporni treninzi su važni da bi imali potrebu za odmorom, da ne bi vilenili i ponašali se, što kaže jedan moj bivši prijatelj, kao zumbuli. Izazovi su veliki, rano dođu do para, do popularnosti, slava je teška i mnogi im govore: "Treba da se živi".

Moj veliki prijatelj Sinan Gudžević je napisao knjigu – zbirku kolumni za koju je prošle godine dobio nagradu Mirko Kovač – o sportu i smrti "Maksimir i Mirogoj". Deo o smrti se zove – "Demon po imenu sutra". Nikada ne znaš šta ti sutra donosi, Kobi veče pre leta helikopterom nije znao. Ali ako ti je danas i poslednji dan, treba da ga provedeš kao čovek, a ne kao svinja valjajući se po blatu. Ja sam sebe gradio na jedan težak način, učeći psihologiju i košarku, određivao koliko moram dnevno da čitam i vremenom sam izgradio svoj koncept. Pa sam u sklopu toga pokušavao da for-

Vučić je objasnio da je ona državni projekat i da neće imati ekonomskih problema. A kada se desila pobeda Cibone nad Crvenom zvezdom u polufinalu, kada je Crvena zvezda eliminisana iz kvalifikacija za Evroligu, ušao je Nebojša Čović u svlačionicu i rekao igračima: "Ovo nije dobro, ali mi ćemo u svakom slučaju naredne sezone igrati Evroligu."

To sam saznavao iz raznih strana i dovoljno sam pametan da vidim koja je informacija mogla da bude validna, prvo po karakteru ljudi koji su mi pričali, drugo po okolnostima i onome što se zaista pre i posle toga dešavalo. U toj situaciji, kada je Partizan bio onemogućen da se ravnopravno takmiči, kao predsednik Društva – a i u fudbalu su se dešavali neki ofsajdi, nameštena prvenstva, golovi iz kornera – nisam mogao da ćutim i počeo sam da javno iznosim probleme i dokaze. Pošto sam uvideo, u okviru svoje discipline, u dosta situacija kako ljudi iz državnog vrha govore neistine, pretpostavio sam da je tako u svim drugim sferama, ne samo u sportu, počeo sam da posmatram stvari širom otvorenih očiju i da dobijam za to potvrde. I tako je to krenulo.

Ljudi su slabi. Lično je tada premijer Aleksandar Vučić rekao da Partizan više neće dobiti nikakva sponzorstva dok sam ja trener, a to je na Skupštini KK Partizan preneo tadašnji predsednik Danilović. Ja sam i bez toga znao da je takav stav. Moja pretenzija nije bila da sto godina budem trener Partizana, pogotovo ako nema rezultata, ali pošto sam imao izvanredne rezultate pod tim okolnostima, i što se tiče proizvodnje igrača i igre, osvajanja titula, sigurno da nisam bio za smenu. Vučić je direktno radio preko ljudi u Partizanu, oni su bili njegovi izvršitelji.

Za neke od njih sam bio siguran da će u prvoj kriznoj situaciji da promene stranu. Za neke nisam. Shvatam ih ali ih ne razumem. I neću da ih razumem.

Moj odlazak iz Partizana je urađen u slavu nečijeg trijumfa, ali će se sve to završiti sa propašću tih koji su slavili, jer oni i mogu samo da proizvedu propast.

Kumulativno takvo i slično ponašanje dovelo je do toga da je 2012. godine, kada je ova vlast došla, Partizan bio prvak države u svim sportovima, a da je prošle godine bio prvak samo u kuglanju i to sasvim slučajno.

U KK Partizan sada ima novca, ali mislim da se opet radi o nekoj manipulaciji sa navijačima vezanoj za trenutne potrebe i interese vlasti. KK Partizan u predizbornoj godini ima funkciju "oglednog dobra za organsku hranu" koji navijačima treba da skrene pažnju sa katastrofalne situacije u ostalim klubovima Jugoslovenskog sportskog društva Partizan.

Vaterpolo klub Partizan, recimo, koji je imao najveće rezultate u međunarodnim okvirima i treba im najmanje sredstava, danas propada. ¶

miram igrače na taj konceptualni način. Gnjida izađe u vaš, a lavić nosi gene velikog lava, ali ga treba uobličiti.

Kažete da treba ući u bitku, čak i ako znamo da ćemo je izgubiti, odnosno da je sam ulazak u tu bitku izvesna pobeda. A kako vam izgleda bojkot izbora, kao povlačenje ili...?

U ovim okolnostima mislim da je bojkot najbolji način borbe. Režim je napravio savršenu mašinu sastavljenu od mnogo ljudi koji imaju interes da oni ostanu na vlasti, jako puno kriminalaca koji su pušteni iz zatvora i kojima je omogućeno da bez posledica rade svoje kriminalne poslove i da enormno zarađuju, uz obavezu da kontrolišu deo birača. Zatim, svaka stranka koja je dobijala na izborima, dobijala je i na ogromnoj masovnosti. Nijedna kao Srpska napredna stranka, ali se to dešavalo i ranije. Ljudi prilaze »

Zovu me da pričam pa me sprečavaju. Verovatno je neko od tih nacionalista bio protiv toga da Mirjana Karanović i ja govorimo. Makar da su to rekli, nego: "Policija ima informacije..." To je baš urađeno u naprednjačkom stilu

Naravno da nisu svi isti. A ovi što to kažu racionalizuju svoj kukavičluk. Ćutaću jer su svi isti i neću ništa raditi, a lepo sam sačuvao svoje samopoštovanje i komfor svojoj deci. Što je Krleža govorio: "alibi male dece"

» pobednicima jer hoće sinekure. Druga stvar, radi se o velikoj količini novca. Na Zapadu, kao što kaže Zagorka Golubović, oni koji imaju pare dolaze do moći i pozicija, a ovde se iz političkih pozicija pravi značajna finansijska moć. A ovi sada su mnogo opasniji nego što su bili komunistički rukovodioci koji su mislili da su večni i koji su se zadovoljavali time da se pojede pečenje, da se "ima sekretarica" i vikendica.

Količina novca koju sadašnji vlastodršci uzimaju je neverovatna, tolika da se normalan čovek pita: "Šta će ti to, obezbedio si deset generacija! Koliko novca je dosta novca?" Nije im problem ni da kupe svakog ko je na prodaju. A prisila putem tih kriminalaca, Sandokana, koji su pod njima, pogotovo u manjim gradovima, ogromna je. Zatim je tu medijska blokada, gde se ne radi o tome da ne idu prave, već o tome da idu lažne informacije koje konstruišu Potemkinovu stvarnost. Napravljena je savršena mašina koja proizvodi ovu vlast i ja u tome neću da učestvujem. Bojkot je u ovim uslovima način borbe da se iznude bolji preduslovi, manja medijska blokada, makar kada je reč o javnom servisu. Ali čak ni ne mislim da je to osnovni problem. Kada Martinović kaže u Skupštini: "Nama ovde nema života ako izgubimo", mislim da nije dobra pozicija da moraš da ostaneš na vlasti da bi ostao u životu.

Trebalo je svojevremeno i da govorite i na prvom protestu, ali na kraju, od toga nije ništa bilo.

Mene su pozvali da pričam sa Mirjanom Karanović i Banetom Trifunovićem. I lomio sam se da li da govorim, ja sam bolestan čovek, dijalize na koje idem su ozbiljna stvar. Naljutila se i supruga, brine zbog mene, kaže dokle ćemo da budemo žrtve pobunjenog čoveka, tvoje građanske neposlušnosti i obaveze da kažeš šta misliš. I na kraju odem, uz svađu u kući i svađu sa samim sobom, dođem tamo i neki mladić nam saopštava da bi trebalo Mirjana i ja samo da budemo prisutni, a da ne govorimo. Kažem da mi ne pada na pamet i da sam došao da pričam. Branislav (Trifunović) se ne meša, Mirjana govori da ne može da snosi odgovornost da li će doći ili ne do incidenta, ja već insistiram da se obratim prisutnima. I onda oni meni kažu da imaju informacije od policije da je grupa navijača Partizana protiv toga da ja govorim. Pitam: "A vi mislite da rušite Vučića uz pomoć policije?" Posle se ispostavilo da je bio neki strah od neke grupe navijača Zvezde, da je mene neko iz opozicije lagao. Tada sam shvatio da je tu već bila opozicija. Zovu me da pričam pa me sprečavaju. Verovatno je neko od tih nacionalista bio protiv toga da Mirjana i ja govorimo. Makar da su to rekli, nego: "Policija ima informacije..." To je baš urađeno u naprednjačkom stilu.

I sad će neko reći da su svi isti.

O Kosovu

Spoljni faktori su, pre svega, koncentrisani da se reši situacija sa Kosovom, svesni da bi formalno priznanje dovelo do teške situacije onoga koji bi to uradio, ali se ide ka tome da Kosovo bude praktično priznato. Dok to ne bude urađeno, strani interesi su jasni u svom usmerenju, a imaju razumevanja da vlast to ovde mora da učini na sofisticirani način i da narodu, preko medija, prikaže da to nije priznanje, već maksimum onoga što je moglo da se izvuče iz grešaka koje su učinile prethodne vlasti i uz stravične lične žrtve Aleksandra Vučića i ostalih. U stvari se radi o tome da je sadašnji režim, pre dolaska na vlast, preuzeo obavezu da to izvrši i na taj način je obezbedio podršku stranih sila i na izborima i do dana današnjeg.

Moje viđenje toga je da se po međunarodnom pravu čini teška nepravda, da su svim onim konvencijama zabranjene promene unutrašnjih granica i da svet, koji postavlja ta pravila i koji neće, recimo, da Katalonija izađe iz Španije, insistira da se prekrši pravilo koje važi za sve druge. A priznanje kosovske nezavisnosti koje bi načinila Srbija očigledno ni velikim silama nije nebitno, jer da jeste, ne bi se na njemu toliko insistiralo.

Vlast je očigledno dala obećanje da će to uraditi i spoljni faktor ima strpljenja i shvata njenu "delikatnu poziciju". Ona ima veliku populističku podršku i to podršku patriota koji čak precenjuju značaj Kosova. Treba sve to upakovati, zahvaljujući medijima i talentu vlasti za laž i manipulacije, da te patriote ovu nezavisnost u oblandama prihvate kao veliki uspeh Aleksandra Vučića.

Taj neko je onda budala. Naravno da nisu svi isti. A ovi što to kažu, racionalizuju svoj kukavičluk. Ćutaću jer su svi isti i neću ništa raditi, a lepo sam sačuvao svoje samopoštovanje i komfor svojoj deci. Što je Krleža govorio: "alibi male dece".

Da ne pričamo samo o politici, šta za vas predstavlja umetnost? Otprilike znamo šta vam je košarka dala, pa i uzela, a koliko ima ulogu u zaštiti vašeg sveta?

Čulo za lepo se razvija. Sve je zaštićeno od nedostojnih očiju. Ušao sam prvo u svet knjiga, onda sam u tom vremenu shvatajući, kako je rekao Konstantin Kavafi u pesmi "Darije", zaludnost veličine, postao svestan i toga da je znanje moć i težio sam za moći. A preko knjiga možeš da komuniciraš sa Senekom, s Markom Aurelijem, Aristotelom, da se skloniš iz svakodnevne banalnosti. Imao sam i prijatelje koji su se bavili galerijskim poslom, pa su počele da mi se sviđaju slike, pa sam od lepih došao do onih – mislim da se Lućio Fontana zove onaj italijanski slikar koji je cepao sliku žiletom da dođe do onostranog – svevremenskih. Moj zanat mi je dao da imam, dobro sam zarađivao, nisam kupovao jahte i kuće, već sam kupovao slike i od kuće pravio muzej. Tu je Tabaković, on je bio genijalna, složena ličnost, i njegova slika izgubljene stvari i jedna koju zovem porodica...

Arsen Dedić kaže: "Moj zanat mi je dao / Vrh, s kojeg ću pasti", a onda "i još mi je dao / Poraze i časti..."

Svevremena umetnost relativizuje dnevne probleme, čini ih banalnim i svodi ih na pravu meru. Pikaso je govorio da je čovek ono što sakupi. Mada Pikaso nije bio neki čovek, ali opet je bio genije i umeo je da bude hrabar.

Nažalost, ta genijalnost ne mora da ima mnogo veze sa karakterom.

Mada, nekad i ima. Kod Kiša, recimo. On mi je među prvima. On je Veliki i kao pisac i moralno kao čovek, što to se oseća i u njegovim knjigama. I on nas uči da nam je u životu preostala samo hrabrost. Nije čest slučaj da se ličnost i način života tako poklapaju sa literaturom. I što kažu, mnogi su pisali sabrana dala, Kiš je napisao izabrana dela. Grobnica za Borisa Davidoviča je moja mantra. Ima onaj deo kada talentovani islednik u iskonstruisanom procesu mora da izvuče priznanje, a Novski se više ne bori za sebe već se bori za svoju biografiju, da posle 30-40 godina, kada se otvori to, bude jasno da je on bio junak i častan čovek. I taj neškolovani, ali talentovani islednik dovodi mladog čoveka sličnom njemu da ga isleđuje. Još je svež i nepotrošen od Gulaga i kaže mu otprilike da će tog mladog čoveka osloboditi ako Novski načini priznanje. A Novski shvata da je to on iz mladosti, prepoznaje te tragove tek skinutih naočara i on hoće da prizna da bi oslobodio tog mladića, ali mladi lav mu ne da. On intuitivno oseća šta je Novski razmišljao da učini, da je razmišljao da se preda da bi njega spasio i zbog toga što je sazdan od istog materijala, kaže mu: "Borise Davidoviču, ne dajte se pasjim sinovima". To je moja mantra, ja se nisam dao pasjim sinovima.

¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Prazne šake Sergeja

Prema ruskim izvorima, a oni su ozbiljniji od Vučićevih tabloida, isporuka prvih iz baterije od šest naručenih i plaćenih "Pancira" trebalo bi da usledi krajem ovog meseca. Verovatno zbog toga što Zapad na ove isporuke ne gleda blagonaklono, sklopljen je sporazum o nabavci sličnih oruđa francuske proizvodnje "Mistral". Ipak, rijaliti "Rusko oružje" sa Vučićem i Vulinom u glavnim ulogama traje i dalje

"Đekna još nije umrla, a ka'će ne znamo", kultna je crnogorska serija iz 1988. godine, koju je gledala čitava Jugoslavija i neke replike su svi znali napamet. Tako nekako bi se mogla nazvati i ova saga vezana za isporuku ruskog naoružanja Vojsci Srbije, sasvim u skladu sa latinoameričkim ili turskim "sapunicama". Naime, u domaćim tabloidima (uključujući prorusko patriotske "Večernje novosti") čije pisanje prenosi navodno ugašeni Tanjug i razne pinkovizije, od sredine 2016. godine neumorno se "pumpaju" najave o skorom dolasku fantastičnog ruskog naoružanja, koje "samo što nije stiglo, do kraja godine". To svojim izjavama potkrepljuju državni zvaničnici, prvo predsednik države i SNS Aleksandar Vučić, a potom i čovek koji je na mestu ministra odbrane i koji ga je proglasio za svog "vrhovnog komandanta", imenjak Vulin.

Ova matrica i šablon su isti godinama, menjaju se samo modaliteti izjava i povo-

a Kužetoviča Šojgua

Foto: Predsedništvo Srbije

di. Ipak, suština je uvek sledeća: "Braća Rusi nam šalju oružje, bićemo najjači u regionu, niko nam ništa neće smeti".

Dolazak ruskog ministra odbrane Sergeja Šojgua u Beograd 17. februara pratila je već uobičajena medijska "artiljerija".

Da bi sa ruskim ministrom odbrane u Srbiju mogao da stigne i prvi deo isporuke od šest sistema za protivvazdušnu odbranu 'Pancir'", glavna je spekulacija koju je "podgrejao" lično Vučić. "Šojgu donosi nešto Srbiji, ali prepuštam njemu da o tome govori. Sa Rusijom imamo izvanredne odnose i te odnose ćemo nastaviti da gradimo. Šojgu je čovek koji mi je rekao: 'Dobro si uradio sa oružjem za Srbiju', i kada vam to kaže jedan Šojgu, to nama mnogo znači'", obnarodovao je predsednik države.

Te reči bile su signal za medijski niski start: od 13. februara na naslovnim stranama dnevnih novina dominiraju naslovi "Ruski ministar ne dolazi praznih ruku. Šojgu donosi "Pancir" u Srbiju" ("Alo"), "Ne treba nam moćniji: Šojgu donosi 'Pancir'!" ("Srpski telegraf"), "Uz moćni 'Pancir' stiže još jedan Putinov poklon" ("Informer"), "Šojgu donosi 'Pancir'" ("Večernje novosti").

Na sve ovo odmah su se nadovezali kvazianalitičari po televizijskim studijima ali i izjavama za tabloide. Tako, na primer, izvesni Ljuban Karan, koji se predstavlja kao "potpukovnik KOS u penziji" (iako je vojna kontraobaveštajna služba KOS ukinuta još 1953. godine), za "Srpski telegraf" kaže kako je siguran da

Balkanski špijun

Vulinu bi bilo bolje da se brani kao zaštićeni svedok

Dragan Šutanovac kaže za "Vreme" da postoji tehnički način da se utvrdi ko je i kako "presreo" komunikaciju između njega i glavnog urednika "Nedeljnika" Veljka Lalića, ali da nije uveren da kod nadležnih organa postoji volja da se to uradi, jer bi to bio skandal planetarnih razmera. Istakao je i da očekuje da ga nadležni organi pozovu na razgovor i da im dokumentuje kad je razmenio elektronsku poštu sa Lalićem, kao i njegov odgovor preko "jedne druge aplikacije" da tekst neće biti objavljen

Poseta Šojgua protekla je bez obraćanja novinarima. Javnost je tako uskraćena za odgovore na mnoga pitanja. To je bilo unapred javljeno medijima, ali je igrom slučaja, veče uoči dolaska ruskog ministra u javnosti "pukla" afera koja bi mogla imati dalekosežne posledice ukoliko se istraje na njenom rasvetljavanju.

Vulin je u nedelju popodne oštro reagovao na autorski tekst bivšeg ministra odbrane Dragana Šutanovca u "Nedeljniku". A onda je nastao problem – taj tekst uopšte nije objavljen u ovom magazinu niti igde drugde. Izvor koji je mogao dostaviti neobjavljeni tekst Vulinu mogla je biti neka služba bezbednosti – najverovatnije vojna, ali nije isključena ni BIA.

Upućeni se slažu da je čitav slučaj vrlo lako razjasniti i utvrditi sve detalje ukoliko postoji politička volja. Međutim, gotovo je sigurno da nje neće biti. Od tužioca i tužilaštva nema vajde, kao ni od skupštinskog Odbora za kontrolu službi bezbednosti, a pitanje je šta će i da li će išta uraditi Zaštitnik građana i Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji bi po službenoj dužnosti (kao i tužilaštvo) morali reagovati. Nije teško pretpostaviti da neće, osim ako ne dođe do većeg pritiska javnosti.

Pokušaj Vulina i njegovih saradnika da se opravdaju "grubom greškom" i navodnom zamenom imena novina naišao je na ismevanje, pa je ministar u gostovanju

MINISTRI ODBRANE, BIVŠI I SADAŠNJI: D. Šutanovac piše, A. Vulin čita
Foto: Marija Janković; Zoran Mrđa /FoNet

» u ponedeljak ujutro na "kumovskom" Pinku primenio novu taktiku – rekao je da je poslaniku svoje partije u parlamentu advokatu Đorđu Komlenskom naložio da podnese krivičnu prijavu protiv njega (kao što je potpredsednik SNS Miloš Vučević uradio protiv braće Vučić u "slučaju Jovanjica"), te da je dao nalog generalnom inspektoru vojnih službi bezbednosti da pokrene istragu. Kako će se sve to završiti, nije teško pretpostaviti. Takođe i da će Vulin narednih nedelja i meseci izbegavati novinare i mogućnost da mu neko postavi neko nezgodno pitanje o tome. Postoje Pink, Tanjug i Uprava za odnose sa javnošću Ministarstva odbrane, koji šire njegove stavove, a mediji prenose.

Da bi skrenuo temu na sporedni kolosek, Vulin optužuje Šutanovca da je, dok je bio ministar, čitao presretnutu komunikaciju glavne urednice "Naše Borbe" (projekat napravljen za jednokratnu izbornu upotrebu, koji je ostao dužan mnogim novinarima) Olivere Zekić i da je od nje tražio da ne pusti kolumnu bivšeg načelnika Resora javne bezbednosti Gorana Petrovića.

Šutanovac kaže za "Vreme" da nema nikakve veze sa time i da se radi o izmišljotini i gluposti "pajaca Vulina, koji se brani besmislenim napadima".

"Apsolutno nikada u svom političkom životu, a pogotovo kao ministar odbrane, nisam imao uvid ni u čiju elektronsku komunikaciju, niti uvid u transkripte razgovora koji je bio pod prismotrom, niti mi je to palo na pamet da činim", nastavlja Šutanovac i poručuje Vulinu da bi mu "bilo bolje da se brani kao zaštićeni svedok".

"Umesto da objasni odakle mu tekst i potpuno saznanje o tome šta u njemu piše, on pribegava spinu i pokušaju da se teret priče prebaci na prošlo vreme i mene", konstatuje dalje. Šutanovac je poručio da prihvata da dâ odgovore nadležnim po pitanju optužbi da je tražio od Zekićeve da ne objavi Petrovićevu kolumnu i da je spreman i da ide na poligraf: "Ali da ide i Vulin, pa da ga pitaju da li mu je ženina tetka i dalje dobrog zdravlja i da li su one preplaćene kamere na Kosovu instalirane ili nisu".

Prema rečima Šutanovca, postoji tehnički način da se utvrdi ko je i kako "presreo" komunikaciju između njega i glavnog urednika "Nedeljnika" Veljka Lalića, ali da nije uveren da kod nadležnih organa postoji volja da se to uradi jer bi to bio skandal planetarnih razmera. Istakao je i da očekuje da ga nadležni organi pozovu na razgovor i da im dokumentuje kad je razmenio elektronsku poštu sa Lalićem, kao i njegov odgovor preko "jedne druge aplikacije" da tekst neće biti objavljen.

"Oni (Vulin i oni koji su mu dostavili tekst) nisu se ni potrudili da pogledaju da li je tekst objavljen", rekao je Šutanovac, koji sumnja da to nije prvi put da se slične stvari dešavaju. ¶

D. L.

» će nakon posete Šojgua Vojska Srbije biti još snažnija, i da jer on lično uveren da ćemo konačno dobiti "Pancir S1". Taj list ide i korak dalje, pa ima i izjavu ruskog geopolitičara Leonida Savina da će posle posete Šojgua "srpska vojska biti još snažnija zahvaljujući moćnom sredstvu protivvazdušne odbrane".

"Očekujem da će deo sistema 'Pancir' stići u Srbiju sa ministrom Šojguom, a svakako da ne isključujem mogućnost da uz ovaj sistem stigne i neko drugo sofisticirano naoružanje", smatra Savin. Šta bi to molo biti? "Srpski telegraf" je 30. januara već zagolicao maštu "dežurnih patriota", objavljujući da će srpski "Pancir" imati ni više ni manje nego hipersonične rakete: "Ruski protivvazdušni sistem 'Pancir S' dobio je najnoviju hiperzvučnu raketu", saopštio je konstruktor Valerij Slugin iz sektora protivvazdušne odbrane konstruktivnog biroa Šipunov. "Postoje dve rakete koje se bore sa čitavim spektrom ciljeva. Jedna je standardna, a druga nedavno napravljena je hiperzvučna sa brzinom od pet mahova i više", navodi Slugin.

Komentarišući ovaj važan iskorak u obnavljanju ruskog raketnog sistema, vojni analitičar Vlade Radulović kaže za 'Srpski telegraf' da je veoma značajno to što će ove rakete sasvim sigurno biti deo onog 'Pancira' koji stiže u Srbiju". Šta li je

“Pancir” je već bio u Srbiji, na prikazu povodom godišnjice oslobođenja Beograda. Radilo se o rentiranom oruđu, kao što je u maju 2019. bio slučaj sa tenkom T-72 i helikopterima Mi-35 – iznajmiš, platiš dovoz i vratiš

ruska efikasnost? Konstruktor tek što je saopštio da je napravljena hiperzvučna raketa, a “analitičar” već najavljuje da će “sasvim sigurno” biti na onom sistemu koji stiže u Srbiju. Kao da je raketa obični šraf koji se zašrafi ili pertla da se upertla u čizmu.

I onda je došao taj 17. februar, “Dan D” za ruskopatriotsku javnost u Srbiji. Sergej Kužetovič Šojgu (Vulin voli da naglasi to Kužetovič, po ugledu na Vučića koji kaže Vladimir Vladimirovič Putin) stigao, ali – praznih ruku. Nikakav “Pancir”, nikakve epohalne stvari. Jedino vredno pažnje jeste da ga je Vučić dočekao sa rakijom dunjevačom iako je u oktobru pred televizijskim kamerama, u prenosu uživo, poručio da “Pancir” uskoro očekujemo u našoj zemlji. Kad je to uskoro – pa, uskoro.

“Pancir” je inače već bio u Srbiji, na prikazu povodom godišnjice oslobođenja Beograda. Radilo se o rentiranom oruđu, kao što je u maju bio slučaj sa tenkom T-72 i helikopterima Mi-35 – iznajmiš, platiš dovoz i vratiš. Neki mediji su tad ushićeno pisali kako “Pancir” ostaje. Naravno da nije ostao, kao što ni sad nije došao da Šojguom.

Prema ruskim izvorima, a oni su ozbiljniji od Vučićevih tabloida, isporuka prvih iz baterije od šest naručenih i plaćenih “Pancira” trebalo bi da usledi krajem ovog meseca. Da li će to biti i da li će uopšte biti objavljeno u javnosti, pitanje je, jer Zapad ne gleda blagonaklono na to. Verovatno iz tog razloga sklopljen je sporazum o nabavci sličnih oruđa francuske proizvodnje “Mistral”. A dotle, Vučić i Vulin čekaju novu priliku za samoreklamu, u rijaliti šouu “Rusko oružje” – treba da stigne još 30 “doniranih tenkova” i 20 oklopnih vozila BRDM-2, koji se od 2016. redovno najavljuju za “do kraja godine” .

Činjenica je da je “Pancir” Vojsci Srbije više nego potreban. Niko ne spori njegovu nabavku niti pita za cenu koja je plaćena, ali manipulacije i zloupotrebe prilikom nabavke tog sistema prešle su svaku granicu dobrog ukusa. Jasno je to i Rusima. ¶

DAVOR LUKAČ

SUBMIT A FILM
REGULAR DEADLINE MAY 10th
EXTENDED DEADLINE MAY 31th
AJB DOC
AL JAZEERA BALKANS
WWW.AJBDOC.COM

POZIV ZA PRIJAVE

TREĆI FESTIVAL DOKUMENTARNOG FILMA AL JAZEERE BALKANS (AJB DOC)
SARAJEVO, OD 11. DO 15. SEPTEMBRA 2020.

AJB DOC Film Festival posvećen je dokumentarnim filmovima namijenjenim televizijskom emitovanju.
Cilj AJB DOC-a je afirmisati autore i filmove koji se bave društvenim fenomenima, stavljajući u fokus univerzalne ljudske vrijednosti.

NAGRADE
- NAJBOLJI FILM TAKMIČARSKE SELEKCIJE FESTIVALA
- NAGRADA PROGRAMSKOG ŽIRIJA AL JAZEERE BALKANS
- NAGRADA PUBLIKE

PRIJAVE
- APLIKACIJSKIM FORMULAROM NA AJBDOC.BA
- PUTEM FILM FREEWAY PLATFORME

Filmovi koji budu predstavljeni u programu AJB DOC Film Festivala mogu biti odabrani za potpisivanje akvizicijskog ugovora i prikazivanje u programu Al Jazeere Balkans.

Prijaviti se mogu produkcijske kuće i autori bez ograničenja zemlje porijekla, a jedan od glavnih kriterija je format TV-dokumentarca **s minimalnim trajanjem od 22 do 27 minuta i maksimalnim od 44 do 52 minute.**

REDOVNI ROK ZA PRIJAVE JE 10. MAJ, A PRODUŽENI 31. MAJ 2020.

ajbdoc.ba @ajb_doc ajbdoc

nedeljnik
VREME
Projekat finansira Evropska unija (preko Deleg60acije EU u Srbiji) kroz medijski program.
DRŽAVA I SOLIDARNOST
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO
www.vreme
solidarnosti.rs

DRAGAN ILIĆ

Zona sumraka

Možda ne postoji samo jedan Vulin, već više Vulina koji paralelno egzistiraju u prostorno-vremenskom kontinuumu. Za ljubitelje horora, ovom tematikom se bavi aktuelni HBO serijal "Autsajder"

Izgleda da su protekle nedelje najveću pažnju izazvali događaji koje zapravo nismo mogli ni da vidimo. Kao u nekakvom špijunskom trileru, redale su se afere čije epiloge, nažalost, ne očekujem u skorije vreme.

Prva vest došla je iz "Politike". Zamislite da kao novinar ili urednik dobijete vest potkrepljenu dokazima o praksi našeg MUP-a da za poslove obezbeđenja angažuje privatne kompanije i to po višestruko većim cenama od dnevnica "običnih" policajaca. Bomba! To je svakako vest za naslovnu stranu, što je i bio plan uredništva "Politike". Doduše, u iščekivanju prvih štampanih izdanja, ova naslovnica se pojavljuje u internet izdanju, obično u večernjim časovima.

Tako je bilo i ovog puta, sve dok "neko" nije zvao iz MUP-a i urgirao da se vest skloni i nestane iz elektronskog izdanja, kao i da se odloži njeno objavljivanje. Kašalj, trudnoća i ovolika afera ne mogu se dugo zataškavati, pa je posle par dana baš zasmrdela prljava rabota. Ministar policije je pokušao da se opravda, ali bizarno zvuče priče o "svetskoj praksi", o "smanjenju troškova", naročito kada se otkrilo da konzorcijum firmi za obezbeđenje između ostalih čine kompanije bivše državne sekretarke dotičnog ministra. Dakle, postoji neko ko čuva čuvare reda, ali im ujedno i održava higijenu, po paprenim cenama. Ipak, kao što rekoh, afera je baš zasmrdela.

Mi, naravno, ovde igramo ulogu strogo kontrolisane javnosti kojoj su servirane informacije pred izbore, u međusobnom obračunu različitih interesnih grupa unutar vlasti. Ne zavaravajte se, sve je ovo u cilju zauzimanja startnih pozicija pred izbore i raspodelu budućih funkcija. Ukoliko bismo živeli u pravnoj državi, integritet uredništva "Politike" bio bi takav da im telefonom ne mogu menjati naslovnu stranu. Takođe, na sajtu MUP-a bismo imali ugovore o svakom potrošenom dinaru, pa bi zloupotrebe bile mnogo teže. Ovako, saznali smo da MUP ima privatno obezbeđenje. Razmislite kakvu poruku su poslali građanima, o njihovoj bezbednosti!

Posle policije, na red je stigla vojska. Ministar Vulin je tokom nedelje dosadio i Bogu i narodu u vestima na Televiziji Pink komentarišući izjavu bivšeg vojnog ministra Šutanovca o poseti Sergeja Šojgua Srbiji. Da parafraziram, Vulin je citirao Šutanovca o saradnji Srbije i Rusije iz teksta objavljenog u magazinu "Nedeljnik". Sve bi ovo bio redovan Vulinov obračun sa bivšim ili sa "žutim" da nije prisutan jedan detalj. Kao u serijalu *Dosije X*, sve bi bilo normalno da pomenuti i citirani tekst u "Nedeljniku" zapravo nikada nije objavljen i da postoji samo u formi *e-mail* prepiske Dragana Šutanovca i urednika magazina "Nedeljnik" Veljka Lalića.

Uf, to je najbolji SF zaplet, kad je sve kao normalno, samo jedan detalj prkosi zakonima fizike. Kako mi se čini, postoji nekoliko mogućih objašnjenja ovog neobičnog događaja: ministar Vulin poseduje moć putovanja kroz vreme, pa je pobrkao datume i komentarisao tekst koji će možda tek biti objavljen u budućnosti. Ovo je moguće, jer čovek je u nekoliko navrata stvarno delovao kao vanzemaljac. Drugi scenario podrazumeva supermoć čitanja misli, naročito političkih protivnika, tako da je ministar Vulin tokom vikenda intenzivno telepatski pratio *e-mailove* Šutanovca i Lalića. Ni ovo me ne bi začudilo jer je tokom nekih pojavljivanja ministar Vulin evidentno vodio živ i buran unutrašnji dijalog sa jednim ili više entiteta.

Moguće je da krivicu za ovo iskakanje iz vremenske dimenzije snosi i Pink, koji je pre vremena objavio pripremljenu reakciju, recimo da je neoprezni realizator pustio pogrešnu izjavu.

Konačno, možda ne postoji samo jedan Vulin, već više Vulina koji paralelno egzistiraju u prostorno-vremenskom kontinuumu. Kontradiktornost u političkom delovanju ne bi bila prvina u Vulinovom delovanju. Danas je, recimo, najvatreniji borac za ugroženo srpstvo u Crnoj Gori, Bosni ili Hrvatskoj. Nekada je, recimo, kao član JUL-a bio deo vlasti koja je prepustila te izbeglice napadima u Krajini, a zatim ih optuživao za nezahvalnost i rušenje poretka kada su demonstrirali protiv Mire Marković. Ali to se dešavalo pre nekoliko eona. Vulin, dakle, paralelno egzistira juče, danas i sutra. Za ljubitelje horora, ovom tematikom se bavi aktuelni HBO serijal *Autsajder*.

Postoji, naravno, i racionalno objašnjenje na kojem insistiraju novinarska udruženja i uredništvo "Nedeljnika". Ovaj slučaj je krunski dokaz da se resursi bezbednosnih službi koriste za praćenje i špijuniranje novinara. Vojska, dakle, nema većih opasnosti za bezbednost države od izjave bivšeg ministra i uredništva "Nedeljnika". Oni su valjda opasnost za Srbiju, i Vulin nema pametnija posla i važnije zadatke od špijuniranja novinara. Zaista sramota.

Doduše, ministar voli da se bavi i kinematografijom, pa svesrdno pomaže realizaciju igrane serije *Vojna akademija*, sezona šest ili sedam. Uskoro će prestići *Igru prestola*.

Bizarno je zvučalo objašnjenje iz Ministarstva kojim se Vulin i njegova portparolka dodatno zapliću ko pile u kučinu. Navodno, Vulin je hteo da kaže "Kurir", ali mu izletelo "Nedeljnik", jer su u pokušaju da se operu pronašli nekakav tekst gde se pominje Šutanovac u "Kuriru". Tekst, naravno, nema veze sa kontekstom Vulinovog komentara. Ministar je čak ponudio i konstruktivno rešenje, pozvavši istražne organe da ispitaju slučaj. Bila bi to špijunska afera Vulin protiv Vulina, jer bi se sve odvijalo bez javnosti zbog bezbednosti podataka.

Na kraju bi Vulin sudija saopštio da je Vulin istražitelj ispitao osumnjičenog Vulina i nije pronašao dokaze da je Vulin (ili Vulini) zloupotrebio resurse bezbednosnih službi. Tu prestaje razum, tu počinje Zona sumraka... ¶

Čovek bez penkala

Aleksandar Vučić čuva mir, dovodi investitore, brine o narodu, u znoju lica svog nosi Srbiju na plećima, ali gotovo nikada ne stavlja svoj potpis na sporne ugovore i sporazume. Umesto njega potpisuju posilni. Kritičari veruju da se Vučić tako čuva od posledica nepopularnih dilova i korupcionaških poslova

Ričard Grenel je prošlog petka, na Dan zaljubljenih, održao malu demonstraciju zavrtanja ruku. "Molim Vas, sedite", rekao je predstavnicima Beograda i Prištine dok su škljocale kamere, a onda se primakao stolu. Kao kakav konferansije, Grenel je sa ledenim osmehom nastavio: "U redu, jeste li spremni? Hvala Vam što ćete potpisati, možete početi."

Marko Đurić, direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju, potražio je olovku po unutrašnjem džepu sakoa i onda pod budnim okom Trampovog čoveka za Kosovo potpisao dva dokumenta – o obnavljanju železničkih veza i izgradnji auto-puta. Iza Grenela su bile kulise Minhenske konferencije o bezbednosti, tokom koje su papiri potpisani, i dvojica predsednika kao scenografski ukras. Hašim Tači u ovim zgodama ima pokeraški izraz lica koji ne govori ništa. Aleksandar Vučić pak, kao i uvek kada ga slikaju sa bivšim liderima UČK, biva uprepodobljen kao da prisustvuje komemoraciji ili pogubljenju.

Marko Đurić je pokušavao da kopira facijalnu ekspresiju šefa, a kasnije je požurio da izjavi da je na toj sterilnoj minhenskoj sceni potpisano "samo" pismo o namerama, čiji značaj nije bogzna kakav. Slično je izjavio par sedmica ranije kada je, takođe pod Grenelovom dirigentskom palicom, u Berlinu potpisana namera o obnavljanju avionske linije Priština–Beograd. Dokument je u ime Srbije potpisao Milun Trivunac, državni sekretar u Ministarstvu privrede.

Potpisi iz Berlina i Minhena imaju još nešto zajedničko – ni jedan nije Vučićev. Tokom osam godina na vlasti – a bio je na nepostojećoj funkciji "prvog potpredsednika" Vlade, ministra odbrane, premijera, koordinatora službi bezbednosti i konačno predsednika Srbije – ustanovljeno je gvozdeno pravilo sa svega nekoliko izuzetaka: Vučić ne potpisuje ugovore, sporazume, pisma o namerama...

ŠEF JE PRISUTAN

Dešava se nekim čudom da, kad god treba potpisati nešto, Vučić zaturi penkalo pa mora neko drugi. I to on, čovek koji se hvalio da će "lično" pisati svakom penzioneru u zemlji, nosilac izbornih lista od Horgoša do Preševa, neumorni pregalac koji "dovodi" investitore, vidovnjak što proriče strelce golova za Zvezdu i veći lider od Tita i knjaza Miloša zajedno (videti tekst u prošlom broju "Stvaranje poluboga ili kako je Vučić postao Sveti Sava")?

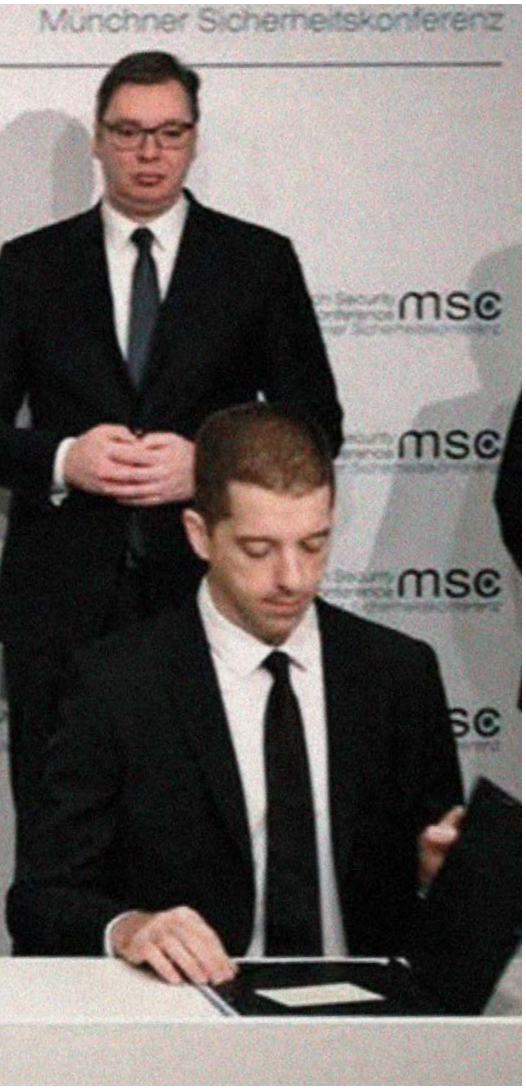
U izveštajima sa potpisivanja ugovora često se nalazi fraza "u prisustvu Aleksandra Vučića". Tamo gde se beru lovorike, gde ima slikanja, tu je i on. Recimo, kada je (jul 2017) ubacivao lopate maltera u temelje niške fabrike za sijalice austrijskog *Cumtobela*. Uoči tog hepeninga, lokalni austrijski list "Foralberger nahrihten" javio je kako su na skupštini akcionara *Cumtobela* šefovi rekli da u Niš idu jer je jeftina radna snaga i jer Vlada Srbije daje izdašnih osam miliona evra subvencija. Ugovor sa Austrijancima potpisao je ministar privrede Goran Knežević.

Vučić je bio i te kako prisutan kada je, tokom posete državne delegacije Kini (septembar 2018), ministar energetike i rudarstva Aleksandar Antić potpisao da RTB Bor ode u ruke kompanije *Ziđin*. Ministar finansija Siniša Mali je redom potpisao ugovore sa firmama koje se zovu *Šiđadžuang Džij*, *Šandong Linglon*, *Landžou Guantung*... i sa *Huavejom* o nabavci kamera za nadzor koje prepoznaju lica. Smederevska železara je otišla u ruke kineskog *Hestila* uz potpis tadašnjeg ministra privrede Željka Sertića (april 2016).

Ministarki saobraćaja i infrastrukture Zorani Mihajlović dopalo je, između ostalog, da potpiše ugovor o "zajedničkom ulaganju" u Beograd na vodi sa kompanijom *Igl Hils* iz Emirata (april 2015), koncesiju za beogradski aerodrom sa francuskom kompanijom *Vansi* (mart 2018), ugovor o izgradnji Moravskog koridora sa tursko-američkim konzorcijumom (decembar 2019).

POTPISI KAO "GARANTI ĆUTANJA"

Vučićev potpis naći će se, doduše, na krovnim sporazumima sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima (februar 2013), ali su oni opšteg tipa – o strateškom partnerstvu, saradnji u oblasti odbrane i zaštiti investicija.

GUBERNATOR, IZVRŠILAC, POTPISIVAČ: Ričard Grenel, Aleksandar Vučić, Marko Đurić
Foto: Tanjug

Jedini put se Vučićevo ime našlo ispod neke poslovne kombinacije vlasti u okvirnom ugovoru za osnivanje *Er Srbije* (avgust 2013) u dilu sa *Etihadom*. No, taj potpis je godinu dana kasnije postao bezvredan jer je Dušan Vujović, kao ministar privrede, potpisao reviziju sporazuma. Njegov prethodnik na ministarskoj funkciji Saša Radulović je tada u autorskom tekstu za "Vreme" tvrdio da je "novi ugovor očigledno pisan da bi se prikrile i pokrile diletantske stvari koje su pisale u Osnovnom ugovoru i koje su problem za Evropsku komisiju". Radulović je čitav posao sa *Etihadom* okarakterisao kao "sipanje novca u propali bunar".

Ni drugi sporni dilovi sa Arapima nemaju Vučićev potpis. Ondašnji ministar privrede Dušan Vujović potpisao je ugovor o zajedničkom ulaganju u poljoprivredu sa firmom *Al Ravafed* (jul 2014), a vredno zemljište PKB-a je ispod cene prodato *Al Dahri* sa potpisom državnog sekretara u Ministarstvu privrede Dragana Stevanovića (oktobar 2018).

Kritičari odsustvo Vučićevih potpisa tumače kao delegiranje odgovornosti za korupcionaške poslove na posilne. "Ti potpisi više deluju kao garanti ćutanja o saučesništvu u zloupotrebama funkcija i zakona, kriminalu i korupciji, koji će zauvek štititi vezu nalogodavaca i izvršilaca", smatra Marinika Tepić, potpredsednica Stranke slobode i pravde. "Međutim, veoma bi zanimljivo bilo, u kontekstu afera oko sumnjive trgovine oružjem u koju je upleten Vučić i njegov partijski i državni vrh, da se prelistaju svi njegovi potpisi dok je bio ministar odbrane. Sigurna sam da bismo tu dobili odgovore na pitanja o aferi Krušik, GIM-u i Vučićevom omiljenom trgovcu Slobodanu Tešiću", dodaje Marinika Tepić za "Vreme".

SAKRIVANJE "IZDAJE"

Patriotski front kritičara nudi tumačenje prema kojem Vučić od istorijskih udžbenika sakriva svoju "izdajničku ulogu". Podseća se najčešće da se, iako je Vučić vukao konce, na famoznom Briselskom sporazumu (april 2013) nalazi potpis tadašnjeg premijera Ivica Dačića, čoveka kojeg bije glas da je ucenjen i da mu sudbina leži u dosijeu u Vučićevoj fioci.

Istina, Vučićev potpis je na pet "malih" sporazuma (2015) zajedno sa imenom tadašnjeg kosovskog premijera Ise Mustafe. Njih dvojica su u Briselu potpisali dilove o pravosuđu, energetici, Zajednici srpskih opština, telekomunikacijama i mostu na Ibru, što je Marko Đurić okarakterisao kao goleadu Srbije od čuvenih 5:0.

Dok se tu briselski reflektori nisu mogli izbeći, vlast je tiho zaključivala sporazume koji Srbiju dovode u predvorje NATO – ali tek pošto je Vučić predao funkciju ministra odbrane. Na sporazumu SOFA (*Status of Forces Agreement*) nalazi se potpis nekadašnjeg ministra odbrane Nebojše Rodića (januar 2014), a na sporazumu IPAP (Individualni partnerski akcioni plan) je ime Bratislava Gašića (januar 2015).

"Možda Srbija nije formalno ušla u NATO, ali NATO u Srbiju uveliko jeste", napisao je Đorđe Vukadinović za "Politiku" u februaru 2016. "Upravo ovo je, sviđalo vam se to ili ne, jedna od najkonkretnijih tekovina tri i po godine vlasti SNS nad Srbijom. Naravno, uz 'briselske sporazume' sa Prištinom. Sve ostalo je višemanje samo propagandna magla i dim."

SVE ZA REJTING

Sa druge strane, Vučiću se zamera da je neprekidno u vanustavnom ofsajdu, da se u sve meša i o svemu odlučuje. Nije li paradoksalno onda pitati zašto još ne potpisuje sve ugovore? Ili je, upravo suprotno, logično da baš on potpisom garantuje za dilove koje pravi?

Kao kada je prošlog oktobra potpisao dokument o takozvanom "mini-šengenu". To mu je bilo važno, da bi i dalje bio *šampion evrointegracija* na Balkanu, i ne preterano opasno jer je dokument opšteg karaktera. Zato je Vučić taj sporazum potpisao kao predsednik, i to sa premijerima Albanije i Makedonije.

Miloš Hrnjaz, docent na Fakultetu političkih nauka, za "Vreme" navodi da prema Bečkoj konvenciji o međunarodnom pravu (1969) samo šef države, premijer i ministar inostranih poslova mogu bez posebnog ovlašćenja da potpisuju međudržavne ugovore i preuzimaju obaveze na državu. Svi ostali moraju imati ovlašćenje sa vrha da nešto potpišu.

On dodaje da predsednici država obično potpisuju "samo veoma važne međunarodne ugovore", te da odsustvo njihovog potpisa demonstrira da se nečemu pridaje manji značaj. "Nepotpisivanje međunarodnih ugovora bi moglo da ima i drugačije motive – da se izbegne pitanje eventualne nesaglasnosti potpisanog sa nacionalnim pravom, u prvom redu sa Ustavom, ili da se izbegnu eventualne političke posledice u vidu smanjenja popularnosti", objašnjava Hrnjaz.

Osam godina Vučićeve svevlasti moglo bi da se posmatra i kao slalom kroz minsko polje svega što bi moglo da mu ugrozi rejting. Nepopularni poslovi se delegiraju na poslugu.

U rimejku klasika Gorana Markovića "Tito i ja" mali Zoran bi bio pozvan na Vučićev rođendan, pa bi rodbina rekla da ne valja ići praznih ruku i zapitala: "A šta to njemu čovek može da pokloni, a da on to već nema?" Neko bi se dosetio – penkalo za svaku priliku. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Tišina je nova buka

Četvrtkom i nedeljom po podne kao da stane pola Crne Gore, jer se održavaju litije u većini crkava i manastira. Prošlu zimu obeležile su šetnje u Beogradu i svim većim gradovima Srbije, ove zime maršira Crna Gora. Za razliku od Beograda, bez galame, bez muzike, u tišini, bez političkih a sa verskim liderima na čelu kolone.

Ako je četvrtkom ljudi nešto manje i sve zaista podseća na neki masovniji verski skup, nedeljom je gužva velika i slobodno se može reći da preko 100.000 ljudi učestvuje u ovim događajima koji, čini se, drmaju režim Mila Đukanovića više nego bilo šta drugo u poslednjih trideset godina.

Dvomesečni crkveni protesti narasli su u najveće u modernoj istoriji Crne Gore, a na njihovom čelu su sveštenici Srpske pravoslavne crkve iz eparhija koje "pokrivaju" teritoriju ove države.

NE DAMO SVETINJE

Zakon o slobodi veroispovesti (Zakon o slobodi vjeroispovjesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica) izglasan na ponoćnoj sednici crnogorske skupštine krajem 2019. godine, posle mnogo najava, analiza i doterivanja, izazvao je otpor najpre u delu SPC, a posledično i kod vernika koji su se osetili ugroženim. "Ne damo svetinje" je nova mantra koja kao da lebdi iznad svih "teritorija" na kojima žive Srbi u regionu, kao neka vrsta molitve koja bi trebalo da spreči da crnogorska država preuzme upravljanje nad većinom manastira u Crnoj Gori koji su podignuti pre 1918. godine.

Pitanje položaja SPC u Crnoj Gori proširilo se na pitanje statusa Srba kao nacionalne manjine ili konstitutivnog naroda u sredini u kojoj se, čini se, nikada nije toliko vodilo računa o tome ko je Crnogorac a ko Srbin.

Dva meseca od izglasavanja zakona ne izgleda kao da će on biti primenjen, a Vlada Crne Gore više energije ulaže da vidi kako da zaustavi litije/proteste nego kako da uradi ono za šta se opredelila spornim odredbama zakona. Crkva je krenula u neku vrstu novih razgovora sa predstavnicima Vlade, premijerom Duškom Markovićem i njegovim saradnicima, ali osim dugih razgovora za sada se neko rešenje ne nazire.

Ljudi iz Crkve su ohrabreni narodnom podrškom koja je ogromna, ali su uspeli za sada da proteste drže na nivou crkvenih događaja, litija, i da se izbegne međustranačko prepucavanje. Mitropolit Amfilohije, nekada saveznik Mila Đukanovića, vodi ove proteste, a da za to nema punu podršku Beograda, ni Patrijaršije ni vlasti, jer jeste prepoznat i prikazan kao protivnik režima u Beogradu.

S druge strane, kada se pogledaju izjave Mila Đukanovića, on ne samo da nije spreman na ustupke, promenu zakona, nego čak i pojačava retoriku u svojim intervjuima govoreći da je potrebno da Crna Gora ima "svoju" crkvu jer bi to, valjda, pomoglo da se osnaži i utvrdi crnogorski identitet i da se Crna Gora "odbrani" od srpske hegemonije.

Iako je njegov nastup i dalje glasan i naprasit, i iako se on i dalje postavlja u poziciju "oca nacije" (što on i jeste još od 1997, kada je promenio svoju politiku i najavio stvaranje nezavisne Crne Gore), čini se da ga tišina litija vanredno uznemirava i remeti, i da mu više smeta od ranijih protesta opozicije koji su bili glasniji, nasilniji i neuspešni.

Pored toga, ostaje otvoreno pitanje pozicije i ponašanja Beograda u celoj krizi koji

Kako izgledaju višemesečni protesti u Crnoj Gori, ko na njima učestvuje i zbog čega, da li je ovo najjači udarac na tridesetogodišnju vladavinu Mila Đukanovića i kakve sve to ima veze sa Srbijom

CRNA GORA NA NOGAMA: Podgorica, 16. februar 2020.
Fotografije: Stevo Vasiljević /Reuters

mora da balansira između potrebe da se pošalje poruka o tome kako se Srbija brine o svim Srbima svuda, ali i da se ne ugroze odnosi sa režimom Mila Đukanovića, koji je od početka bio prijateljski nastrojen prema Aleksandru Vučiću i njegovoj vladavini.

MASOVNOST I TIŠINA

Ne mora niko da gleda srpske televizijske stanice i čita srpske novine da bi poverovao u masovnost ovih protesta. Iako je plato ispred hrama u Podgorici (njegova pripadnost SPC se ne dovodi u pitanje) prilično veliki za pojmove tolikog grada, četvrtkom, a posebno nedeljom, taj plato bude bukvalno preplavljen ljudima, što iz Podgorice, što iz okoline.

Procena je da je na litiji održanoj u nedelju 16. februara bilo preko 30.000 ljudi, što je neverovatno veliki broj za državu koja ima nešto preko 600.000 stanovnika.

Lokalni taksista kaže da je dve nedelje ranije kolona prolazila duže od 40 minuta, što on ne pamti da se desilo u Podgorici. U masi su sve generacije, od beba do starih ljudi, od običnih radnika i školaraca do košarkaša Barselone Nikole Mirotića.

Desetine hiljada bile su okupljene i u Nikšiću, Beranama i drugim mestima, gde se narod sada već tradicionalno pojavljuje noseći ikone i pevajući razne crkvene i "patriotske" pesme, paleći baklje u bojama srpske trobojke. Svi oni, sa svih strana, ispred svih crkava i manastira okupljeni su pod sloganom "Ne damo svetinje", koji je za kratko vreme postao ne samo viralan na internetu nago i u realnom prostoru, kao vrsta grafita i uličnе poruke koja se ispisuje svuda.

Okupljeni pod ovim sloganom, sa ikonama u rukama, ljudi učestvuju u litiji najpre pred crkvom, a potom i na ulicama gradova i manjih mesta. Internet su preplavili snimci "hodočasnika" koji pešače po desetak i više kilometara da bi se priključili ovim procesijama koje su, čini se, nezabeležene u bližoj istoriji na ovim prostorima.

SVE JE POLITIKA

Dvomesečna dešavanja rodila su i nove ličnosti i glasove, posebno na strani crkve, pa je rektor Bogoslovije na Cetinju Gojko Perović postao prepoznatljiv ne samo u celoj Crnoj Gori nego u čitavom regionu. Njegova vidljivost, retorika i vladanje sobom za neke je u Crnoj Gori dobra osnova da se počne misliti da li bi on u nekom trenutku mogao da se odvaži da svoj uticaj isproba u političkoj utakmici.

Iako vam to niko neće glasno reći, onaj deo javnosti koji prati šta se dešava razume da je toliki svet na ulicama jasna poruka i režimu Mila Đukanovića, da su ljudi možda zasićeni i da bi možda želeli da vide neko drugo lice na čelu države.

U trenutku kada u Crnoj Gori nema "funkcionalne" opozicije, a izborna je godina, i kada izgleda da je naveći domet stvaranje neke vrste Srpske liste koja bi trebalo da artikuliše političke potrebe Srba u Crnoj Gori i bude dobar saradnik vlastima, pravo pitanje je da li će ovaj protest ostati na nivou zahteva vernika da im se država ne meša u to gde će se i kako krstiti i moliti, ili će ovo biti početak političkih promena u državi u kojoj nikada nije bilo političkih promena vlasti u poslednjih 30 godina.

Pozicija Srbije je takođe važna, posebno kada se zna da četiri eparhije koje su "u protestu" nisu one koje bi podržale Aleksandra Vučića i njegovu struju unutar SPC, pa je zato i bilo očekivano da on na Badnji dan ne poseti Srbe ne severu, kako je bio najavljivao. Vučić, i to je jedna od zanimljivosti njegove vladavine, nikada za poslednjih sedam i po godina na vlasti nije bio u Crnoj Gori, a znamo da je Milo Đukanović dolazio u posete, i državne i privatne, kao i sadašnji premijer Duško Marković.

U čestim javnim nastupima Vučić govori o 2006. godini kao godini "kada smo izgubili Crnu Goru", što neki u Podgorici tumače kao neprestano raspirivanje sentimenta prema neumrloj ideologiji Velike Srbije. Tako ministar odbrane Predrag Bošković kaže 18. februara da "protestne litije nemaju nikakve veze sa zakonom, već je namjera da se Crna Gora predstavi kao srpska država, kojoj bi se poništila nezavisnost izglasana na referendumu 2006. godine", prenosi njegove reči agencija MINA.

»

Odbrana svetinja za bolju Crnu Goru

Za nedeljnik "Vreme" su govorili Gojko Perović, rektor Bogoslovije na Cetinju, i otac Sava, iguman manastira Tvrdoš, predvodnici medijskog tima Mitropolije, veoma aktivni poslednjih meseci, od početka protesta protiv Zakona o slobodi veroispovesti (Zakon o slobodi vjeroispovjesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica).

"VREME": Posle razgovora prošlog petka 14. februara, kakva je vaša procena: da li je Vlada Crne Gore spremna da ide u pravcu izmene Zakona koji je doveo do višemesečnog spora i protesta Crkve i vernika?

GOJKO PEROVIĆ I OTAC SAVA: Situacija nam nalaže da o procjenama i pretpostavkama ćutimo, a da se držimo samo onog što je jasno i nedvosmisleno rečeno. I onoga dana, i do dan-danas, Vlada poručuje da je spremna da se dogovara samo i jedino o primjeni ovog zakona. A to je za nas neprihvatljivo.

Šta je ono što bi bilo dovoljno za SPC? Izmene/brisanje spornih članova ili predlažete neko drugo rešenje?

Brisanje spornih članova otvara prostor za pisanje novih članova, koji bi bili prihvatljivi svima. A sve to je moguće uraditi izglasavanjem novog zakona u Skupštini. Ne postoji drugi put, niti ima mjesta za uljepšavanje ovog i ovakvog zakona. Tu je procedura jasna i to bi za nas bilo jedino prihvatljivo.

Ako do promene Zakona ne dođe, kako će postupati Crkva u nameri da se izbori za svoja prava?

Ako do promjene Zakona ne dođe danas, onda će do nje morati doći sjutra. Shvatite ovo i bukvalno i slikovito. Na isto se svodi. A mi smo beskrajno strpljivi. Gospod je sa nama.

Ogroman broj ljudi je na ulicama gradova u Crnoj Gori, šta to vama govori? Da je narod spreman da brani ono što mu je važno ili da se opire političkom pritisku vlasti koja upravlja Crnom Gorom 30 godina?

Narod na ulicama brani svetinje. I to je osnovni i glavni povod naših građanskih protesta. A sigurno je da su hrabrost, dostojanstvenost i upornost vjernika na litijama oslobodile i druge ljude da se priključe ovoj borbi za odbranu ljudskih sloboda.

Da li je objašnjenje Zakona "prenaglašeno" u smislu da će ljudima biti "oduzete crkve", da neće imati gde da se mole, gde da se venčavaju i krste?

Nije prenaglašeno! Upravo Zakon predviđa da u krajnjoj fazi njegove primjene država raspolaže hramovima i ona arbitrira kako će se i od čije strane ti hramovi koristiti.

Koje će političke posledice imati ovaj protest, jer iako je crkveni, tolika količina ljudi na ulicama uvek je i snažna politička poruka?

Cilj protesta je donošenje boljeg zakona. Ali njegove posljedice su svakako dalekosežnije od ispunjenja ovog primarnog cilja. Iz ovih protesta crnogorsko društvo izlazi sa većom demokratičnošću, izlazi prosvećenije, izlazi sa jačim temeljima sekularnosti.... i sa većom sviješću građana da oni predstavljaju državu, da joj oni daju suverenitet, a ne samo vlast.

DANAS ILI SUTRA: Promene na vidiku

Vučić voli da kaže i kako je jedini koji je konkretno pomogao Srbima u Crnoj Gori tako što "im je dao" tri miliona evra za izgradnju Srpske kuće, a svojim je jurišnicima Vulinu, Dačiću i Lončaru ostavio da o Crnoj Gori, Crnogorcima i njihovoj državi izjave u poslednjih mesec dana gomilu teških optužbi. Vučićeve poruke su uvek dvojake: mi priznajemo Crnu Goru, ali ja nikada ne bih dozvolio da se ona otcepi 2006. godine; Srbi nemaju nikakva prava u Crnoj Gori, ali ćemo mi da radimo sve da unapredimo saradnju i tako dalje.

KO POBEĐUJE

Velika priča o mestu Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori, nezavisnoj i susednoj državi, pomerila je pažnju sa svih drugih dešavanja i u Podgorici i u Beogradu.

Obe države se nalaze na putu ka Evropskoj uniji koji je spor i deluje kao da je bez kraja, Crna Gora je članica NATO-a, što joj daje neku vrstu zaštite i prednosti u odnosu na Srbiju. Organizovani kriminal je, čini se, nešto što najsnažnije povezuje ove dve države, i to je tema od koje bi vlast i ovde i tamo da pobegne.

Milo Đukanović je izdržao sve što se može podneti u poslednjih 30 godina i ne izgleda kao čovek koji je u svojoj 58. godini na kraju političke karijere. On je uvek uspevao da za sebe obezbedi novi početak, pa je sada prvi put predsednik države od kada je ona nezavisna (bio je predsednik Crne Gore od 1998. do 2002. godine, predsednik Vlade je bio u četiri mandata). Decenije prolaze, on ostaje, i jedini koji ga "pamti" jeste mitropolit Amfilohije, kao neko ko je čak i od Mila duže na "poziciji".

Njih dvojica pomalo liče na junake čuvenog američkog filma *Biće krvi*, u kome se ukrštaju interesi tajkuna koji želi da uveća svoje bogatstvo i crkve koja mu je potrebna da bi ljudima koji žive teško i u relativnom siromaštvu dala neku utehu. U crnogorskoj verziji je samo jedna stvar obrnuta: sveštenik je stariji od tajkuna i nikada nije molio ni za kakve ustupke i usluge. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

NOVA ZBIRKA STRIPOVA
IZ LISTA VREME

U OPTICAJU

Kriza kao konstanta

Zbog odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, koja nije objavljena, čiji sadržaj nije poznat i koju nije potpisao predsednik Ustavnog suda, u BiH se u samo nekoliko dana desilo nekoliko "državnih udara", po ko zna koji put je pređena "crvena linija", što je izrodilo osmišljavanje starog političkog plana pod novim kreativnim nazivom "RS-exit" i novo zveckanje oružjem; predstavnici Republike Srpske prestali su odlučivati u institucijama BiH, ma šta to značilo

Za "Vreme" iz Banja Luke

Narodna skupština Republike Srpske usvojila je zaključke na posebnoj sjednici, u kojima daje podršku "izvornom tekstu Dejtonskog sporazuma i Ustavu BiH", traži otpočinjanje pregovora sa Vladom FBiH o razgraničenju entiteta, obavezuje predstavnike RS u institucijama BiH da predlože usvajanje Zakona o prestanku mandata stranih sudija i izboru domaćih, iako iste obavezuje da ne učestvuju u donošenju odluka do usvajanja zakona. Najdrastičniji zaključak odnosi se na to da Narodna skupština RS "neće prihvatiti i provoditi bilo kakve buduće antidejtonske i nedemokratske odluke Visokog predstavnika i Ustavnog suda BiH".

Milorad Dodik je svoje izlaganje pred narodnim poslanicima otpočeo na engleskom jeziku: "Goodbye BiH, welcome RS-exit". Zahtjev ambasadora zemalja Kvinte da se poštuju odluke Ustavnog suda opisao je ovako: "To vam je ravno ljudima koji su odvedeni u fašističke logore, tamo stavljeni u očaj i beznađe, koji su samo očekivali od onih koji su ih ubijali da će postati ljudi ili da će se umoriti od svega toga. Na to liči sadašnja međunarodna zajednica".

Neki opozicioni lideri usprotivili su se novom političkom konceptu RS-exita, poput Igora Crnatka, poslanika Partije demokratskog progresa: "Spremni smo da ne damo na Republiku Srpsku. Ali, osim hrabrosti potrebno je i znanje, pamet. Goodbye BiH? U redu. Ako to može bez mobilizacije, plača majki i djece, ja sam za". Mladen Ivanić, iako odluke Ustavnog suda BiH smatra političkim, zaključuje da su oni neprovodivi. Srceparajući pozivi Nenada Stevandića na sabornost i srpsko jedinstvo, gotovo na ivici suza, u dijelu opozicije dočekani su sa podsmjehom.

Iako je opozicija glasala za zaključke, iznijela je vrlo oštre kritike na račun vlasti, što je zasmetalo Miloradu Dodiku. On je očekivao da će dogovor, postignut prije zasjedanja sa liderima parlamentarnih stranaka, biti ispoštovan i da će se cijela priča završiti za "sat, sat i po".

SRBIJA I SRPSKA

U danima koji su prethodili usvajanju ovakvih zaključaka, neizbježno je reagovao predsjednik Srbije Aleksandar Vučić boreći se da "sačuva mir i stabilnost u regiji", braneći "u perspektivi ugrožene" šume, rijeke, škole i vrtiće u Republici Srpskoj (kao mogućim posljedicama sudske odluke o poljoprivrednom zemljištu). Vučićevom promptnom reakcijom i pozivom Srbima na sastanak u Beograd bila je ushićena njegova premijerka Ana Brnabić, a Milorad Dodik ohrabren da u njegovom prisustvu ponovi ideju o samostalnosti RS i snu o prisajedinjenju sa Srbijom. Istina, Aleksandar Vučić zamolio je Dodika i Cvijanovićevu da sve što rade urade "pravno, institucionalno i demokratski", jer on poštuje teritorijalni integritet i suverenitet BiH.

"Poruke koje je gospodin Dodik poslao iz Beograda, a koje vrlo jasno i neskriveno govore da je konačni cilj takve politike razbijanje države BiH i stvaranje Velike Srbije, nažalost, nisu naišle na bilo kakvu osudu predsjednika Srbije Aleksandra Vučića nego na prećutno odobravanje", smatra predsjedavajući Predsjedništva BiH Željko Komšić. On je dalje istakao, nakon beogradskog samita Srba iz regije, da "nama već odavno ništa ne znače fraze koje gospodin Vučić izgovara tim prilikama, poput fraza o poštivanju teritorijalnog integriteta, dok mu istovremeno Dodik puše za vratom i najavljuje nove sukobe na ovim prostorima, jer put koji on pominje i kojim želi da krene je put sukoba. Bilo bi dobro kada bi gospodin Vučić, koji često govori kako je najvažnije sačuvati mir, konačno kazao ko taj mir ugrožava". Dodiku je poručio da ne može dobiti oboje – i mir i rasturanje države. Fahrudin Radončić, ministar sigurnosti BiH, poručio je Dodiku da "ne provincijalizira ni sebe ni Predsjedništvo BiH, ni BiH", tako što će "svakih sedam dana ići u Beograd po svoje mišljenje". "Očekujem da će se kriza završiti kao prethodne i da ćemo se vratiti da stvari rješavamo institucionalno", kazao je Radončić.

"SRPSKI DAN" U BEOGRADU, 15. FEBRUAR 2020: Milorad Dodik govori na konferenciji za medije
Foto: Rade Prelić /Tanjug

SPORNA ODLUKA

Narodna skupština Republike Srpske zasjedala je na osnovu informacije predsjednice Republike Srpske Željke Cvijanović i neviđenog i u to vrijeme nepoznatog sadržaja same odluke Ustavnog suda BiH. Prašina se podigla oko odluke objavljene u medijima, prema kojoj se dijelovi Zakona o poljoprivrednom zemljištu RS, usvojenog krajem prošle godine, osporavaju i proglašavaju neustavnim, poput člana 53 u kojem se kaže "da predmetno poljoprivredno zemljište koje je po svojoj prirodi javno dobro, odnosno državno vlasništvo, po sili zakona postaje vlasništvo i posjed RS".

Iz Ustavnog suda je saopšteno da se radi o isključivoj nadležnosti BiH u regulisanju pitanja državne imovine. Tumačenje onog što je objavljeno iz Ustavnog suda ne znači da je sud naredio da se određeno zemljište knjiži na državu ili entitet, već je utvrđeno kako zakonska norma po kojoj RS ima pravo prisvajati javna dobra na osnovu sopstvenog zakona nije ustavna. Pravni stručnjaci različito gledaju na odluku Ustavnog suda, u zavisnosti odakle dolaze.

Profesor ustavnog prava Kasim Trnka smatra da je "Ustavni sud pošao od jedne očigledne činjenice da se u Ustavu BiH iz Dejtona naravno govori o državi BiH, koja ima karakter državne institucije, a za entitete se nikada ne upotrebljava pojam država, nego entiteti u sastavu države BiH". "Prema tome, Sud je izvukao logičan zaključak da državna imovina može biti vezana isključivo za državu. To, sa druge strane, ne znači da će država upravljati i raspolagati sa svim dijelovima imovine, nego obavezu da će Parlamentarna skupština BiH donijeti zakon o državnoj imovini u kojem će tačno precizirati, s obzirom na raspodjelu nadležnosti, u kojem dijelu će koristiti i raspolagati imovinom niži nivoi vlasti u BiH, dakle, entiteti, kantoni, opštine, lokalna samouprava", kaže on.

Krstan Simić, bivši sudija Ustavnog suda BiH, ističe kako Ustavni sud u "konkretnoj odluci koja se tiče poljoprivrednog zemljišta u RS zaključuje da je BiH država, da ima teritorijalni i ustavni suverenitet, i da samim tim ima pravo i na državnu imovinu kroz javna dobra". "To na prvi pogled izgleda logično, ali je ključno pitanje da u Ustavu ne postoji uopšte pojam državne imovine, a ono što nije regulisano Ustavom, što nije preneseno na nadležnost institucija BiH, to spada u nadležnost RS", istakao je Simić.

Političari u RS smatraju da se ovom odlukom narušava matematička formula podjele BiH 51:49 odsto, dok Milorad Dodik za BiH kaže da je "nazor država u kojoj mrze Srbe i na podmukao način pokušavaju oteti više od 90.000 hektara zemljišta".

Miladin Stanić, šef Kluba poslanika Srpske demokratske stranke u vrijeme rasprave o odluci Ustavnog suda BiH, prozvao je članove vladajućeg SNSD-a: "Neki od članova SNSD-a prepisali su na stotine hektara poljoprivrednog zemljišta na svoje porodice. SNSD je privatizovao RS i poljoprivredno zemljište".

Tek stidljivo se kroz medije provlači informacija da posebna državna komisija godinama nije mogla riješiti pitanje knjiženja poljoprivrednog zemljišta konsenzusom, te da je Republika Srpska odlučila "prelomiti" ovo pitanje po sopstvenom nahođenju.

KOLEKTIVNE FRUSTRACIJE

Željka Cvijanović u "Informaciji u vezi antidejtonskog djelovanja Ustavnog suda BiH" zaključuje kako je "BiH duboko unesrećeno društvo, jer nije dobilo priliku da se razvije kao istinska multietnička »

zajednica spremna da traume prošlosti pretvori u šanse budućnosti".

Cvijanovićeva za posebno zasjedanje parlamenta RS-a opisuje sve frustracije etničkih zajednica u BiH: "Današnja realnost je takva da su Srbi isfrustrirani stalnim nastojanjem da se ukine njihov identitet i da se u kontinuitetu nasilno umanjuje ustavni kapacitet RS. Hrvati su isfrustrirani činjenicom da ne mogu obezbijediti svoje predstavljanje u skladu sa ustavnim principom zaštite njihovih kolektivnih prava, jer su u nekoliko navrata Bošnjaci izabrali hrvatskog člana Predsjedništva BiH...

Bošnjaci su nezadovoljni jer BiH nije cijela – njihova. Možda im je obećana, ali je nisu dobili. Istina je da su im mnogi pomagali da je naknadno dobiju, jer se odlukama visokih predstavnika ranije, a kasnije odlukama Ustavnog suda BiH, nastojalo od BiH napraviti država koja bi po formi bila građansko društvo, a po svojoj suštini bila bi zapravo po mjeri Bošnjaka".

Prema njenim riječima, nedavno usvojena Deklaracija SDA upravo o tome govori, a reakcije stranog faktora bile su zapanjujuće blage – trebalo im je čak nekoliko dana da sroče bilo kakvu reakciju odmjeravajući riječi da ne bi slučajno bile jednako oštre kao one koje po pravilu upućuju na račun političkih partija ili institucija Republike Srpske.

Za Bošnjake je najnovija odluka iz Republike Srpske ultimatum koji neće proći. Bakir Izetbegović u Ustavnom sudu vidi "kompenzaciju za entitetsko glasanje":

Za Milorada Dodika "ultimatum je bila Deklaracija SDA koja je rekla da nema Republike Srpske i da se traži nova teritorijalna organizacija". "To vidimo kroz odluke Ustavnog suda, kroz činjenicu da u kontinuitetu Ustavni sud donosi uvijek negativne odluke prema Republici Srpskoj, i po pitanju identitetskih mjesta, odnosno karaktera RS kroz sve ono što smo vidjeli, od Dana RS, grba, himne i svega ostalog", kaže on.

SAGA O STRANIM SUDIJAMA

Neobjavljena odluka Ustavnog suda BiH dovela je do ultimativnog zahtjeva političkih aktera iz Republike Srpske o "izbacivanju stranih sudija" iz Ustavnog suda, kojem se pridružio i lider Hrvatske demokratske zajednice (HDZ BiH) Dragan Čović, i iniciranju Zakona o Ustavnom sudu ili kontramjerama. "Rješenje će biti da će RS ići svojim putem i otići će. Znači da će formirati svoje državne nezavisne organe i funkcionisati na teritoriji RS. Ima sve elemente države, svoje institucije, svoj narod. Ako se ne vratimo na dejtonske pozicije, na proljeće iduće godine neće biti BiH", istakao je Dodik. I dok insistira na dejtonskim pozicijama BiH, istovremeno podržava nastojanja Hrvata u definisanju zahtjeva za trećim entitetom.

Odluka Suda dovela je do obustavljanja učešća Srba u odlučivanju u institucijama BIH, sve do odlaska stranih sudija iz Ustavnog suda i usvajanja zakona o Ustavnom sudu. I već sutradan izazvala brojne kontroverze, jer su predstavnici RS morali glasati protiv nekih odluka, pošto bi one u protivnom uz njihovu "uzdržanost" u odlučivanju prošle.

Ustavni sud BiH sastoji se od devet članova, četiri bira Zastupnički dom Federacije BiH, dva člana Narodna skupština RS. Preostala tri člana bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacija sa Predsjedništvom BiH. Upravo u jeku ovog napada na strane sudije, Predsjedništvo BiH dalo je prećutnu i obaveznu saglasnost za imenovanje nove sutkinje, Njemice Angeline Nusberger.

Saga o napadima na strane sudije i Ustavni sud BiH traje od 2015. godine. Krajem novembra te godine Milorad Dodik najavio je referendum o Ustavnom sudu BiH, 4. decembra te godine referendum je odložio za mart i najavio Zakon o Ustavnom sudu, ali prijedlog nije nikad upućen Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH. U septembru 2016. godine Dodik je poručio da "stranci moraju da napuste Ustavni sud BiH", u novembru ponovno prijeti i poručuje da će "ako stranci ne odu iz Ustavnog suda, blokirati odluke na nivou BiH".

Stranci nisu otišli, a odluke nisu bile blokirane. Bitka protiv Ustavnog suda nastavlja se i u avgustu 2017. godine. Tada je zatraženo, baš kao i sada, da se ustavni sud BiH blokira izlaskom srpskih sudija iz njegovog sastava.

DODIKOVA DOSLEDNOST

Promjena Ustava BiH nemoguća je bez konsenzusa sva tri konstitutivna naroda, odnosno bez dvotrećinske podrške u Parlamentu, tako da bi zajednička inicijativa SNSD i HDZ BiH o zakonu o Ustavnom sudu, koji nemaju ni prostu većinu, mogla biti još jedan pucanj u prazno. Ustavni sud djeluje na osnovu pravila, pa otuda još više zbunjuju najave vinovnika zakona da rade na izradi i donošenju novog zakona o Ustavnom sudu.

Od najavljenog zahtjeva prema sudijama Ustavnog suda iz Republike Srpske odustalo se na sjednici parlamenta, dok je predsjednik Ustavnog suda Zlatko Knežević izjavio da njihovo povlačenje niko nije tražio.

Prvog oktobra prošle godine Milorad Dodik je rekao da nema formiranja vlasti dok strane sudije ne odu iz Ustavnog suda BiH. Vlast je formirana nakon nešto duže od godinu dana, ali su se koalicioni partneri zakovali u međusobnim prepirkama i opstrukcijama. Cilj ulaska u vlast, po Dodikovim rečima, bio je "kako bi Srbi na taj način izvršili dodatni pritisak da se izbace strane sudije iz Ustavnog suda BiH".

Kada ga je novinar bijeljinske BN televizije Vladimir Kovačević upitao koliko će ovog puta biti dosljedan u svojim namjerama i koliko su ozbiljne najave o blokadi institucija BiH, Dodik se obrušio na njega vrijeđajući ga da je izdajnik, kao i kuća za koju radi, "instruisan i instrument bošnjačke, bosanske i muslimanske politike".

Floskule o poštivanju pravne države i obavezujućim i konačnim odlukama Ustavnog suda, u zemlji u kojoj je normalno ne poštivati iste, zvuče prazno poput stalnih prijetnji o "mirnim političkim tučama". Bildanje nacionalnih mišića i dalje ostaje omiljena sportska disciplina u BiH, u kojoj ovog puta, kako kaže u tvitu socijalni psiholog Srđan Puhalo, "samo još mažoretkinje i izviđači nisu osudili Ustavni sud".

U izbornoj godini pažnju treba skrenuti sa zavrzlame oko integracije BiH u NATO i krizu učiniti konstantom političkog života u zemlji. Iole površan psihološki profil ovdašnjih lidera i političara obesmislio bi ubuduće postavljanje pitanja zašto ljudi u stampedu bježe sa ovih prostora. ¶

TANJA TOPIĆ

Ne gubite vreme.

Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

Više sreće u sledećem izvlačenju

Dosadašnji zakon predviđa da se od ukupnih prihoda u budžetu od igara na sreću 40 odsto odvaja za finansiranje Crvenog krsta Srbije, organizacija osoba sa invaliditetom, ustanova socijalne zaštite, sporta i omladine, lokalnih samouprava i lečenja retkih bolesti. No, predlog novog zakona u potpunosti izbacuje sve ove kategorije

Predlog novog Zakona o igrama na sreću, koji se od 6. februara nalazi u Skupštini Srbije, predviđa da će da se promeni način raspodele sredstava koje se od igara na sreću slivaju u budžet. Na ovaj način, barem prema predlogu novog zakona, sredstva više neće odlaziti u humanitarne svrhe i onima kojima je pomoć najpotrebnija.

Dosadašnji zakon, koji je još uvek na snazi i koji je donet 2011. godine, predviđa sledeće: da se od ukupnih prihoda u budžetu od igara na sreću 40 odsto odvaja za finansiranje Crvenog krsta Srbije, organizacija osoba sa invaliditetom, ustanova socijalne zaštite, sporta i omladine, lokalnih samouprava i lečenja retkih bolesti. Ta suma novca bi, prema važećem zakonu, trebalo da se deli na šest delova: po 19 odsto za svaku od prvih pet navedenih stavki, i pet odsto za lečenje retkih bolesti.

No, predlog novog zakona u potpunosti izbacuje sve ove namene trošenja novca dobijenog od igara na sreću.

U predlogu novog zakona nalazi se rešenje iz starog u kome piše da se dobici isplaćuju učesnicima u igri – najmanje 50 odsto od primljenih uplata za osnovne klasične igre na sreću (lutrija, sportska prognoza, tombola, loto, bingo...) i najmanje 10 odsto od uplate za tzv. ostale klasične igre na sreću (fonto, SMS lutrija...) Međutim, nema ni reči o tome gde ide ostatak, i nema ni reči o namenskom primanju budžeta Republike Srbije. Ovakva namenska primanja budžeta, po starom, tj. još uvek aktuelnom zakonu, koriste se za finansiranje pomenutih organizacija i aktivnosti, a u predlogu novog nisu ni pomenuta.

U izveštaju o sprovedenoj javnoj raspravi o novom zakonu, koja je održana u januaru, ne navodi se da je bilo ikakvih primedbi na to što se ovaj deo zakona briše: "Imajući u vidu odziv učesnika javne rasprave, opšta je ocena da je javna rasprava uspešno sprovedena", zaključuje se u Izveštaju, objavljenom na sajtu Ministarstva finansija.

Ovaj problem sa obrisanim delom zakona je u javnost na svom Tviter nalogu iznela 13. februara Bojana Selaković, programska direktorka udruženja "Građanske inicijative". Napominjući da i aktuelno rešenje nije dobro formulisano, jer se sredstva ne distribuiraju u sve oblasti javnog interesa na jasan i transparentan način, B. Selaković je napisala da se novim rešenjem isključuje mogućnost da se država makar i na ovaj način odrekne dela novca: "Poruka koju Vlada šalje je vrlo jasna: briga nas za najranjivije i najugroženije građane, zanimaju nas samo brojevi na papiru koji treba da pokažu suficit. Ako podaci pokazuju da stojimo dobro, onda je trebalo da razgovaramo o tome kako da se iznos od 40 odsto još poveća, kako da se proširi i na druge ugrožene grupe, a ne da jednostavno gumicom obrišemo bilo kakvu mogućnost da deo novca prikupljen od igara na sreću bude distribuirani na minimalno društveno odgovoran način. Ako se ovako dolazi do suficita, onda se postavlja pitanje njegove svrhe."

"Vreme" je pitalo Ministarstvo finansija i Upravu za igre na sreću koliki je prihod u budžetu ostvaren od igara na sreću u 2018. i 2019. godini, koliki je deo otišao Crvenom krstu i svim gore pobrojanim udruženjima i aktivnostima, te da li će se i na koji način oni finansirati i nakon promene zakona, ali odgovora nije bilo.

APSOLUTNI IZNOSI

Prema podacima koje je za "Vreme" poslao Ljubomir Miladinović, generalni sekretar Crvenog krsta Srbije, može se zaključiti da stvari baš i nisu funkcionisale (niti danas funkcionišu) po važećem Zakonu o igrama na sreću. "U periodu 2015–2019, sredstva od igara na sreću su za Crveni krst Srbije bila predviđena, prema Zakonu o budžetu, u iznosu od 300 miliona dinara svake godine (umanjenje od 35 miliona odnosno 10,49 odsto u odnosu na 2014. godinu)", kaže Miladinović u izjavi za "Vreme", dodajući da "dakle, sredstva nisu opredeljivana procentualno već u apsolutnom iznosu".

Podsetimo, po važećem zakonu, Crveni krst i ostali korisnici trebalo bi da dobi-

BUDŽETSKA TOMBOLA:
Nejasni kriterijumi za raspodelu novca u humanitarne svrhe
Foto: B. Stekić

jaju tačno određen procenat od prihoda od igara na sreću (19 odsto od dela ukupnih prihoda).

Miladinović piše da je iz budžeta predviđenog za 2019. godinu svaka organizacija Crvenog krsta u Srbiji – a ima ih 183 u opštinama i gradovima, plus dve pokrajinske, plus sedište u Beogradu – imala nešto iznad 4000 dinara dnevno za sve humanitarne aktivnosti: za ugroženo stanovništvo i za razvojne programe kao što su rad sa mladima, kao i za pokriće troškova delovanja.

Podsećajući da je Crveni krst u Srbiji u 2019. godine obezbedio neposrednu pomoć ili neki konkretan vid podrške za blizu dva miliona građana Srbije, Miladinović piše da Crveni krst nije bio obavešten o poslednjim izmenama i tekstu novog zakona. "Ovim izmenama se ukida i budžetski fond Crvenog krsta Srbije", zaključuje on.

IMA NADE

Sa druge strane, Veran Matić, izvršni direktor Srpskog filantropskog foruma (u ime Koalicije za dobročinstvo) i kopredsednik Saveta za filantropiju, za "Vreme" kaže da je, nakon reakcije Građanskih inicijativa, tim povodom organizovao sastanak u Ministarstvu finansija, obaveštavajući i kabinet Ane Brnabić "o problemu koji je vrlo negativno odjeknuo u civilnom sektoru". Matić kaže da je na održanom sastanku Ministarstvo finansija izmene zakona i brisanje pomenutih organizacija obrazložilo time da se taj član zakona već godinama ne primenjuje, da je suštinski nevažeći još od vremena Mlađana Dinkića kao ministra, te da se sva sredstva slivaju u budžet i onda se po ne baš jasnom kriterijumu raspodeljuju na organizacije koje su specifikovane u pomenutih 40 odsto ukupnih prihoda od igara na sreću.

"Predlog koji je došao od strane Koalicije za dobročinstvo jeste da taj član za sada ostane sve do donošenja novog Zakona o budžetskom sistemu, koji je i krovni zakon", kaže Matić, uz napomenu da je predlog prihvaćen, ali, s obzirom da je predlog zakona već otišao u Skupštinu, potrebno da se ovaj član vrati amandmanom.

Matić kaže da je Ministarstvo finansija spremno da nastavi komunikaciju sa predstavnicima civilnog društva u vezi sa izradom Zakona o budžetskom sistemu, te da će to biti prilika da se razgovara i o trošenju drugih sredstava koja se prikupljaju na sličan način. "Pošto je ovo godina koju je Srpski filantropski forum posvetio borbi protiv prepreka, barijera za osobe sa invaliditetom (OSI), otvorićemo temu i kako se koriste sredstva koja predviđa Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji OSI: koliko iznose i kako se troše sredstva koja se naplate kao penali od kompanija koje ne zapošljavaju OSI, a trebalo bi da se slivaju u poseban budžetski fond za profesionalnu rehabilitaciju i podsticanje zapošljavanja OSI, kako se koriste sredstva od ekološke takse, i tako dalje", zaključuje Matić.

Da će izbrisani članovi zakona ipak biti vraćeni, potvrdila je i predsednica Vlade Ana Brnabić.

Ona je, odgovarajući na tvitove Bojane Selaković, napisala da potvrđuje "da će se ovo izmeniti i da će se definisati jasna obaveza izdvajanja (iako namera nije bila da se ovo ukine, već da se daje kroz opšti prihod države, u skladu sa Zakonom o budžetu)".

Ipak, ostaju pitanja – kako je moguće da Vlada Srbije i Ministarstvo finansija, "još od vremena Dinkića", ignorišu, odnosno krše sopstveni zakon i novac raspodeljuju nekom, javnosti nepoznatom kombinatorikom?

Kome je za sve ove godine išao taj novac? Po kom kriterijumu i koliko? Kako je utrošen i sa kojim efektom? Ili su ovo, ipak, previše zahtevna pitanja za državu koja još uvek nema jedinstven registar preduzeća u kojima je vlasnik, niti zna koje sve nepokretnosti poseduje. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Vreme je za izbore

Ako želimo da razvijamo demokratiju, moramo biti svesni da jedino borba na izborima i u parlamentu može i sme da ukloni režim koji nam ne odgovara, a posle pobede na izborima, kad god se ona desila, imaćemo puno posla da izgradimo bolju Srbiju. Za sada je samo jedno jasno – alternativa izborima može biti samo ulično nasilje ili oružana borba. Da li smo spremni da građanima Srbije kažemo istinu

Piše: **Bojan Kostreš**

Zamenik predsednika Lige socijaldemokrata Vojvodine

Foto: Jaroslav Pap /Tanjug

Prvi izbori na kojima sam imao učešća bili su organizovani u decembru 1992. godine. Tada sam, već nekoliko meseci punoletan, obavljao dužnost člana biračkog odbora na biračkom mestu broj 9, smeštenom u prostorijama MZ Ečka, izborne jedinice u Zrenjaninu. Od tih izbora pa do današnjih dana, učestvovao sam u svim izbornim kampanjama da li kao kontrolor, stranački aktivista ili kandidat, i mogu reći da su uslovi uvek bili apsolutno nedemokratski ili delimično demokratski, ali nikada u potpunosti saglasni sa evropskim standardima. U prilog ovoj tvrdnji podsetiću na nikad rešene optužbe o krađi oko 30.000 glasova koje je SVM adresirao na račun DS-a 2012. godine.

Potpuno otvoreno – izborni uslovi danas su najbliži onima iz 90-ih godina. Mediji, gotovo bez izuzetka, nisu slobodni ni pluralni i zauzimaju strane kao i političke partije i time postaju učesnici u političkoj borni. Dakle, imamo medije koji su za i protiv Aleksandra Vučića, a ne medije koji prenose istinu i samo istinu, pa čak i onda kada to ne odgovara njihovim političkim favoritima. I pored smanjenja cenzusa na tri odsto, što se na kraju može pokazati kao šarena laža jer će mnogi pomisliti da je sada lakše, mnoge nepravilnosti nisu otklonjene.

ŠTA NE MOGU REĆI GRAĐANIMA

Teško je ne primetiti da i dalje postoji teror partijskih gaulajtera Srpske napredne stranke na terenu i on će samo jačati kako se izbori budu približavali. Jedan od najslikovitijih primera jeste Branko Malović, koji, recimo, u Beloj Crkvi sprovodi nezamisliv teror na koji niko iz struktura države ne reaguje jer ih on sam kontroliše. Ali i pored toga moje je ubeđenje da su izbori jedini put da se smeni autokratska vlast Aleksandra Vučića. Kao što ni u prošlosti bojkot nije davao rezultate tako se to neće desiti ni sada, a političke partije koje se zalažu za bojkot izbora 2020. nemaju jasan odgovor na pitanje šta će se desiti dan posle.

Naivno je verovati da će se neko kao što je Vučić predomisliti i reći da izbori nemaju legitimitet i da će nakon toga raspisati nove. Naročito ne treba očekivati nepriznavanje izbornih rezultata od strane međunarodne zajednice, posebno posle priznavanja izbora u Albaniji, gde je izlaznost jedva prešla 20 odsto. Dakle, neizlazak na izbore daje Vučiću apsolutnu vlast u ruke, ustupaju mu se bez otpora lokalne samouprave, i to ne samo Paraćin i Šabac već i drugi gradovi u kojima je nezadovoljstvo naprednjačkom vlašću sve izraženije. Kako, na primer, da ja mojim Zrenjanincima kažem da ostanu kod kuće i da takvim postupkom odustanu od svake šanse da se izbore za zdravu pijaću vodu, da spreče smrad iz kafilerije ili da onemoguće potencijalna zagađenja od kineske gumare? To bi bilo potpuno neodgovorno i ja to neću uraditi. Boriću se svim silama da na izborima pobedimo nesposobnu i bahatu naprednjačku vlast i time damo šansu mojim sugrađanima da imaju normalan život. Podsetiću da je i urušavanje Miloševićevog režima počelo oslobađanjem lokalnih samouprava na izborima.

Bojim se da ideja neizlaska na izbore i na taj način delegitimizacija aktuelne vlasti može da pogoduje jedino ruskim interesima na Balkanu gde bi posle organizovanja litija za rušenje Zakona o slobodi veroispovesti u Crnoj Gori sličan scenario mogao da se desi i u Srbiji pod parolom odbrane srpskih svetinja na Kosovu i suprotstavljanja normalizaciji odnosa Beograda i Prištine. Tako bi se revoltirani "narod" na ulicama obračunavao ne samo sa nelegitimnom vlašću već i sa "izdajnicima" koji žele da izdaju "srpsko Kosovo". Ovakav scenario bi mogao da izazove nasilje na ulicama i dodatno uruši i ovaj privid političkog života i institucija u Srbiji. Želimo li mi ovakav rasplet i kome on zaista odgovara?

POUKE IZ DEVEDESETIH

Dakle, po mom mišljenju, jedini ispravan način da se suprotstavimo aktuelnom režimu sa jedne strane, a sa druge da sprečimo vaninstitucionalne sukobe i urušavanje države, jeste da izađemo na izbore bez obzira na to što je već sada jasno da oni neće biti u potpunosti regularni i demokratski. Da nismo izašli na izbore u septembru 2000. godine, Milošević bi danas vladao, a izborni uslovi tada su, ipak, bili neuporedivo lošiji nego danas.

Mi u Vojvodini znamo da bojkot izbora nije dobro rešenje kao što smo to znali 1997. jer smo i tada odlučili da izađemo na izbore i da se kroz institucije borimo protiv nedemokratske vlasti Slobodana Miloševića. Gle čuda, Miloševića nije sru-

Foto: Tanja Valič /Tanjug

šio bojkot 1997. već mobilizacija građana i izlazak na izbore 24. septembra 2000. godine, a vreme će pokazati da će se isto desiti i sa Vučićem. Formiranjem Vojvođanskog fronta kao vrednosne platforme koja oko Memoranduma o budućnosti Vojvodine okuplja političke partije, nevladine organizacije i pojedince koji u Vojvodini žele da se bore ne samo za njenu punu autonomiju već i za drugačiju državu Srbiju – sekularnu republiku koja će biti regionalizovana i decentralizovana, koja će priznavati sva ljudska i manjinska prava i nedvosmisleno ići putem evroatlantskih integracija.

Mi u Vojvodini najbolje znamo koliko je važno da Srbija postane deo evropske porodice naroda jer veliki broj ljudi odlazi iz Vojvodine. Dakle, da nam populacija ne bi otišla u Evropu, mi moramo Evropu dovesti u Srbiju. To nije samo pitanje standarda, većih plata i boljeg kvaliteta života, to je pitanje i vrednosnog sistema za koji se mi zalažemo i koji se mora uspostaviti u Srbiji. Recimo, negiranje genocida u Srebrenici i divljanje osuđenog ratnog zločinca u opozicionoj opštini u centru Beograda je nešto što je potpuno nedopustivo. Zbog suprotstavljanja zlu, ali ne samo zbog toga, već i zbog pružanja alternative postojećoj mejnstrim politici, Vojvođanski front želi da pronađe saveznike i u Beogradu i u centralnoj Srbiji. Mi mislimo da je važno da u političkom životu Srbije postoji opcija koja će se jasnim i nedvosmislenim programom vrednosno suprotstaviti nacionalističkom i centralističkom režimu, kao i nacionalističkoj i centralističkoj samoproklamovanoj pravoj opoziciji. Mi niti želimo da se utrkujemo u nacionalizmu i u dodvoravanju zvaničnom Kremlju, niti mislimo da Srbija ima šta da traži i treba da se meša u unutrašnja pitanja i poslove susednih država. Ključno je da mi moramo stvoriti opciju koja će biti okrenuta Srbiji samoj, boljem i kvalitetnijem životu u njoj, uspostavljanju sistema državne uprave koja će pored priznavanja prava na različitosti ne samo ljudi već i regiona priznati i prihvatiti evropski model supsidijarnosti. Takva politička opcija mogla bi da bude organizovana u Evropski blok i mi se iskreno nadamo da će pored političkih partija i organizacija koje su jasno rekle da žele da budu deo Evropskog bloka, ovom savezu prići i druge organizacije koje se sada formiraju, a planiraju da izađu na izbore.

Zaista ne vidim drugi način da se suprotstavimo režimu Aleksandra Vučića i da ga pobedimo osim da na izborima izvedemo što veći broj građana koji se ne slažu sa njegovom politikom i metodama vladanja. Tako ćemo pružiti otpor urušavanju institucija što su propustile da izgrade sve vlasti od 2000. ali ih je presudno obesmislila Srpska napredna stranka, međutim, to nama, koji se smatrano demokratama, ne daje za pravo da im u tome pomažemo. Ako želimo da razvijamo demokratiju, moramo biti svesni da jedino borba na izborima i u parlamentu može i sme da ukloni režim koji nam ne odgovara, a posle pobede na izborima, kad god se ona desila, imaćemo puno posla da izgradimo bolju Srbiju. Za sada je samo jedno jasno – alternativa izborima može biti samo ulično nasilje ili oružana borba. Da li smo spremni da građanima Srbije kažemo istinu?! ¶

Intervju: **Stevo Grabovac, pisac**

Jedan od

"Ukoliko hoćeš da pišeš, moraš da shvatiš da će neko tvoju tragediju posmatrati kao šalu. Ukoliko to nisi spreman da prihvatiš, nemoj pisati. To dalje znači da ne možeš pisati bez empatije i ljubavi prema cijelom svijetu. No, sebe u toj priči moraš prestati doživljavati ozbiljno. Da citiram Vendersa: sve u ovom životu treba posmatrati ozbiljno osim sebe samoga"

Rođen u Doboju (1978), odrastao u Bosanskom Brodu, objavio knjigu *Stanica nepostojećih vozova* 2007. godine, živi i radi u Banjaluci. To je, otprilike, sve što se o Stevi Grabovcu, doskora, moglo pronaći. A onda se 2019. godine pojavio roman *Mulat albino komarac* (Imprimatur, Banja Luka) i, odjednom, o ovom je banjalučkom piscu počelo da se govori. Ako Bosna i Hercegovina bilo koga (i bilo šta) može da razmazi, onda to može upravo svojom savremenom književnošću: više nije vest da se u BiH pojavio još jedan odličan pisac. Ali koliko god da smo već navikli na dobre vesti iz BiH, svako novo ime, svaka nova spisateljica i svaki novi pisac, zaslužuju svu našu pažnju jer upravo oni hrane ovaj jezik svežim životodavnim sokovima. Stevo Grabovac jedan je od njih. Roman *Mulat albino komarac* (videti "Vreme" br. 1504) prati život lika koji je u ratu bio isuviše mlad da bi ratovao, ali dovoljno star da bi zapamtio sve. Mir mu, međutim, ne donosi smirenje, jer jedan opustošeni život odvija se u opustošenoj zemlji među ljudima opustošenih duša.

Foto: Boris Maksimović

neprilagođenih

"VREME": Gde ste se skrivali sve ovo vreme? Vaše je ime iznenadilo čak i bolje poznavaoce bosanskohercegovačke književnosti.

STEVO GRABOVAC: Skrivao sam se u auto-praonici, rafineriji nafte, na nekim povremenim poslovima. Život me odveo na druge strane suprotne od književnosti, mada su književnost, pisanje, umjetnost u nekom opštem smislu riječi, bili moja, da kažem tu glupu frazu – "prva ljubav". Bio sam pasionirani čitalac i neko ko je u potaji pisao neke svoje priče, pjesme, zapise i prozne tekstove koji su poslije počeli da formiraju i ovaj roman, a možda nešto i od budućih romana... Pisanje je ono što me spasavalo od ludila i beznađa života koji se svodi na plaćanje računa i kupovinu hrane. Imao sam unekoliko specifičnu sudbinu te sam, na neki način, rano (mada, kad je kasno?) ostao bez roditelja, pa sam, bez bilo kakvog zaleđa, morao nekako da se snalazim kroz život. I ne govorim ovo iz potrebe da sebe prikazujem kao tragičnog junaka, ja sam sebe negdje tokom tog puta prestao da shvatam previše ozbiljno. Shvatiš, prije ili kasnije, da život ide svojim tokovima, da je sve prolaznost i da u toj prolaznosti, ako si već tako odlučio, možeš jedino da živiš.

Šta znači da ste prestali sebe da shvatate ozbiljno?

Znači otprilike ovo: svako svoju tragediju vidi kao najveću tragediju na svijetu. Što je u redu. Svako na svijet gleda subjektivno. Što je takođe u redu. Imamo samo ove oči da njima gledamo. I nema ničeg lošeg u tome. Međutim, ukoliko hoćeš da pišeš moraš da shvatiš da će neko tvoju tragediju posmatrati kao šalu. Ukoliko to nisi spreman da prihvatiš, nemoj pisati. To dalje znači da ne možeš pisati bez empatije i ljubavi prema cijelom svijetu. No, sebe u toj priči moraš prestati doživljavati ozbiljno. Da citiram Vendersa: sve u ovom životu treba posmatrati ozbiljno osim sebe samoga. To je, opet, moje subjektivno mišljenje. Isto ono koga niko od nas nije oslobođen. Jer ako bih sebe doživljavao ozbiljno poludio bih, što nas opet vraća na početak priče o pisanju. Široka je ovo tema, o njoj bi se mogao napisati esej umjesto ovog šturog odgovora (osim toga, to je, između ostalog, tema romana koji trenutno pišem).

Da li se u ovakvom odnosu prema sebi nalazi klica humora koji, diskretno, prožima vaš roman, ili humor naprosto ide s vama i vašim pisanjem (kao što je humor išao s Pekićem, na primer)?

Humor, kao takav, nekako je neodvojivi dio mog pisanja, iako to nije onaj naglašeni humor, više je to blaga doza cinizma i samoironije, jer zaista je sposobnost biti duhovit u tekstu. A iz tog "neozbiljnog shvatanja" postiže se izvjesna lakoća. I u životu i u pisanju.

Vaš junak je, u ratu, bio dovoljno star da bi ga upamtio, ali i premlad da bi u tom ratu aktivno učestvovao. On, međutim, ni u miru ne učestvuje aktivno. Šta mu se to dešava? (Ili se nešto dešava svetu u kojem živi?)

Mog junaka, kao i mene, uostalom, kao i dobar dio neprilagođenog dijela moje generacije, zadesile su takve stvari koje su bunt pretvorile u apatiju, čežnju u melanholiju, strast u navike. Svijet vrtoglavo juri oko njega, ali njemu to sve nema nekog smisla. Namjerno sam ga stavio u ekstremne pozicije i događaje, jer uprkos tim ekstremima on je i dalje živ. Stiče se utisak, na prvu loptu, da je to čovjek koji se predao, koji je odustao. Međutim, sama činjenica da je tu i proživljava svoja sjećanja kroz ovaj roman već na neki način dokazuje suprotno. Nedavno sam baš pričao s prijateljem o tome kako je one zadnje godine mira sve izgledalo bajkovito. Nešto se osjećalo u zraku i znam da zvuči kao sentimentalno dječije prisjećanje, ali ljudi su tad stvarno bili nasmijani, kafane su bile pune, u našem malom gradu odjednom je održano nekoliko sajmova, svi smo postajali bliži, a onda se, svega nekoliko mjeseci kasnije sve to srušilo. Mislim da on (moj junak) u sebi nosi spoznaju i strah da će se sve srušiti i da će sve biti uništeno i stoga nije aktivan ni u čemu, pošto sve gubi smisao. Ipak, ne bih rekao da je neko ko je odustao, mislim da on pokušava da nađe svoj put, da se bori sa tim strahom i da ga čak i pobjeđuje samim tim što živi u tim ekstremnim okolnostima. Ja njega zapravo vidim kao jednog strašno pozitivnog lika (iako je nezahvalno davati takve odrednice).

Kako biste odgovorili na primedbu da vaš junak, ipak, ne uspeva da se snađe u životu, te da njegov put, kako sugeriše kraj romana, ne vodi nikud? Preživljavanje, glasi primedba, nije isto što i život.

Ne uspijeva. To ste u pravu. On jeste jedan od onih neprilagođenih. Svijet oko »

njega i životi koje ljudi žive je nešto njemu daleko. Međutim, taj odlazak, pa čak i nikud, na neki način je čin oslobođenja. Nekad sloboda ne znači obavezno život. Uostalom, zar ne postoji ona parola "sloboda ili smrt"? Odlazak u slobodu u ovom slučaju jeste kako vi kažete "odlazak nikud", to jest, ostavljeno je čitaocu da procijeni gdje je to taj junak otišao, ali to je svakako njegovo oslobađanje. On je morao da ode.

Da li uopšte pravite razliku između pripovedača, dakle lika romana, i sebe kao pisca? Ako je suditi po vašim odgovorima, granica je, ako je ima, vrlo porozna...

U ispovijednoj prozi je ovo veoma teško i ta je granica veoma tanka, kako rekoste, no, ima jedna jako bitna stvar: u trenutku kada sam završio roman, nekim čudom onaj "ja" iz romana postao je i ostao samo književni lik. Stvorio se nekakav otklon. Ne tvrdim da sad među nama ima sličnosti ili razlika, stvar je zapravo mnogo jednostavnija: "on" živi u svom vremenu i svom prostoru (knjige), a ja u svom.

Nigde ne imenujete strane u sukobu, čak ni u jednoj od ključnih scena u romanu: silovanje devojke. Zašto ste se suzdržali od imenovanja?

Zato što nema potrebe. Ljudi koji su silovali tu djevojku su naprosto zli ljudi. Da li išta znači to da su oni Novozelanđani ili Mađari? Kakve to veze ima sa tim što su silovali tu djevojku? Kakve veze ima da li je neko Srbin i držao je hrvatsko dijete u logoru ili je Hrvat a držao je srpsko dijete u logoru? Neko ko drži dijete u logoru je zao čovjek. Sposoban na gnusna djela. I tu se za mene priča završava. Ne može me niko ubijediti da je u ovom ratu ili u bilo kom ratu, osim ako zaista ne vjerujete u bajke, postojala neka sukobljena strana koja je sasvim nevina.

Da li biste svoj roman nazvali političkim?

Nikad. Ni pod kojim okolnostima.

Zbog čega? Po odlučnosti s kojim ste odgovorili moglo bi se zaključiti da politički roman smatrate nečim rđavim.

"Politički roman" ne smatram rđavim, ali "politiku" smatram. I to je nekako direktan sukob interesa. Znam da se može raspravljati o tome šta je to uopšte "politički roman", no s moje, subjektivne tačke gledišta, politika nije nešto čime bih se bavio u bilo kom obliku.

Muzika igra važnu, možda i najvažniju ulogu u životu vašeg junaka. Da li je vaš junak tu strast preuzeo od vas?

Mislim da je muzika prosto preuzela primat vremenom u odnosu na sve ostalo što mog junaka zaokuplja. Ona mu je oduvijek utočište i njemu pjesme imaju značaj fanatične posvećenosti. To jest strast koju sam osjećao kao klinac, logično, jer smo dolazili do muzike koju smo voljeli na najteže moguće načine. Po sto puta presnimljene kasete, pa onda pukne traka i ti to doživiš s blagim slomom živaca jer nemaš pojma kad i kako ćeš ponovo nabaviti taj album ili poslušati neku pjesmu... takve stvari. Sad, u vrijeme Jutjuba, možda je izlišno govoriti o nekakvoj strasti, ali da je ostala ljubav prema muzici, naravno da jeste. Ona slušalačka, pošto ja zaista nikad nisam znao da sviram nijedan instrument i nisam se na bilo koji način bavio muzikom. Osim što sam uživao u njoj.

U jednom intervjuu kazali ste da ste *Sto godina samoće* pročitali za jedan dan? Zaista ste to uradili?

Da. U suštini, moguće je da se radi o pretjerivanju samo u onom smislu da dan računamo kao 24 sata, mislio sam prije svega na to da sam se u 10 prije podne vratio iz biblioteke u stan s tom knjigom u rukama, sjeo sam da je čitam i nisam prestao dok nisam stigao do zadnje stranice. U tom periodu možda sam odspavao sat ili dva, pojeo neki sendvič i popio kafu ili dvije. E sad, da li sam je završio baš sutra u 10 ili te večeri oko ponoći, tog se ne sjećam tačno, no činjenica jeste da je bukvalno nisam ispustio iz ruke.

Koja su vam još čitanja važna, koji pisci?

Uh, jako teško pitanje. I mogao bih ga podijeliti u periode života, ali opet ne bih dao potpuni odgovor. Kad bih krenuo od Danila Kiša i Ernesta Sabata, preskočio bih Hesea, Miloša, Eliota. Onda je tu nekad bio Karver, pa Dovlatov. No, preskočiti Čehova ili ne daj bože Dostojevskog bilo bi bogohuljenje. Zadnjih godina sam otkrio jedan novi talas južnoameričke književnosti, uslovno rečeno "novi", a tu prije svega mislim na Roberta Bolanja... Dakle, teško pitanje, i moj odgovor je nepotpun, pošto se trudim da u svemu što čitam nađem nešto afirmativno i da svako čitanje na taj način posmatram.

Svakom bosanskohercegovačkom piscu postavljam ovo pitanje: da li čitate bosanskohercegovačke pisce? Sa strane gledano, u BiH je književnost eksplodirala (za dobrodošlu razliku, jer donedavno su eksplodirale uglavnom granate).

Čitam. Recimo, nedavno sam "otkrio" odličnu Dijalu Hasanbegović i njenu zbirku pjesama *Neće biti djece za rat*, koja je fantastična. Čitao sam Darka Cvijetića, Tanju Stupar Trifunović, Draška Sikimića, no oni su već "opšta mjesta", kao i Marko Tomaš, njih je svako čitao. No, recimo, nedavno se pojavila odlična zbirka priča Feđe Gudića *Stojadin*, tu je i sjajna Slađana Nina Perković, Senka Marić, Elvedin Nezirović, Goran Dakić... nezahvalno mi je nabrajati, zaista, pomenuo sam samo ono što mi je na prvu palo na pamet ili ono što sam nedavno čitao.

Šta vas uopšte nagoni da pišete, osim što vas je pisanje, rekli ste, spasavalo od ludila i beznađa?

I ovo je teško pitanje, to je obično onaj nejasni impuls koji ne mogu da objasnim. Nešto što je unutar mene, da li je to tek naša podsvijest ili, kako reče Kiš, đavolski ili božanski dio u stvaranju, to ne znam. Svako ko je nekad pisao zna za to. Ja ne vjerujem u terapeutsku moć pisanja, barem ne u ono što ljudi inače pod tim podrazumijevaju. Napišeš i bolje ti je. Malo sutra. Ne ide to tako. No, ja sam došao u jednu fazu života kad sam shvatio da mi je jedino pisanje ostalo. Ovo kažem bez pretjerivanja ili romantičnog idealizovanja. Stigao sam tamo gdje je sve postalo besmisleno. Posao koji sam radio, moj život uopšte. I tada sam shvatio da je jedino pisanje preostalo. I ja znam kako sad zvučim, no zaista je tako. U ovome nema romantike. I kad sam se prihvatio pisanja, i sve drugo se pokrenulo. Moglo bi se reći da sam nepisanjem bježao od sebe. I može se mnogo toga još reći, ali ništa što bi bilo jasno – pisanje je naprosto unutrašnja potreba.

***Mulat albino komarac* privukao je priličnu pažnju. Da li je ta okolnost promenila nešto kod vas?**

Ne znam. Za sada se, osim tapšanja po ramenu i stalnog pritiska da budem na sto strana, nije promijenilo ništa. A hoće li – zaista ne znam. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Igre brehtovske oporosti

Foto: Jugoslav Radojević

***Dva viteza iz Verone*, režija Mia Knežević, Šabačko narodno pozorište**

Dva viteza iz Verone jedna je od Šekspirovih ranih komedija o ljubavi i prijateljstvu. O Proteju i Valentinu; jedan se zaljubljuje, drugi odlazi za znanjem, da bi se desila zabuna i izdaja, a na kraju se kockice ipak složile na svoje mesto i svako bio sa onom koju voli. Rediteljka Mia Knežević u ovoj predstavi pre svega stavlja publiku u ulogu učesnika, ne izvodi nikoga iz publike doslovno na scenu, nego publiku deli na one koji sede na sceni i na one koji su u gledalištu. Na prostoru između ta dva gledališta odvija se predstava. Tačnije, njen najveći deo, iako glumci sede i među publikom i odatle nastupaju i iz publike izlaze na scenu. O gledaocu Šekspirovog doba znamo da u pozorište dolazi po uzbuđenje, dolazi da sučestvuje, ne doslovno, ali svakako čitavim svojim emotivnim aparatom. U ovoj predstavi, koja nastaje iz savremenog trenutka, rediteljka Mia Knežević pre svega bavi se odnosom subjekat – objekat, tačnije, odnosom onih na sceni i onih u publici, odnosom intimnog i javnog, podsećajući nas da je sve to zapravo u istom košu, tj. da delimo istu razinu iako se nekad ne čini tako.

U Šekspirovo doba žene nisu bile na sceni, muškarci su igrali ženske uloge. Takva postavka zahteva fizičku transformaciju glumca u drugi pol jer ženama zabranjuje glumu, kao i način izražavanja intime koji je specifičan za Šekspira. U podeli kod rediteljke Mie Knežević ženske uloge igraju žene, muške igraju muškarci, dakle, u skladu sa našim današnjim aršinima, uloge su tako podeljene i među publikom. Samim tim odnos subjekta i objekta je praktično izjednačen. Pomeranjem glumaca u publiku i stavljanjem publike na scenu rediteljka se poigrava odnosom ličnog i profesionalnog, igra se sa glumčevim, ali i gledaočevim odrazom u odnosu na našu priču.

Svi smo u istoj životnoj situaciji, govori nam rediteljka – oni na sceni i oni u publici. Razlike između izražavanja te situacije bilo da se to čini na sceni, profesionalno, ili da govorimo o subjektivnim igrama koje se igraju van scene u privatnim životima, neznatne su. Sa tim nas suočava Mia Knežević baveći se odnosom privatnog i javnog i subjektivnog i objektivnog.

Dramaturg Đorđe Petrović upravo na tom tragu u Šekspirov komad vrlo spretno interpolira songove koje se bave dilemom "otići ili ostati", pitanjem vrste samoegzila, koje je danas na ovim terenima vrlo aktuelno. Proširujući motiv Valentinovog odlaska u Milano koji njemu daje stanovitu kuraž, dramaturg taj motiv širi kroz songove i pojačava ga podarujući mu jednu brehtovsku oporost. " *Biće bolje, samo idi, sve će proći, samo beži. Oko vlaži, srce vidi. Biće bolje, veze reži"*, deo je songa koji zajedno izvode Duh vremena, Luceta, Pantino i Antonio. Uvodi se i lik Žene iz drugog vremena, koji vrlo snažno donosi Slađana Pajčić i kroz songove spaja vremena – naše i Šekspirovo. Stavljajući priču o prijateljstvu, izdaji i ljubavi u prvi plan, Mia Knežević preispituje i pitanje časti, odnosno poziva publiku da preispita svoj odnos prema toj kategoriji koja je danas gotovo nepostojeća, a ako je i ima, poručuje rediteljka, jedva da je neko uzima za validnu. Koje su posledice takvog postavljanja vrednosti? – pita nas autorski tim predstave.

U takvoj postavci glumačka igra je okretna i jasna i zasniva se na finom prisustvu komedije del arte i slepstika. Igra se okretno, ali ne karikaturalno, Šekspirov se svet donosi kao celovit, ali nas upravo igrom na međi između dva gledališta – onog formiranog na sceni i onog »

u redovnom gledalištu – podsećaju da su naše perspektive ograničene uglovima gledanja koji su često fragmentarni, nejasnih kontura, i iz kojih ne možemo sagledati celovitost priče. Igra Miloša Vojnovića kao Proteja i Starinje Barovića kao Valentina je brza i prirodna i u tom ritmu ih prate Kristina Pajkić kao Julija i Ivana Jokić kao Silvija. Luceta Anite Tomašević je odigrana sa pravom merom, Ljubiša Barović igra Vojvodu koji je poput vladara iz bajki – duhovit u svojoj nezainteresovanosti za svet oko sebe. Izuzetna je kreacija Psa kojeg igra Slobodan Petranović Šarac. Dinamična igra koja je čas na ivici karikature, čas na ivici uzdržanosti, čas u sebi ima finog baroka (Pajkić/Jokić) služi da svet donese kao složen, svet koji pred vas stavlja zahteve naspram kojih gradite svoje uloge: kako one koje vidimo na sceni, tako one koje igramo privatno.

Zato je scenografija Daniele Dimitovske svedena – pruža prostor gledaocu za različite mentalne projekcije, dok je kostim Selene Tomašević bogat, maštovit, spreman da govori o karakterima koji putuju kroz vremena i jednako da potcrta dinamiku igre. Posebno je važna muzika kompozitora Branka Džinovića, koju on i izvodi na sceni, na harmonici koja je poput hora ili dobrog duha predstave koja prati i raspoloženja junaka i ritam kako igre tako i ritam same naracije, kao jedna od Šekspirovih vila koja deluje na više planova.

Svet u ovoj predstavi je mesto ogoljeno, puno sumnjivih etičkih i drugih normi, u kojem je ljubav vrsta zanosa. Režija Mie Knežević mnoštvo pitanja, od scenografije, vremena, društva, odnosa, likova, ostavlja otvorenim. U farsičnom ključu, kroz ovu razigranu predstavu (koja bi bila još efektnija da je za nijansu kraća) prenosi i ocrtava problem zbiljnosti i značaja voljenja i zaljubljenosti kao i odluka iz njih proizišlih, u vremenu u kojem živimo. Gledalac u predstavi *Dva viteza iz Verone* uživa u neposrednoj i toploj igri, ali ga rediteljka vrlo oštro podseća da nosi odgovornost za izbore koje čini. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Neko i nešto u Rimu

Tomazo

Život i iskustvo nas, između ostalog, uče da, ukoliko podrobnije pratite aktuelni bioskopski repertoar, naprosto morate brzo da delate – novih i privlačnih naslova arthaus (pa još i evropskog) profila ima u ponudi, ali brzo i zgasnu i ustupe mesto narednom srodnom treperavom svetlu. Imajući to u vidu, uz sve ograde koje će nužno uslediti u sledećih nekoliko hiljada karaktera, pohitajte i pogledajte nove filmove Ejbela Ferare i Kornelijua Porumbojua *Tomazo* i *Zviždači*.

U smislu kreativnosti i redovnosti pojave njegovih novih filmova na festivalima i potonjoj kino-distribuciji, začudno vitalni Ejbel Ferara u filmu *Tomazo* krenuo je put i dalje pomodne autofikcije; srećom po sve, pa i po njega samog, nerečena pomodnost ovde stiže sa pokrićem, te je krajnji rezultat vrlo dobar i dovoljno zanimljiv i za analizu podatan film. Premda, kako se brzo ustanovi, Tomazo, podno te svoje autofikcijske zavodljivosti i višestruko potvrđene autorske zrelosti, jasno ukazuje na suštinski manjak sadržaja. A što Ferara krivudavom putanjom na kraju ipak uspeva u potpunosti da prebrodi, te ostaje impresija da je narativna i motivska svedenost ovde zapravo bila jasno postavljen inicijalni koncept. Priča o američkom filmskom i dramskom umetniku koji u zrelim godina, pa još i kao apatrid u Rimu, sa vidno mlađom i očekivano nepokorivom suprugom i malenom kćerkom, nastoji da se vrati kreativnom radu i odmakne u pripremi novog filma, ušančena je u već mnogo puta rabljenim postavkama o varljivosti i osetljivosti pozicije onih koji delaju u kreativnom smislu. Ferara tu u upadljivoj meri diže ulog, te nakon detaljističkog prikaza svakodnevne rutine junaka iz naslova (prikazi odlaska u kupovinu, igranja sa ćerkicom, rada sa polaznicima dramske radionice, zauzdanih rasprava sa suprugom...), zalazi u vode gde preispituje i dalje evidentnu moć motiva nepouzdanog pripovedača.

U tom trenutku, *Tomazo* se suštinski preobražava u priču koja se, između ostalog, dominantno bavi kontemplacijima na temu bogatog životnog iskustva, nošenog i traumatičnim sećanjima na vlastite autodestruktivne porive i izbore, koje ima tu transformativnu snagu da postane i identitetski balast čak i onda kada se čini da je junak pokazao očiglednu želju i neporecivu sposobnost za promenom, ovde oličenom u krupnom i nepovratnom iskoraku u pravcu građanski uprizorenijeg i smislenijeg načina života. Tu na scenu u potpunosti stupa osobenost koju znamo iz gotovo svih ranijih Ferarinih filmova – on tu poseže za segmentima snova (noćnih mora), ruminacija, obrušavanja u zagonetno i mračno, a, da stvar bude nesvakidašnjija, u lako uočljivoj vezi sa transcendentalnim učenjima i manje-više nadrealnim ukrasima. U tom trenutku, *Tomazo* zadobija punoću izraza i promišljenosti, kao što se u isti taj mah formira i snažna impresija da zapravo teško da bi iko drugi do (inače, pouzdani i ranije pristigli Ferarin saradnik)

i Bukureštu

Odavno dokazani i prekaljeni Ejbel Ferara i Korneliju Porumboju u svojim novim filmovima ostaju u okvirima evropske arthaus poetike, ali i proširuju tematsko i stilsko polje svojih opusa

Zviždači

Viljem Defo uspeo da zrelošću i sporogorećim mrakom svoje glumačke kreacije prevede čitavu ovu priču na teritoriju filma koji, uprkos toj svojoj mršavoj naraciji, na ubedljiv način prikazuje jedno često, ali i dalje ne tako lako dokučivo i nesporno apstraktno duševno i psihičko stanje, koje, da stvar bude i zanimljivija za gledaoce, ali i teža po glavnog aktera ove filmske priče, ide u paketu sa pokušajima da se nešto stvori i da se na taj način utekne od kao tuč teške senke teskobe i posledičnih ludila. Očito urađen uz podosta budžetsko-produkcionih dovijanja (pa još i uz povremenu upotrebu foto-aparata umesto konvencionalnije i tehnološki naprednije filmske kamere), *Tomazo* predstavlja dostojanstven rad zrelog autora, rad dovoljno intrigantan i u jasnoj vezi sa minulim postignućima Ferare, naravno, uz i dalje jasnu ogradu da pomenuta Ferarirana vitalnost i vrlo dobri sveukupni dometi upravo ovog filma (a drugi deo ovog njegovog diptiha, film *Sibir*, koji donosi priču o filmu koji u *Tomazu* sprema glavni junak, biće uskoro prikazan – u sklopu Berlinskog filmskog festivala) ipak ne dovode pod znak pitanja posve jasan i argumentovan sud da su Ferarini najzaokruženiji i najbolji filmovi, naravno, uz povremene fine odbleske, poput *Tomaza*, i dalje *Kralj Njujorka* i *Zli poručnik*, nastali još pre tridesetak godina.

S druge strane, Korneliju Porumboju, najprepoznatljiviji po filmovima *12:08, istočno od Bukurešta* i *Policijski pridev*, još je daleko od titule zaslužnog veterana, a što nikako ne znači da i u njegovom slučaju ne možemo da pričamo o vidno artikulisanoj i osobenoj poetici koje su svesni i poštovaoci novog rumunskog filma i savremenog evropskog arthaus filma kao šireg i sveobuhvatnijeg zabata. A Porumboju ovde, i to je, kanda, i najzanimljiviji i najznačajniji domet ovog njegovog filma, u značajnom opsegu širi tematsko i stilsko polje koje se vezuje upravo za taj pojam i tu odrednicu novog rumunskog filma. U ovom trenutku i na konto pokazanog u *Zviždačima*, Porumboju je ponajpre tek generacijski povezan sa svojim doskorašnjim saborcima, jer, osim u formalnom produkcionom smislu (a reč je o panevropskoj koprodukciji koja je povezala Rumuniju, Francusku, Nemačku i Švedsku), ovaj njegov film slabo toga ima zajedničkog sa najreferentnijim i najikoničnijim naslovima iz narečenog talasa u recentnijoj filmskoj baštini naših istočnih komšija.

Otklon u odnosu na ono možda i očekivano prvenstveno se odnosi u rediteljevom naumu da *Zviždači* pred gledaoce stignu u upadljivom žanrovskom ruhu; u pitanju je blago komična i posprdna varijacija na ono što se dosta lako može mapirati kao uticaj i dalje privlačnog *noir* filma. Da ne bude zabune, Porumboju zaostavštini *noir* izraza pristupa ponajpre po osnovi motiva i nekog opšteg duha (prikaza avanture koja pod kišobrane jedinstvene povesti donosi kriminalce, korumpirane policajce, grešne dame u nevolji, zadrte ljude od zakona, ali i uverenje da je ljudski rod ponajpre određen i nošen slabostima i nedostatnostima), dok ostatak njegovog pristupa čini snažan poriv da se i taj kanon temeljno dekonstruiše. A tu je i apsurdnost kao važan začin, zapravo, značajan krucijalni sastojak mnogobrojnjih filmova unutar onoga što se doživljava kao novi rumunski film. Međutim, u konkretnom slučaju ovog filma, scenarista i reditelj *Zviždača* tom osetljivom i gotovo uvek potentnom susretu apsurda i narečenog (pod)žanra pristupa na način koji se da pripisati i uticaju Dejvida Linča i Stivena Soderberga, kod kojih žanr nekako uvek biva stvar egzemplarnosti i nastojanja da se dela i traži kosina u odnosu na ono tipsko, oveštalo u tom koordinantnom sistemu nužnosti i uzusa.

Nevolja je, međutim, što *Zviždači*, priča o korumpiranom policajcu koji, sa namerom da oslobodi pokvarenog poslovnog čoveka, putuje na Kanarska ostrva, rešen da, pošto je to nužno, nauči tajni i strogo kodirani jezik tamošnjih zviždača, nekako zastaje na nekoliko (krupnih) koraka do cilja – filma koji transcendira polaznu dosetku i taj inicijalni autorski galimatijas. *Zviždači*, naime, u drugoj svojoj polovini dolaze do uočljivog zamora materijala gde se preokreti u zapletu ređaju gotovo mehanički i gde pominjani otklon u odnosu i na ono što rumunski film danas predstavlja u tom univerzumu festivalskih ostvarenja i u odnosu što *noir* film kao nasleđe i dalje ima da ponudi aktuelnim filmskim stvaraocima postaje sam sebi svrha, ne vodeći gledaoce do nečega nedvojbeno autentičnog. Ipak, imajući u vidu da se komšijski film već par godina vrpolji u ćorsokaku repetitivnosti i sigurnih (autorskih) izbora, a da *Zviždači* donose nekolicinu duhovitih segmenata i iznimno veštih rediteljskih rešenja, te da u jednoj od epizoda u ovom filmu imamo priliku da znamenitog španskog sineastu Augustija Viljarongu (autora remek-dela *U staklenom kavezu*) vidimo i u svojstvu glumca, *Zviždači* na koncu ovog vaganja ipak bivaju film koji se definitivno može po dovoljno relevantnih osnova pohvaliti. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

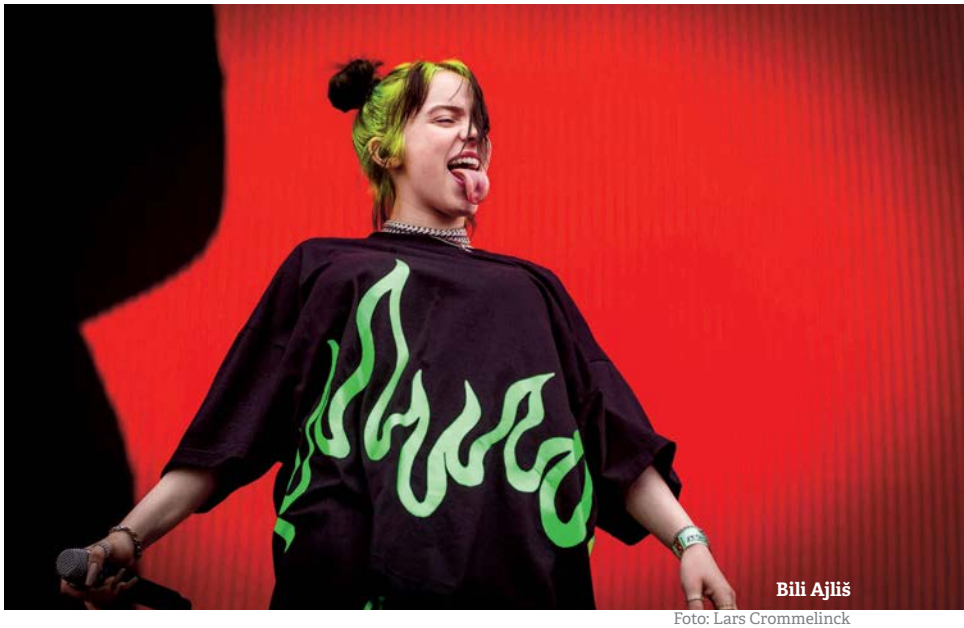
Bili, Lana i čulne istine

Ovogodišnja dodela Gremi nagrada nedvosmisleno je potvrdila: najveće nove pop zvezde su žene koje su istovremeno i autori svoje muzike. Pre svih Bili Ajliš, koja je dobila sve što se moglo dobiti, ali i Lana Del Rej, koja nije dobila ništa, ali je napravila jedan od najboljih albuma godine. Da li je ponovo došlo vreme u kome se važni umetnički i društveni pomaci dešavaju na top listama

Godina je 2020. i srozavanje se nastavlja. Zapad se kulturološki raspada, verovatno zato što treba prikriti nove puteve novca, pa je bolje da sve izgleda kao deo nekog progresivnog pomaka. Od LGBT vidljivosti, kao vruće civilizacijske teme, polako se prešlo na ženska prava – i to taman onoliko koliko treba da se sistem malo prodrma, podele neke podnošljivije uloge u svetu potrošačkog obilja, a da se u suštini ništa ne naruši u njegovom konzumerskom miru i svi ostanu i dalje objekti kojima se javnost bavi. Borba za prava manjina plemenita je stvar, sve dok ne postane deo poretka koji za njih inače ne mari, ali voli da o sebi lepo misli.

Pokret *#MeToo* – postalo je očigledno posle nekog vremena – koliko god bio aktivistički pozitivan, ne pogađa jednu važnu suštinu: pola čovečanstva ekonomski je potčinjeno i prinuđeno da svaki dan strepi za sebe i opstanak svoje dece, bez mnogo mogućnosti da nešto učini. Seksualna i svaka druga rodno utemeljena eksploatacija, zapravo počiva na činjenici da devojčice i dečaci u startu nemaju iste uslove za privredno postignuće. Otuda socijalna zavisnost žena od muškaraca, i to nije kulturno uslovljeno, nego namerno sprovedeno kao društvena i ekonomska politika, mimo onog što eventualno piše u državnim zakonima.

Pitamo li se ikad zašto očevi i majke ubeđuju kćerke kako su nesposobne da brinu o sebi van kuće, a ostatak društva ih uslovljava da neko drugi uvek mora da vodi računa o njima, dok ih u poslu usmeravaju da se sklone iz svake oblasti života u kojoj možda može da se zaradi zaista veliki novac, mislim na onaj *zaista veliki*? Zbilja, zašto žene ne mogu da zarade velike pare i same diktiraju svoju sudbinu, kako god se njima ćefne? Koga one ugrožavaju kad to uspeju? Pa

Bili Ajliš

Foto: Lars Crommelinck

– poredak eksploatacije, ništa više, ali ni manje.

Verovatno se još neko pitao isto, jer pop muzika nikad nije više svedočila o svim ovim dilemama, kroz koje se rešavaju sudbine miliona devojaka. Da stvar bude još važnija, nove autorke su i te kako visoko podigle zastavu borbe protiv eksploatacije kao takve, te zajedničke žensko-muške nesreće koja nas zbližava, podižući univerzalnost poruke na nivo govora u ime svih ugroženih, bilo kad i bilo gde.

GREJ ME, GREMI

Da li je došlo vreme da pop muzika, posle godina predvidljivih digitalizovanih i politički korektnih klišea, konačno ponovo postane istinski provokativna – i to u rukama žena? Nakon dodele Gremi (Grammy) nagrada i još nekoliko proglašenja najboljih za prošlu godinu, postalo je očigledno da kreativnu elitu čine samo *One*. Osim Tejlor Svift (koja navodno nije htela da dođe na dodelu, jer je scena bila nameštena za drugačiju pobednicu), kad je o belačkim zvezdama današnjice reč, izdvajaju se udarna imena izdavačke kuće *Interscope* – Ledi Gaga, Lana Del Rej i Bili Ajliš – i sve tri, svaka na svoj način, donose nešto istinski smelo u naše svakodnevno muzičko okruženje.

Bili Ajliš petostruka je dobitnica Gremija, apsolutni pobednik godine u svakoj retrospektivi koja preispituje popularnu muziku u 2019. Lana Del Rej, sa druge strane, nije dobila ništa za izuzetnu ploču *Norman Fucking Rockwell!*, osim hvalospeva u medijima i zahvalnice sa scene od Ajlišove. Ipak, pošto se Ledi Gaga otisnula u filmske vode, Bili i Lana postale su glavne zvezde prošlogodišnjih muzičkih procesa, predstavljajući svojim novim albumima i singlovima radikalnu pop estetiku – u kojoj žene objašnjavaju svet. Bez obzira šta standardna štampa o njima pisala, radi se o vrhunskim autorkama koje su već sad postale opšte dobro, dokazavši da je u oblasti mejnstrim pop muzike sadašnji momenat i te kako povoljan za velike umetničke kreacije.

Kad je, svojevremeno, Kejt Buš postala prva žena koja je sama napisala hit što je

Lana Del Rej
Foto: Jaguar Cars

došao na prvo mesto britanske top liste 1978. (numera *Wuthering Heights*, sa njenog debi albuma *The Kick Inside* za EMI) – postojala je nada da će se stvari polako promeniti u sledećoj deceniji, te da će uslediti poplava autorki i promena odnosa u industriji zabave. Međutim, biznis je i dalje tolerisao žene samo kao izvođače – mada ih je bilo sve više na sceni, naročito u alternativnim rok krugovima, u glavnom toku menjalo se isključivo pakovanje, ali ne i zauvek data pasivna rola. No, niko nije očekivao da će taj odnos snaga ostati nepromenjen sve do duboko iza godine 2000, odražavajući poražavajuće niska očekivanja društva od uloge žene. Simbolički posmatrano, ikone novostečene feminine slobode u ovom milenijumu svakako su Ejmi Vajnhaus, Rijana i Bijonse – ali, osim Ejmi, nijedna od njih neće ostati poznata po tome što je napisala svoje pesme.

Zato je obasipanje Bili Ajliš industrijskim priznanjima najviše kategorije, kao i zasluženo uporno kritičarsko oduševljenje Lanom Del Rej, naznaka da se stvari ipak menjaju negde duboko, te da opet tražimo nekog na koga možemo da se oslonimo unutar svetlucavog sveta popularne muzike – i ovaj put nije bitno da li taj neko nosi suknju... ako to uopšte želi.

BILI – DOBRA SAM SAMO U TOME ŠTO SAM LOŠA

Od kad smo osvojili sredstva za emitovanje i postali sposobni da šaljemo program u svet iz svoje sopstvene sobe, za svakog ko ima nešto da kaže ili pokaže postalo je lakše da dospe do javnosti, ma koliko ona danas bila atomizovana po interesnim grupacijama na internetu. Odjednom je privatno postalo javno, javno se srozalo u nevažno privatno, a ono što se dešava u nečijoj sobi – bitno za nebrojene duše.

Posuvraćeni svet u kome živimo verovatno je i zaslužio izvrnutu pop muziku poput one koju interpretira Bili Ajliš (Billie Eilish), umetnica nalik maloj zelenokosoj lutki iz nekakvog manga stripa. Njen svet zaista jeste njena soba, i takvo je stanje duhova među milionima tinejdžera. Strahovi iz spavaće sobe njihova su jedina stvarnost, a svest o tome da utehe nema, prva misao sa kojom se bude.

Pravo ime Ajlišove jeste Pajrat Berd O'Konel (Pirate Baird O'Connell), i postala je poznata kad je 2016. kao potpuno anonimna pevačica bukvalno iz svog doma postavila na internet spot *Ocean Eyes*. Ima svega 18 godina, te za sada samo jedan album iza sebe, upečatljivog imena: *When We All Fall Asleep, Where Do We Go?* (*Gde idemo kad svi zaspimo?*) – ali je zato iz prvog pokušaja osvojila sve glavne Gremi nagrade, dok je 14 pesama sa pomenute ploče istovremeno završilo na listi 100 najpopularnijih, što je nezapamćeno postignuće. U saradnji sa svojim bratom, Finiesom O'Konelom, radila je na ovim kompozicijama oko dve godine, snimajući ih u kućnom studiju i ostajući što je moguće više verna nekoj vrsti visokostilizovane niskobudžetne produkcije.

Njenu žanrovsku pripadnost teško je odrediti, ali ona uopšte nije bitna u ova transžanrovska vremena. Činjenica da radi u dobu u kome je prvi put na tržištu hip-hop njegov najveći deo (31 odsto), daje joj za pravo da se igra rimama kao svojim jezikom naučenim u uličnoj školi (kraj Los Anđelesa u kome je odrasla nije bio najbezbedniji pre desetak godina, mada je u međuvremenu postao fensi). Njen komentar od pre neki dan – kako je jedan deo rep muzike postao iscrpljujuće foliranje "da smo opasni da opasniji ne možemo biti", dok se ona ne štedi i ne laže u svojim tekstovima, bez obzira što priča priče sa izmišljenim junacima – ispravan je komentar od nekog ko je odrastao uz sve ono u šta se pretvorio savremeni hip-hop. Stanje u pop muzici trenutno je takvo da se više nego ikad isplati projektovati violentne fantazije u nju, sada kada je celo globalno društvo naprosto opsednuto nasiljem. Više vam vredi spot snimljen na jahti – u kom mašete pištoljem, dok na ogradi vise grozdovi *kardašijanki* raznih boja kože, a na stolu ispred vas prostire se nekakav beli prah – nego šta pričate. Velika je inflacija reči i one – dan po dan – rapidno gube svaku vrednost.

Bili se zato očigledno potrudila da vrati bar malo poverenja u ono što je izgovoreno, pojačavajući utisak šokantno jakim emocijama, prizvanim prizorima iz pratećih spotova, kao ravnopravno važnog dela naracije. Pomenuta *Ocean Eyes* tako nudi ljubavnu zakletvu za sva vremena, dok nas pevačica gleda pravo kroz kameru, ali je to više nego dovoljno, posebno kao neka vrsta kućne reminiscencije na Šinejd O'Konor. Zato nas *When The Party Is Over* zaskače onim zastrašujućim curenjem crnila iz očiju, koje zapamtite zauvek, jer potcrtava košmarnu stranu naše stvarnosti, u kojoj užasi kao da samo čekaju da se prospu po nama. Drugačiju viziju borba dobra i zla, sa Bili kao crnim anđelom, daje nam *All The Good Girls Go To Hell*, dok *Bad Guy* nudi satirično zamišljene odnose sa muškarcima, naročito onima velikog stomaka i poslovično punim sebe.

Devojke se danas ne samo usuđuju, nego i ne shvataju zašto se ne bi usuđivale da budu neko *ko sme da kaže i uradi* . Bili je tu potpuno u rokenrol tradiciji predočavanja svog nadrndanog stava, čak i pre nego što se bilo šta izgovori, a naslednikom rokerskih principa čini je još jedna osobina – mimo uobičajene milozvučne tradicije pop hitova, njene stvari nose fatalnu smešu ekstremnih osećanja i poruka, koja deluje kao deo ličnog iskustva, što je čini tako totalno drugačijom od ogromnog dela mobilne razbibrige koja nas svuda prati, lažno se predstavljajući kao muzika. Nasuprot svakodnevnoj konfekciji zasnovanoj na zvučnim efektima i producentskim ukrasima, pesme Ajlišove uspostavljaju odnos poveravanja sa publikom kroz zajedničko proživljavanje situacija, u kome mi slušamo nju – koliko i ona sluša nas.

Konačno, Bili je izrazila jedno veliko *pa šta* kao odgovor na svakodnevnu propast sveta u vestima, kojoj non-stop prisustvujemo. Pritisak egzistencijalnih strahova sa svih strana proizveo je ovakvu neobičnu pop zvezdu, koja je oko sebe okupila bezbroj glasova devojčica i dečaka, što postoje samo kao senke u *društvenomrežnim* životima. Verovatno se zato Bili »

računa u žensku osobu koju i dečaci rado prihvataju kao *uzor*. I ne samo oni, nego i svi drugi, nedovoljno jaki da odrastu.

Ogorčeni tinejdžeri su, opet, na velika vrata ušli u pop muziku – što je obično dobra vest za nju.

LANA – MASKARA KAO ŠTIT

Lana Del Rej, sa druge strane, već godinama šeta svetom u kome su sve emocije već potrošene, a ljubav odavno zgasla. Njeno kretanje po ovoj zemlji na kojoj je sve ljudsko sprženo zato nalikuje na potragu za lepotom u urbanom Aušvicu.

Umetnički put Elizabet Vulridž Grant (Elizabeth Woolridge Grant) išao je od pretenciozne anonimnosti do zagonetne slave pod imenom Lana Del Rej (Lana Del Rey), od andergraund njujorških *arty* krugova do najvećih festivala. Njeno pevanje je u početku ismevano, kao i njena pojava. Istovetno kao i u slučaju Bili Ajliš, prvobitna osporavanja uglavnom su išla po liniji koja navodno otkriva da je u pitanju isfabrikovan industrijski proizvod za publiku sa malo sofisticiranijim zahtevima. Osnovni kriterijum kritičara bio je da "nije autentična", što je svakako bitno u rokenrolu i hip-hopu, ali se računa kao potpuno nevažno u pop muzici, u kojoj su se kopije često bolje prodavale od originala i gde samo uspela stilizacija daje okvir za postojanje. Sve to nije bilo važno publici koja ju je zavolela kao malo koga, i svega pet albuma kasnije muzička kritika konačno je postala potpuno jednoglasna u zaključku da je Lana originalna pojava od posebnog kulturnog značaja i umetnica koja je upečatljivo opisala duh svog vremena.

Od debija za velikog izdavača, *Born to Die* (2012), do prošlogodišnjeg trijumfalnog *Norman Fucking Rockwell!*, LDR je od *devojke trenutka* postala neka vrsta savesti masovne kulture, od koje se očekuju komentari gde smo sad kao globalna zajednica. Naravno, Del Rej daje sve od sebe, promišljajući žensko-muške odnose u svim valerima, na način koji je jednako beskompromisan kao što je to znao ponekad da bude onaj Lua Rida: nalik njegovim pesmama, i ona igra uloge, dajući kroz sudbinu svojih junakinja snažniji portret ovog doba, nego što su to uspeli mnogi drugi, naročito alternativni heroji.

Da stvar bude zanimljivija, njen umetnički profil vremenom je sve više pokazivao korene upravo u pravovernim alternativnim inspiracijama: nije bilo nikakvog mogućeg dodatnog profita u davanju donacija indijanskim organizacijama, pevanju dueta sa *off*-zvezdama tipa Ket Pauer ili Kortni Lav, i još manje u obrađivanju pesme Danijela Džonstona, pomerenog umetnika što je veliki deo života proveo u duševnim bolnicama, snimajući divne dečje naivne pop pesme na gitari. Poslednji hit *Doin' Time*, verzija je numere kultne kalifornijske *ska-punk* grupe Sublime, a album *Norman Fucking Rockwell!*, zatvara klavirom i glasom nošena oda tragično stradaloj pesnikinji Silviji Plat, pod nazivom *Hope Is A Dangerous Thing For Woman Like Me To Have – But I Have It*.

Del Rej voli sama da režira svoje spotove, koji često imaju namerno izvedenu patinu, kao da su snimljeni starim kamerama – izraz nostalgije za stvarnim doživljajem sveta, u međuvremenu iščilelim iz naše svakodnevice, popuštajući pred internetskim posredovanjem i preovlađujućom sterotipnošću. Lutkast izgled svojevrstan je štit od praznine spoljnog sveta, njemu prilagođen, a sedativ u inače lepom glasu najbolji je opis raspoloženja naših lažnom javnošću izmaltretiranih duhova posle 2010. U njenim pesmama kič je sudbina koju živimo, sa svim njegovim veštačkim ukrasima i ispraznim odnosima koji ne vode nikuda, bez mogućnosti da se izabere nešto drugo. Kod Lane život je san, a video-spot jedini dokument o nečijem postojanju. Čak i sama moguća fabrikacija njene karijere danas se s pravom može smatrati umetničkim delom koje komentariše *stanje stvari* oko nas.

Čuveno treptanje dok peva u nesrećno izvedenom debi nastupu u TV emisiji Džulsa Holanda, podsetilo je na Kim Vajld, koja je svojevremeno imala isto tako naglašen tik, jednako mimo tajminga, kao i kod Lane. Na momente ostavljajući utisak da prisustvujemo nekoj simulaciji nastupa, ovo celu stvar čini još uzbudljivijom – kao da gledamo namerno izvedenu kostimiranu igru, što traži naše učešće. LDR dolazi iz obrnutih 80-ih, kad su ljudi poslednji put istinski uživali u potrošnom glamuru novoromantičnog *Zlatnog doba* popa, i izgleda da svoju trivijalnu svetlucavost na sceni doživljava kao neku vrstu obaveze, koju sa stidom prihvata. Potrošnost svega u međuvremenu postala je norma, i Lana se, sa svojim pomalo staklastim pogledom, i očitom nelagodnošću što je uopšte tu, sama po sebi pretvorila u neku vrstu poruke – njoj je egzistencijalno nezgodno što postoji.

Tako je Lana izrazila jednu veliku poruku cele generacije, kojoj je neprijatno da uopšte bude na ovom i ovakvom svetu.

Bez Lane, verovatno ne bi bilo Bili.

U BUDUĆNOSTI NEĆE BITI HUMORA

U vremenima u kojima je industrija video-igara postala sedam puta veća od muzičkog biznisa, jasno je gde je nestala mladalačka pobuna i hronična unesrećenost stanjem oko sebe. Umesto da menjaju stvarnost, današnji tinejdžeri preselili su se u svoje svetove, vrlo bukvalno. Muzika više nije tako važan paralelni svet, ako možete da sebe izmislite ponovo kao heroja video-akcije, koji se najbolje snalazi u neočekivanim situacijama i uvek pobeđuje.

Ova civilizacija tako počinje da i u sferi mašte neguje fizičku aktivnost, praktičnost i pragmatičnost kao vrhunske vrednosti, umesto potrage za sobom i duhovnim vrednostima. Proživljavanje koje nude video-igre nije proživljavanje mnogih verzija sebe, što nam nudi umetnost, makar i u obliku najprostije pop pesme. To je odgovor na osujećenu realizaciju sebe u stvarnosti, doživljaj onog što biste hteli da uradite u realnom okruženju kad biste samo imali para, fizičke snage ili spretnosti da budete *premoćni* i iznad svih (naličje je opisano u pesmi *Video Games* kojom se Lana probila 2011, kad ju je sama postavila na internet).

Bili Ajliš i Lana Del Rej zato govore o jednom svetu koji je izgubio moć samorefleksije, o svetu koji više nije u stanju da analizira samog sebe, niti da se odmakne od iživljavanja nad sobom i planetom.

Ni grama humora više nigde nema.

Jedino su žene ostale da svedoče o tome. U svetu u kome je laž postala priznata kao još jedna informacija, samo su čulne istine važne. A njih žene bolje tumače.

Zato su nam danas potrebnije nego ikad – da nam kažu šta se ovde zapravo zbiva. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

U potrazi za heroinama

Ova storija ima književni kvalitet zbog koloritnosti likova – groteskni prevarant Boki 13 i sredovečna punačka udovica iz omalenog grada koja redovno ide na groblje i posvećeno se stara o svojoj deci

Piše:
Rumena Bužarovska
Književnica iz Skoplja

Mesecima se kod nas odigrava drama koja je toliko groteskna i komitragična da deluje kao fikcija. Prosto mi je žao što postoji u stvarnosti i što ne mogu da je iskoristim za neku priču. Šta da pišem o nečemu što se piše samo?

"Rospija i govnarka" – ovo su reči naše bivše specijalne tužiteljke Katice Janeve, upućene u sudnici koleginici Lile Stefanovoj. Velika nada pravosuđa, ona koja je trebalo da bude makedonska Laura Koveši, optužena je da je reketirala ljude koje je gonilo specijalno javno tužilaštvo na čijem je čelu bila. Tužiteljka koja je imala pristup svim materijalima sa prisluškivanim razgovorima hiljada ljudi, s ciljem da istraži nedela koja umalo nisu uništila našu državu, na kraju je iskoristila svoj položaj da iznuđuje pare od kriminalaca koje je teretila. Sada je i sama sela na optuženičku klupu, gledamo je u svoj verbalnoj raskoši njenog prostakluka, prostakluka koji nismo uspevali da detektujemo kada je trebalo.

Ne znam znate li estradnog barona Minhauzena Bokija 13, koji u sjaju svog kompleksa niže vrednosti govori makedonski sa srpskim naglaskom kroz bolno naduvene silikonske usne, odeven je u kič dizajnersku odeću vrednu hiljade evra i maše jednako skupim dizajnerskim torbicama (sve vreme govorim "dizajnerski" i "hiljade" zato što nemam pojma koji su to brendovi i koliko zapravo vrede te ružne gluposti kojima je okićen). Uprkos sumnjivom poreklu njegovih para, uprkos "humanitarnim organizacijama" kojima je upravljao, on je otvorio televiziju i naterao celu sadašnju vladajuću garnituru da mu dođe na proslavu. Prštale su njegove slike sa političarima i poznatim novinarima što ih je zaposlio na televiziji koja je ubrzo propala. E, taj Boki 13 je drugar naše Majke Pravde, Katice Janeve. Zajedno su reketirali.

Ova storija ima književni kvalitet zbog koloritnosti likova – groteskni prevarant Boki 13 i sredovečna punačka udovica iz omalenog grada koja redovno ide na groblje i posvećeno se stara o svojoj deci. Majčica sa karijerom, sramežljiva žena sa podvaljkom za koju niko nije znao i sa čijim su se imenovanjem za specijalnu javnu tužiteljku složile dve partije. Još tada je trebalo da nam bude sumnjivo što su se kriminalni VMRO-ovi konzervativci složili sa njenim izborom. A kada se prvi put pojavila na televiziji, nosila je kičastu čipku. Čipka je izazvala paniku. Kod mene je izazvala paniku što sudim po čipki. Iš, iš, iš – rasterivala sam takve misli. Posle smo saznali da ima FB profil na kojem je delila nekakve smešne sadržaje (behu li recepti?), a ime joj beše Kejty Jan. A misli da ne treba da sudim po FB profilu neke ličnosti izbrisala sam iz glave.

To sam uradila u nadi. I ja, kao i svi drugi što su se tokom Šarene revolucije okupljali pred prostorijama Specijalnog javnog tužilaštva i nosili majičice na kojima su u skraćenici SJO bile nacrtane siluete triju glavnih tužiteljki koje je BBC nazvao "Čarlijevi anđeli, istinske borkinje protiv kriminala". Figura Katice Janeve bila je u sredini. Ponosito je stajala sa rukama pretećи postavljenim na kukove. Mislim da sam nekoliko takvih majičica kupila prijateljima u našim jugoslovenskim zemljama, jer su svi bili oduševljeni onime što nam se dešava. Uf.

Evo, sad se Katici sudi. U sudnici su pokazane njene slike pronađene u telefonu Bokija 13, slike na kojima sedi pred svežnjevima novčanica od po 500 evra, kao da će da snima neki turbo-folk spot. Svi pratimo i svi se sami sebi smejemo. Zato što je, srećom, toliko groteskno da može biti i smešno. Iako je zapravo ta obmana tragična. Kao i naše slepilo.

Evo, stižem do poente zašto mislim da smo se tako očajno zeznuli polažući nadu u lik jedne prethodno potpuno nepoznate ličnosti, očekujući od nje da nam konačno donese pravdu koja se toliko očigledno – i tradicionalno – ruši i gazi. Mislim da smo imali – da imamo – potrebu za heroinama. Kažem potrebu zato što su žene u našem društvu prilično neprisutne u javnoj sferi. Na stranu starija istorija koju su pisali (nasilni) muškarci – novijom istorijom dominiraju prerušeni korumpirani nasilnici koji su oterali generacije i generacije mladih iz zemlje i moralno i materijalno je opustošili.

Mislim da se svima to gadi, da im se gade isti likovi. Mislim da barem mi kao žene tražimo modele za divljenje i zato lako padamo i onda kada divljenje nije zasluženo ili je pak diskutabilno. Samo 12% superheroja u mejnstrim stripovima tog žanra su žene, a u našoj vladi ima samo tri ministarke. U našoj državi ima samo šest gradonačelnica. Pošto smo rasle bez predstava heroina u kulturi, bez prisustva heroina u javnom životu, spas smo našle u Katici.

Da, očajno smo pogrešile. Ali ovo ne pišem osuđujući nas koje smo pogrešile. Pišem osuđujući društvo koje trpa žene u kuhinju, pa kad se pojavi neka Kejti Džen, navede nas da budemo glupe i slepe. Ali dobro, barem je smešno. ¶

(S makedonskog preveli Lora Podbarski i Teodor Hadžić Svetić)

Inspiracija

Po istinitom

Kad su to i autori i producenti, a i publika, počeli da teže uverljivosti koja se više ne bazira na veštini pripovedanja, na scenarističkim, rediteljskim i glumačkim umećima, odnosno, da li je stvarni život postao toliko vredan da je dobio primat nad izmišljenim pričama

Film *Otac*, za koji su scenario napisali Ognjen Sviličić i reditelj filma Srdan Golubović, sa Goranom Bogdanom u glavnoj ulozi, biće prikazan u zvaničnom takmičarskom programu ovogodišnjeg 70. Berlinalea koji počinje večeras, a zatim će 28. februara otvoriti 48. beogradski Fest.

Iako reditelj Golubović naglašava da film jeste inspirisan istinitim događajem ali je u velikoj meri i fikcija, sva silesija medija pišući o *Ocu* ističe, ponavlja i potencira da se film bavi istinitom pričom Đorđa Joksimovića kojem je Centar za socijalni rad u Kragujevcu zbog siromaštva oduzeo decu, a on je iz protesta protiv te odluke peške krenuo za Beograd u Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Kad je to pročitao u novinama, prenose dalje mediji, Golubović je odmah otišao pred Ministarstvo da razgovara sa Joksimovićem, ističući da je hodanje najveći izraz slobode i, uz disanje, jedino je što nam sistem za sada ne može oduzeti.

IZ MEDIJA I KNJIGA

Na Festu će se, pored Golubovićevog, pojaviti još filmova koji se čvrsće ili labavije drže stvarnih događaja o kojima su autori čitali u novinama, knjigama ili slušali priče iz skorije ili davnije prošlosti. Neki od njih su *Ričard Džul* Klinta Istvuda, *Divan dan u komšiluku* Mariel Heler, *Zvanične tajne* Gejvina Huda, *Nevinost* Alehandra Hila, *Istinita priča o Kelijevoj bandi* Džastina Karzela. Ako se zadubite u istoriju Festa, svakako ćete naći još insistiranja ili barem spominjanja istinitosti, jer znamo da je i serijal filmova o Džejmsu Bondu baziran na glavnom junaku romana Lena Fleminga, a glavni junak, opet, što na ličnosti samog Fleminga, što na njegovim kolegama plejboj-špijunima, među kojima je, navodno, bio i naše gore list Duško Popov.

Šta je to toliko uzbudljivo i neodoljivo u te tri slatke reči "po istinitom događaju" ili "on true story" i zašto su krajem osamdesetih i početkom devedesetih te tri reči počele *an gro* da se pišu na filmskim špicama i u reklamnim materijalima filmova, i tamo gde je bilo istine, a i tamo gde je to trebalo da posluži u reklamne svrhe? Otkud toliki biografski filmovi, oživljavanja ljudskih stradanja manjeg ili većeg obima, te rekonstrukcije bitaka u kojima se gledaocu svim mogućim sredstvima omogućava da oseti sav užas rata kao u trenutno popularnom filmu *1917* Sema Mendeza? Kad su to i autori i producenti, a i publika, počeli da teže uverljivosti koja se više ne bazira na veštini pripovedanja, na scenarističkim, rediteljskim i glumačkim umećima, već na zakletvama učesnika i svedoka očevidaca o verodostojnosti ispričanog? Ima li tu i nečeg dobrog, tj. da li je stvarni život postao toliko vredan da je dobio primat nad izmišljenim pričama? Jer, umetnička dela obično imaju snažnije ili diskretnije izraženu ideju, za razliku od života, koji, ako ga posmatramo van ideje tvorca, takvu ideju nema. Kad su i pripovedači i publika izgubili ideju i počeli da na pitanje šta nam taj film govori i čemu nas uči, odgovaraju sa: "Ne uči nas ničemu, prosto nam pokazuje kako jeste"? Ili je možda svet, ni sam ne znajući šta mu se dogodilo, u opštoj materijalističkoj bezidejnosti postao onako arhetipski i inherentno religiozan da mu je nedokučiva ideja tvorca dovoljna?

ARISTOTELOV SAVET

Kad govorimo o istinitosti i istinolikosti u narativnim umetnostima, obično počnemo od početka, od Aristotelove *Poetike:* "... nije pesnikov zadatak da izlaže ono što se istinski dogodilo, nego ono što se moglo dogoditi i što je moguće po zakonima verovatnosti. Jer istoričar i pesnik ne razlikuju se po tome što prvi piše u prozi, a drugi u stihovima – jer bi se isto tako *Herodotova istorija* mogla dati u stihovima pa bi ona i dalje bila istorija kao što je to i u prozi – nego se razlikuje po tome što jedan govori o onome što se istinski dogodilo, a drugi o onome što se moglo dogoditi. Zato i jeste pesništvo više filozofska i ozbiljnija stvar negoli istoriografija, jer pesništvo pokazuje više ono što je opšte, a istorija ono što je pojedinačno."

Za Aristotela pesnik je pisac antičke tragedije, što bi se danas moglo odnositi na sve stvaraoce narativnih umetničkih dela, od dramskih pisaca i redi-telja, preko filmskih i televizijskih scenarista i reditelja do onih koji pišu prozu.

događaju

FILMOVANA ZBILJA: Scena iz filma *Otac* Srdana Golubovića
Foto: Maja Medić

Aristotel suštinu tragedije (u našem slučaju filma) vidi upravo u podražavanju stvarnosti, čime se stvara zamišljeni svet koji nije realitet, već umetnički uobličen odraz realiteta. Današnji filmski stvaraoci, razapeti između želje za pričanjem stvarnih priča što većem auditorijumu i želje da te priče ne budu ravne kao neubojiti tračevi dobronamernih komšinica ili biografije pretendenata na visoke položaje, često se nađu u žiži besnih kritika, a nekad im se preti i sudskim procesima. Ovo poslednje dogodilo se npr. producentima filma *Aleksandar* Olivera Stouna, jer se u filmu Aleksandar Veliki prikazuje kao biseksualac. Slična stvar, ne u vezi sa seksualnošću, već u vezi sa privatnim stvarima (a kakve bi i mogle biti u biografijama!?) koje su potencirane ili nedovoljno osvetljene, dogodila se i u vezi sa filmovima *Bajka o bokseru* Rona Hauarda i *Uragan* Normana Džuisona. Pokojni američki kritičar Rodžer Ebert, stajući na stranu filmadžija, napisao je tada da "onima koji traže istinu o čoveku o kojem se u filmu radi, bilo bi bolje da se raspitaju kod njegove babe nego da gledaju film, jer *Uragan* nije dokumentarac, nego parabola".

I, eto, prateći istinite događaje, sigurnim putem stižemo do dokumentarca. Dokumentarni film toliko je postao popularan i kod nas i u svetu da sve više filmskih autora poseže za takvim načinom izražavanja, a i sve je više publike koja je prevazišla fikciju na filmu, pa i filmove inspirisane stvarnim događajima, te bi radije pogledala dokumentarac u kojem nema laži i prevare, ili su toliko suptilne da ih je teško primetiti.

Tue Stin Miler, višegodišnji selektor jednog od naših mnogobrojnih festivala dokumentarnog filma, festivala "7 veličanstvenih" koji godinama organizuju Svetlana i Zoran Popović, kaže: "Živimo u vremenu svetske krize, a dokumentarci mogu da ponude odgovore i interpretacije zašto je tako. Laka oprema učinila je mogućim da vidimo šta danas znači biti ljudsko biće. Ne zaboravimo da dokumentarci mogu biti i zabavni i da su skinuli sa sebe sliku edukativnih i pomalo dosadnih filmova. Ili je možda publici dosta svakodnevnih televizijskih kvizova i loših serija? Oni žele hranu za svoje srce i duh."

VEZA DOKUMENTARNOG I RIJALITIJA

Druga strana medalje, opet, jeste upravo izvesna nevesela bliskost dokumentarnih filmova i televizijskih rijalitija svih vrsta. Mračne strane ljudskih karaktera, sudbina, intime, Erosa i Tanatosa, seksualnosti i smrti, pojavljuju se sa istom učestalošću i žestinom i u vrhunskim dokumentarcima i u treš filmovima i serijalima. Razlika, dakako, postoji u kulturološkom nivou autora i publike jednih i drugih. Razlikuje se da li se svađaju, tuku i uništavaju sve što je lepo negativci iz *Zemlje meda* Tamare Kotevske i Ljubimira Stefanova, makedonskog kandidata za dokumentarni Oskar 2020, ili na *Farmi*.

Neosporno je, razlikuje se i da li skoro pa vidimo smrt majke glavne junakinje *Zemlje meda*, kao i u filmskom delu predstave *Rekvijem za L* Fabricija Kasola i Alena Platela, ili gledamo smrt u nekom snaf-pornografskom filmu. Pa ipak, mogli bismo se zapitati šta se to događa, zašto nam je nužno, bili mi obrazovani ili ljudi sa margine društva, svejedno, da kao neverni Toma stavljamo prst (u ovom slučaju nos ili, kako bi rekao Marko Kostić, da pogledom penetriramo) u stvarnu, živu ranu da bismo poverovali da rana postoji. Šta je falilo dobrim, starim, izmišljenim ranama koje nisu prave, ali ih podražavaju, zašto nam više nisu dovoljne – kako kaže Aristotel – opšte rane, nego se moramo naslađivati pojedinačnim?

Srećom ili nažalost, Srdan Golubović, čiji *Otac* otvara Fest, nije više mlad i kaže da mu je ovo najangažovaniji film koji je do sada snimio: "Kada se izađe iz Beograda, u kome kako-tako imamo bar privid, i kad se uđe u manje gradove i mesta u kojima se ne oseća nikakva nada, od kojih je većina potpuno rasturenih industrija, infrastruktura, još više dolazi do izražaja pozicija običnog čoveka, odnosno činjenica da društvo nimalo ne brine o pojedincu, pa mu čak i onemogućava da sam brine o sebi. Sistem je protiv pojedinca! Ruši ga na svakom koraku! Živimo u vrlo nepravednom vremenu i društvu u kojem je običan čovek ne samo ponižen nego i poništen!" Po istinitoj priči i stvarnom događaju. ¶

VLADISLAVA VOJNOVIĆ

Kako je Srbija dobila operu

Pre sto godina u Beogradu je osnovana Opera Narodnog pozorišta. Građanstvo, čije je muzičko iskustvo te vrste vidno zaostajalo za svetom, dočekalo ju je sa oduševljenjem

ZAČETNICI BEOGRADSKE OPERE: Dirigent i protagonisti *Madam Baterflaj* Stanislav Binički, Jelena Lovsinska, Teodora Arsenović i Vojislav Turinski
Foto: Arhiva Narodnog pozorišta

Još uvek sa zvukom osmanlijskih zurli i doboša u ušima, sa zakašnjenjem od tri veka od nastanka i prikazivanja 1594. u Firenci prve opere *Dafne* Jakopa Perija, 1903. godine izvedena je na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu opera u jednom činu *Na uranku,* koju je komponovao Stanislav Binički na osnovu libreta Branislava Nušića. Do tada, na sceni Narodnog pozorišta Beograđani su imali malo muzičko iskustvo: komade s pevanjem i operetu *Vračara* Davorina Jenka izvedenu 1882. godine. Na praizvođenju prve srpske opere *Na uranku*, koja je imala scenski život, dirigovao je autor, glavnu žensku ulogu, Stanku, pevala je glumica Desanka Đorđević, a glavnu mušku ulogu, Redžepa, mladi glumac Dobrica Milutinović, već tada ljubimac beogradske publike. O toj predstavi i njenim izvođačima nije sačuvan ni jedan kritički osvrt.

Краљевско Српско Народно Позориште
У привременој сали у „Манежу"
Први пут
МАДАМ БЕТЕРФЛАЈ
(Madame Butterfly — Госпођа лептирица)
Почетак у 7½ часова у вече.

UVERTIRA PRED OSNIVANJE

Osim premijere prve srpske opere, do početka Prvog svetskog rata važni događaji u afirmaciji operske umetnosti u Beogradu ogledali su se kroz rad prvog našeg operskog teatra Opera na bulevaru Žarka Savića, i gostovanje Opere Hrvatskog zemaljskog kazališta iz Zagreba u Narodnom pozorištu.

Opera na bulevaru Žarka Savića počela je 2. decembra 1909. godine kratko ali značajno delovanje. Njen osnivač i vlasnik, čuveni bas Žarko Savić i njegova supruga, poznata operska pevačica Sultana Cijukova Savić, angažovali su najbolje beogradske glumce-pevače, mali hor i orkestar, razume se u sve to ulažući sopstveni novac, i za dve polusezone, uz znatnu podršku publike, ostvarili su više od 300 operskih i operetskih predstava. Nažalost, zbog nagomilanih finansijskih problema, Žarko Savić je bio primoran da u januaru 1911. godine obustavi dalji rad Opere na bulevaru. Opera Zemaljskog kazališta iz Zagreba je prvi operski teatar koji je gostovao na sceni Narodnog pozorišta. Od sredine maja do 2. juna 1911. godine, beogradska štampa, muzički kritičari i prepuno gledalište najodabranije beogradske publike pratili su sa izuzetnim interesovanjem i oduševljenjem svaku od njenih 16 predstava, koje su bile istinski muzičko-scenski događaj za Beograđane i značajan podstrek da se u prestonici Kraljevine Srbije konačno počne ozbiljno da radi na stvaranju srpske nacionalne Opere.

Donošenje Pozorišnog zakona od 27. maja 1911, Uredbe o Narodnom pozorištu u Beogradu od 15. juna i Dodatka Pozorišnom zakonu od 19. juna iste godine, u kome se posebno naglašava da će Narodno pozorište u Beogradu "usavršavajući muzički repertoar naporedo s postepenim prirodnim razvojem domaćih snaga, postepeno spremati prve osnove za buduću samostalnu srpsku Operu", omogućili su dirigentu i kompozitoru Stanislavu Biničkom da sledeće tri godine predano radi na ostvarivanju tog cilja. Iako je sve vreme nedostajalo pravih izvođačkih snaga i uprkos tome što je Kneževina Srbija učestvovala u balkanskim ratovima, on i njegovi saradnici uspeli su da izvedu čak šest opera koje do tada nisu igrane u našem nacionalnom teatru – Verdijevog *Trubadura* (1913), Bizeovu *Đamile* (1913), Pučinijevu *Tosku* (1914), *Čarobnog strelca* (1914) Karla Marije Vebera, Masneovog *Vertera* (1914) i *Minjon* (1914) Ambroaza Toma.

OSNIVANJE OPERE NARODNOG POZORIŠTA

Početak Prvog svetskog rata, 1914. godine, razaranje, okupacija i prekid svih manifestacija kulturnog života u Beogradu i Srbiji, samim tim i pozorišne delatnosti, odložili su za pet godina zvanično osnivanje Opere kao samostalnog sektora Narodnog pozorišta u Beogradu, sa angažovanim solistima, operskim horom i orkestrom, tako da je to učinjeno tek početkom sezone 1919/1920. godine.

Stanislav Binički je bio prvi direktor Opere Narodnog pozorišta u Beogradu, a dirigovao je i njenom prvom predstavom – premijerom opere *Madam Baterflaj* Đakoma Pučinija, održanom 11. februara 1920. godine u pozorištu Manjež. Naime, zgrada Narodnog pozorišta je u Prvom svetskom ratu bombardovana, pa su, dok nije obnovljena 1923. godine, dramske predstave igrane u Kasini, a operske u manježu prepravljenom u pozorište Manjež. O *Madam Baterflaj* su sledećih dana izašli brojni prikazi u beogradskoj štampi. Pojedini kritičari su smatrali da su solisti uglavnom bili dobri, naročito Jelena Lovšinska, Rudolf Ertl i Teodora Arsenović, da je predstava u celini izvedena so-

lidno i da "otvara lepe perspektive za dalji rad naše Opere", kako je 16. februara 1920. godine pisao kritičar časopisa "Misao", ali je bilo i negativnih prikaza, poput onog objavljenog 18. istog meseca u listu "Demokratija", u kome je premijera ocenjena kao "rđava predstava, bez štimunga i stila, za šta sva krivica pada na pozorišnu upravu, koja se nije postarala ni za režisera, ni za valjane dekoracije".

IZ STRANE ŠTAMPE

Dobro je što je o toj premijeri pisao i jedan stranac, francuski umetnik Alber Rutije, koji se tada slučajno zatekao u Beogradu. Njegova zanimljiva zapažanja o našem izvođenju slavne Pučinijeve opere objavila je "Politika" 14. decembra 1920. godine. S obzirom da je ovaj tekst gotovo nepoznat, objavljujemo ga u celini: "Premijera *Madam Baterflaj* sakupila je u sredu, u negdašnji Manjež, pretvoren u veoma koketno pozorište, elitu beogradskog društva. To Pučinijevo delo, koje ima svetski uspeh, izvedeno je u svim tačkama na besprekoran način. Orkestar pod veštom upravom majora Biničkog, umeo je da dâ, iako mu je njegov broj ograničen, sve finese tih lepih muzičkih stranica sa jednom umetnošću koja čini čast i otmenome šefu i muzičarima pod njegovom upravom.

Što se interpretacije tiče, ona je prevazišla sve naše nade. Mi nismo nikad mogli zamisliti da Beograd ima artističke elemente koji su u stanju da se sa uspehom poduhvate jedne opere takve zamašnosti, i možemo samo iskreno da čestitamo g.g. Turinskom i Ertlu i gci Lovšinskoj na divnim trenucima koje smo, blagodareći njima, proveli. G. Turinski (Pinkerton) je lirski tenor, gipkog i dobro obojenog glasa, savršene dikcije i artikulacije, on vlada scenom, isto kao i njegov partner g. Ertl (Šarples), sa jednom neobičnom lakoćom. Što se tiče gce Lovšinske (Ćo Ćo San), ona je bila isto tako dobra pevačica kao i odlična glumica, na veliko zadovoljstvo publike, koja joj je neštedimice pljeskala, isto onako kao i njenim valjanim partnerima. Pred kraj prvog čina, u početku dueta Baterflaj i Pinkertona, prekid električne struje ostavio je dvoranu u potpunom mraku i primorao orkestar da na prečac stane. To, međutim, nije ni malo zbunilo ljubavnički par koji je odgugutao svoj divni duet, dajući na taj način pravu sliku svog velikog talenta. U svakoj drugoj zemlji, taj bi podvig doneo artistima bezbrojna izazivanja ispred zavese, ali u Beogradu, mi smo sa iznenađenjem videli da je publiku vrlo teško oduševiti, a to nije okolnost koja može da ohrabri umetnost i umetnike, koji su se pokazali tako dostojni da to oduševljenje probude. Dodajmo još i to, da su gđa Arsenović (Suzuki) i g. Petrović (Goro), kao i horovi, uveliko doprineli opštem uspehu, što nam daje pravo proreći da će besmrtni *Verter*, besmrtnog Masnea, biti uskoro jedan nov trijumf beogradske Opere".

Decembra 1924. godine Stanislav Binički je smenjen sa mesta direktora Opere i postavljen za upravnika Državne štamparije u Beogradu (!) a zatim penzionisan. Smenjen je iako je pre toga odlikovan Ordenom Svetog Save. Osim surevnjivosti uticajnog Stevana Hristića, velikog kompozitora a ne baš dobrog dirigenta prema Biničkom, koji je bio vrlo uspešan dirigent, drugi razlog za odlazak Biničkog iz Narodnog pozorišta nije poznat. Posle *Madam Baterflaj* i *Vertera*, a za njegovog mandata, na sceni Narodnog pozorišta premijerno je prikazano još 21 opersko delo Verdija, Pučinija, Musorgskog, Smetane, Masnea, Mocarta, Gotovca, Hristića i drugih značajnih operskih stvaralaca. Brojni ruski umetnici-emigranti koji su posle Oktobarske revolucije izbegli u Beograd i od osnivanja Opere Narodnog pozorišta na razne načine doprinosili podizanju njenog umetničkog nivoa, zajedno sa prvim našim operskim pevačima, školovanim najčešće u Beču i Milanu, omogućili su u periodu između dva svetska rata proširivanje i obogaćivanje repertoara naše prestoničke Opere do tada neizvođenim operama italijanskih, francuskih, nemačkih, ruskih, poljskih i jugoslovenskih kompozitora.

Tokom jednog veka postojanja i neprekidnog rada, bez obzira na povremene zastoje, Opera Narodnog pozorišta u Beogradu bila je uglavnom u stalnom repertoarskom, izvođačkom i muzičkom usponu. Nastojeći da se svojom umetničkom aktivnošću i gostovanjima u najpoznatijim evropskim operskim centrima i na najznačajnijim muzičkim festivalima što brže približi onim operskim teatrima u Evropi koji su već prešli razvojni put dug dva ili tri veka, naša nacionalna Opera je istovremeno uspešno uspostavljala mostove spajanja sa kulturama svih naroda sveta. ¶

VLADIMIR JOVANOVIĆ

Dobar kostim za dobru

Koje poruke šalju žene britanske imperije konceptima svoje odeće, od Elizabete I do Kejt Midlton

Kada su pre par meseci vojvoda i vojvotkinja od Saseksa ili Hari i Megan najavili odricanje od kraljevskih dužnosti i početak nezavisnog života, mnogi poznavaoci dvorskih prilika nisu bili preterano iznenađeni. Buntovna Megan Markl, koja je već u najranijem dobu protestvovala protiv rodne neravnopravnosti, nije bila spremna da se povinuje pravilima Bakingemske palate preko mere u kojoj je smatrala da to narušava njen lični integritet. Broj faula se nizao, a mnogi od njih ticali su se njenog ličnog stila i nehajnog odnosa prema zadatom protokolu, koji je u manjoj ili većoj meri formirala kraljica Elizabeta II. Nasuprot Megan nalazila se najbolja Elizabetina učenica, žena budućeg kralja Velike Britanije i zemalja Komonvelta – Kejt Midlton. To je po ko zna koji put u žižu stavilo pitanja o pravilima oblačenja pripadnica vladarske britanske porodice.

ELIZABETA I

Da bismo ovo razumeli, moramo krenuti od početka, od Tauera polovinom šesnaestog veka, u kome je mlada Elizabeta, čije je pravo na presto najblaže rečeno osporavano, shvatila da ako se ikada izvuče iz datih okolnosti, neće imati prava na grešku. Zato počinje da gradi lik, nalik pravom pozorišnom karakteru, koji će biti nepobediv i kome u maskularnom okruženju, ne samo u Britaniji već i okolnim zemljama, niko neće moći da nađe zamerku. Elizabeta se pobrinula da njen kostim istorija ne zaboravi. Sve na njoj je bilo osmišljeno da pošalje poruku. Riđa kosa nasleđena od velikog Henrija VIII i beo ten dodatno pojačavan puderom na bazi olova bili su simbol britanske svetle puti kontra maslinastom kompleksu i tamnoj kosi Španaca, njenih glavnih neprijatelja. Na glavi je nosila ili umanjenu verziju muškog šešira u naglašeno bogatoj frizuri kako bi minimalizovala ovaj simbol muževnosti, ili stilizovanu verziju francuske kape, ukrasa po kome je bila poznata njena majka Ana

REČITOST MODE: Kraljica Elizabeta I...

Bolen, na taj način potcrtavajući majčin legitimitet. Njena odeća je bila podešena da svojom grandioznošću ostavi utisak ne samo bogatstvom detalja već i veličinom. Sve je bilo pojačano do apsurdnih razmera – od širine haljine, obima rukava do višestruko naglašene i na razne načine redizajnirane verzije čuvenog španskog okovratnika. Poruka je bila poslata jasno, a očigledno i uspešno, jer je Elizabetina vladavina jedna od najdužih u britanskoj istoriji.

VIKTORIJA

Nekoliko vekova kasnije u sličnoj poziciji naći će se i kraljica Viktorija, koja je uvećala britansku imperiju do granica koje nikada kasnije neće preći. Ona dolazi na presto u svojoj osamnaestoj godini, pošto je neverovatnim spletom okolnosti izgubila oca i stričeve i zaobišla tutorstvo majke i staraoca. Sa svešću kako joj preti opasnost da kroz nepromišljeni brak na čelo Britanije dođe vladar koji će oslabiti zemlju i učiniti je podanikom neke druge krune, Viktorija odlučuje da igra na sasvim drugu kartu od Elizabete: u prvi plan stavlja svoju čednost i striktne standarde ličnog morala. Toliko se njen stav preslikavao na društvene prilike da će taj period ostati u istoriji zabeležen kao viktorijanska era.

Kada su odevni izbori u pitanju, dve su ključne situacije koje su formirale stav o Viktoriji kao kraljici visokih moralnih načela i devetnaestom veku u Engleskoj dale crno-beli ton. Pre svega venčanje 1840. godine kad je Viktorija nosila venčanicu od bele čipke iz istočnog Devona kao jasnu podršku razvoju proizvodnje i tradicije ovog kraja. Bela venčanica u vreme kada su boje za ovakve prilike bile češći izbor, trebalo je da govori o čistoti Viktorijinog karaktera i nevinosti duše, kao i da će s te pozicije voditi državu. Bela venčanica je moda koju je pokrenula baš Viktorija. Nakon njenog venčanja ona postaje statusni simbol jer je govorila o finansijskoj sposobnosti porodi-

...venčanje kraljice Viktorije i princa Alberta...

ce da priušti blistavo belu haljinu koja će biti nošena samo u jednoj prilici. Drugi prelomni trenutak predstavljala je njena odluka da nakon smrti princa Alberta duboku crninu nosi pune tri godine. Ovom odlukom da odećom pokazuje da nije prežalila supruga zapravo je sačuvala svoju nezavisnost od potencijalnih prosaca i pretendenata na presto, na kome će ostati do smrti 1901. godine.

ELIZABETA II

Dvadeseti vek a već duboko i dvadeset prvi, obeležiće kraljica Elizabeta II i to nas vraća na početak priče i aktuelni trenu-

ulogu

tak. Iako je na tronu od 1952, ona se godinama unapred pripremala za dužnost koja će je čekati narednih, za sada, skoro sedamdeset godina. Tokom Drugog svetskog rata obukla je vojnu uniformu dok je služila u ženskom ogranku teritorijalnih trupa Britanske armije kako bi poslala poruku da je sa narodom i u najtežim momentima za zemlju. Poglavar Ujedinjenog Kraljevstva postaje u trenutku kada kruni opada popularnost nakon abdiciranja njenog strica i dolaska na vlast ne baš omiljenog kralja Džorža VI. Javna izloženost kraljičinih nastupa počinje direktnim TV prenosom njenog krunisanja 1953. godine, inače prvom produkcijom te vrste, i postaje sve veća i jača šezdesetih godina. Događaj koji je u najvećoj meri izmenio njen odnos sa medijima je dokumentarni film o životu u palati, koji je BBC emitovao 1969. kako bi stidljivu kraljicu i njenu porodicu humanizovao i približio narodu. Iako je ovaj film, koji je za to vreme imao nezapamćenu gledanost, pružio uvid u onaj deo života u palati koji do tada nije bilo moguće videti, u isto vreme učinio je kraljicu i njenu porodicu ranjivom i metom kritika, i pod neprestanim okom javnosti.

... kraljica Elizabeta II popravlja auto...

Elizabeta zato uvodi protokolarna pravila za razne oblasti pa i za odevanje, kako bi se zaštitila od mogućih napada javnosti. Neka od njih će se odnositi isključivo na kraljicu. Na primer, pravilo da kraljica uvek u javnosti nosi jarke boje kako bi bila prepoznatljiva u masi, ili set pravila komunikacije koju ona sprovodi uz pomoć svoje male ručne tašne, rukavice koje nosi radi sigurnijeg rukovanja sa podanicima, ili da u porubu haljine ima ušivene male olovne tegove kako vetar u nezgodnom trenutku ne bi otkrio previše.

... Kejt Midlton Foto: AP

Pravila koja je uvela za ostale ženske članove kraljevske porodice su ta koja nailaze na otpor novih generacija. Na primer, pravilo da se u javnosti nikada ne pokazuju gole noge i da se obavezno nose providne čarape; pripadnici kraljevske porodice uvek moraju imati slobodne ruke i ne očekuje se da nose bilo kakav deo asesoara ili odeće u rukama izuzev tašne koja je, ako se drži sa obe ruke, znak da u tom trenutku rukovanje nije moguće; obavezno je nošenje šešira pri javnim pojavljivanjima; trebalo bi da se izbegava džins, a ako se nosi, ne sme biti izbeljen ili pocepan čak ni iz modnih pobuda; kosa bi trebalo da bude uvek organizovana u urednu frizuru bez obzira da li modne tendencije dozvoljavaju ili zahtevaju povremenu razbarušenost.

Moć Elizabete II je znatno manja nego njenih prethodnika zbog rasta uticaja Parlamenta, pa zato ona odlučuje da svojom odećom šalje jasne znakove, koji imaju značaj samim tim što dolaze od monarha: od venčanja na kome je nosila haljinu koja je sašivena od materijala kupljenog bonovima iz posleratne racionalizacije, do smaragdno zelene haljine pri prvoj poseti Irskoj, te haljine sa vezom u motivu javorovog lišća u Kanadi.

DAJANA, KEJT I MEGAN

Nakon dolaska princeze Dajane, koja je skrenula pogled kraljevine na sebe aktuelnim odevnim izborima i postala modni uzor ženama širom sveta, Elizabeta je shvatila da modna industrija može biti moćan saveznik u kreiranju imidža kraljevske porodice ako je u rukama nekoga ko zna šta želi time da postigne, a ona to svakako jeste. Vojvotkinja od Kembridža poznatija kao Kejt Midlton će joj na tom putu biti idealan partner. Iako se čini da Kejt ima sasvim jedinstven stil, osećaj je da iza njenih izbora stoje odluke usklađene sa Elizabetinim željama. Kejt Midlton ima izgrađen stil koji je čist i jednostavan ali modno osvešćen. Nema eksperimentisanja i odskakanja od pravila koja bi grubo narušila autoritet Elizabetinog protokola, ali koketira sa onim što bi se moglo nazvati ličnim stavom a zapravo pogoduje Bakingemskoj palati. Voljena kao "princeza iz naroda", bez plemićkog porekla, ona kombinuje dostupne brendove sa dizajnerskim komadima kreirajući imidž pristupačnosti. Uz najskuplje odevne kombinacije nosi asesoar dostupnih brendova ili jednostavan komad odeće komercijalnih robnih marki. Na taj način omogućava poštovaocima krune ili pak svog stila da je oponašaju. Ipak, ma kako njeni odabiri delovali slobodno, ona neće prekršiti ni jedno krucijalno pravilo jer je u svakom trenutku svesna svog položaja buduće kraljice.

Megan Markl je zato još više bila pod svetlima reflektora jer joj, kao nekome ko se formirao daleko od tereta tradicije, iskreno nije bilo jasno kako odbijanje da se nose neutralne najlon čarape može podrivati autoritet monarha.

Dugotrajne vladavine i skretanje pažnje javnosti na monarhiju britanske vladarke su ostvarivale i ovakvim pravilima koja, naizgled, nemaju veze sa upravljanjem državom. Na kraju krajeva, za dobru ulogu kostim može biti od presudnog značaja. ¶

LIDIJA JOVANOVIĆ

Na javnom kanalu

Knjiga sabranih TV kritika, uglavnom dramskog programa, Miodraga Kujundžića svedoči o razvoju jugoslovenske televizije, ali i o ovdašnjem ukusu

Zbirka novinskih kritika o bilo kojoj vrsti umetničkog dela, dakle o knjigama, pozorišnim predstavama, koncertima, izložbama, filmovima i ostalima, pre svega je istorija kulturne scene, potom je prikaz razvoja umetnosti kojom se kritike skupljene u knjigu bave, zatim je prikaz razvoja i same kritike kao vrste, pa je tek na kraju ono što se mahom pomisli da je prvo – dokument o radu autora objavljenih kritika. Da objedini sve pomenute elemente, bio je cilj Radio-televizije Srbije i Gradske biblioteke Novi Sad kad su objavljivale zbirku TV kritika Miodraga Kujundžića *Na javnom kanalu*.

Miodrag Kujundžić je, sa Dragoslavom Adamovićem, Olgom Božičković i Đorđem Đurđevićem, među utemeljivačima televizijske kritike u Srbiji. Kontinuirano, od 1959. godine tokom više od tri decenije, u okviru stalne rubrike u novosadskom "Dnevniku", Miodrag Kujundžić je pisao prikaze, komentare i oglede o svim vrstama aktuelnog televizijskog programa na jugoslovenskom prostoru. U središtu njegovog interesovanja bile su televizijske drame i serije, mada je istrajno pisao i o ostalim segmentima televizijskog programa.

U uvodnom tekstu Svetislav Jovanov ističe da se Kujundžić paralelno bavio pozorišnom kritikom, što mu je omogućilo da dublje uočava probleme tretmana dramskog teksta u novom mediju, kao i da pravovremeno prepoznaje pojavu novih žanrova televizijske drame ili novih tendencija u oblasti TV serija, dok mu je likovno obrazovanje pomoglo u formiranju merila koja će uspešno korespondirati sa novom i dinamičnom estetikom televizijske slike u žanrovima kao što su reportaže, putopisi ili emisije o slikarstvu. Prepoznatljiva odlika Kujundžićeve kritike bila je jedna vrsta ravnoteže, neophodne za analitičara koji posreduje između novog medija i najširih slojeva gledališta: reč je o ravnoteži između umetničkog i popularističkog, između edukacije i atrakcije. Svoje stavove o televiziji formulisao je posredstvom komentara povodom društvenog konteksta programa ili pitanja recepcije i ogleda o načelnim žanrovskim i medijskim problemima.

Zbirka *Na javnom kanalu* počinje kritikom (2. jun 1959) prve televizijske prezentacije proze Ive Andrića, dramatizovane novele *Susedi*, koju je za TV Zagreb adaptirao Želimir Falout, reditelj je bio Daniel Marušić, a scenograf Miša Račić. Uloge su tumačili Vika Podgorska, Emil Kutijaro i Pavle Bogdanović. Kujundžić beleži da "adaptator teksta nije za ovu priliku pravio dramu, već se ograničio na vizuelno-auditivno prezentiranje novele. Pošto je pripovedač uveo gledaoce u ambijent, pred gledaocem su se pojavila dva vanredna glumca, izvođači dijaloga.(...)

Ovakav postupak adaptatora omogućio je maksimalno moguće prenošenje piščevog teksta; ali, čini nam se da ovakav postupak ne bi smeo da bude uzor po kome bi se tekstovi pripovedača prikazivali u ovakvim emisijama. Smatramo, naime, da bi bilo daleko bolje, a za gledaoce daleko zanimljivije, da je napravljena dosledna dramatizacija. (...) Čitava ova prezentacija kao da je odudarala od stila, od atmosfere Andrićeve proze, kao da je tu dat nekako isuviše duh glembajevskog Zagreba."

U vreme prvih godina Kujundžićevog beleženja dramskog žanra na televiziji, preovlađivale su adaptacije pozorišnih klasika (Sterija, Krleža) i dramatizacije svetskih prozaista (Čehov), da bi se tek 1962. godine, najviše zbog uvođenja magnetoskopa i filmskih kamera a time i napuštanja "žive televizije", javio talas domaće originalne televizijske drame, u kojem preovlađuju krimići (Novosel, Štivičić). U tom periodu Kujundžič izdvaja Ivana Hetriha i Slavoljuba Stefanovića Ravasija kao buduće majstore televizijske režije, i ukazuje na *Ekran na ekranu*, buduću kultnu emisiju.

Počevši od 1964. godine produkcija originalne domaće televizijske drame postaje sve obimnija, čemu je doprinelo i uključivanje sarajevskog, skopskog i tada titogradskog studija u JRT mrežu, a Kujundžić kao najznačajnije nove scenariste ističe Branu Crnčevića i Gordana Mihića i reditelje Aleksandra Đorđevića i Savu Mrmka, i inovacije u TV dramama *Noć i magla* Danila kiša i *Čep koji ne propušta vodu* Branimira Reljića.

Godinu 1976. uočava kao prelomni trenutak u kojem se pojavljuju prvi izdanci dva nova i samosvojna toka igrano-dokumentarne drame. S jedne strane, *Na putu izdaje* Siniše Pavića i Save Mrmka začinje žanr dokumentarne rekonstrukcije, a na drugoj strani delo *Jagoš i Uglješa* tandema Radomir Subotić – Bata Čengić najavljuje ispovedno-kritički dramski žanr, koji će poprimiti nove tonalitete sa Pejakovićevim *Ljudskim faktorom* i kulminirati, prema Kujundžiću, sa pojavom dela *Bolest i ozdravljenje Bude Brakusa* Želimira Žilnika. Kujundžić se s analitičkim žarom posvećuje odnosu između književnog predloška i televizijskog izraza na primeru serija *Velo misto*, *Pop Ćira i pop Spira*, i odnosu ideologije i umetnosti na primeru serija *Strah vlada svetom* prema romanu Korada Alvara.

U poslednjoj deceniji, do 1995. godine, Kujundžić se bavio televizijskom kritikom kao povodom za iskazivanje opštijih, estetskih, sociooloških ili kulturoloških stavova. Valja izdvojiti tekst *TV čarolija* kojim kozerski i maštovito, sa toplinom ali bez suvišnog sentimenta, rekapitulira protekle tri decenije koje je proveo sa televizijom: od novina i atrakcija, preko nesporazuma, šokova i novih saznanja, do sadašnjice, i tekst *Ja, Raf Maksić!, in memoriam* povodom smrti Mije Aleksića. Prateći neuporedivu životnu i glumačku pustolovinu umetnika koji je, kako Kujundžić kaže, "bio glumac rođen i stvoren da igra u ovom veku – u veku radija i televizije", predočava nam njegove bezbrojne glumačke preobražaje od Rafa Maksića do Gospodina Hulija. To je poslednji tekst u zbirci *Na javnom kanalu*, objavljen je 13. marta 1995, tri godine pre smrti Miodraga Kujundžića. ¶

S.Ć.

ZORAN STANOJEVIĆ

Vreme leti ko konfeti

Čini vam se da je ovo nemoguće, ali nikada u životu niste imali više slobodnog vremena nego sada. Ne samo vi lično, to se može reći za celokupno čovečanstvo. Slobodnog vremena imamo napretek, između ostalog, i zato što živimo duže. Pa zašto onda, pobogu, imamo utisak da ga nemamo uopšte, da nam je stalno potreban odmor, da ne stižemo ništa i sve tako dalje?

Odgovor daje ekspertkinja za kvalitet života i direktorka laboratorije za "Bolji život" (*Better Life Lab*) Brigit Šulte, koja je gotovo dvadeset godina radila kao novinarka "Vašington posta". Potom je počela da se bavi temom preopterećenosti i teskobe s kojom se suočavamo zbog načina života i shvatila je da je to njena prava karijera. Pre šest godina izdala je knjigu *Preopterećeni* (*Overwhelmed*), u kojoj objašnjava kako je moguće da istraživanja pokazuju da prosečan čovek ima četiri sata dnevno za "lenstvovanje", ako se svako od nas pita gde su ti "prosečni" jer ne znamo nikoga ko tako živi, sem ponekog parazita.

Suština je u strukturi vremena, kaže Brigit, koja je knjigu pisala u vreme kada su društveni mediji tek hvatali zamah, a pametni telefoni još nisu u potpunosti bili deo našeg bića. Sada je sve to mnogo gore.

Evo suštine. Došli ste s posla, recimo oko pet, pola šest, precizirajte sami, i do sledeće obaveze imate sat vremena, možda i sat i po. U nekoj drugoj epohi biste dremnuli, prošetali, čitali knjigu, igrali se sa detetom, pili kafu s komšilukom ili radili šta god da vam se radi u slobodnom vremenu.

Danas vas napada elektronska komunikacija. Niste ni seli, a stigao vam je mejl, zatim drugi, pa treći. Na jedan mora da se odgovori odmah. Onda notifikacija vesti, pa nešto sa Tvitera, pa nečiji Instagram post, pa opet notifikacija, pa nekoliko Vajber poruka, opet mejl, Instagram...

Kada čitate knjigu, to vreme je ekskluzivno, traje koliko traje i posle čitanja imate osećaj dobro iskorišćenog vremena. Ali kada krenete da odgovarate na poruke koje dolaze sa različitih strana i sa raznih platformi, vaše vreme se cepka i to na konfete, objašnjava Brigit. Svaka konfeta je stres za sebe i umesto da se u slobodno vreme opustite stavljajući mozak i telo u jedan mod, koji traje sat ili dva, vi ga provodite u seriji malih šokova na svakih nekoliko minuta, pa i češće. Vreme proleti, a vi nikako niste odmorni jer je mozgu svejedno da li ste se bavili beslovesnom komunikacijom na Tviteru ili ste rešavali ozbiljan poslovni problem. On je radio, zamarao se i na kraju vam ispostavlja račun.

Najveći problem je to što dok odgovarate na mejl, razmišljate o Tviteru ili o domaćem zadatku vašeg deteta kojem ste krenuli da pomažete. To je ubitačno, taj multitasking, on najviše zamara mozak (pa i dušu) i nije čudo da posle nekoliko sati takvog funkcionisanja nemate ni snage ni volje za bilo šta.

Postoje dva jednostavna testa da utvrdite koliko ste zaglibili. Jedan se tiče vas: koliko vremena protekne u bioskopu, pozorištu ili na porodičnom ručku dok ne osetite potrebu da bacite pogled na telefon? Možete li da izdržite ceo film? Drugi test se tiče drugih: ako vam ipak uspe da se isključite na dva ili tri sata, koliko ste poruka ili vesti za to vreme dobili, a trebalo je reagovati promptno? ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

MELODIJE SOBE I PREDSOBLJA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ŽIVOT JE PONEKAD IGRA IZMEĐU UČAURENOSTI I... HMM, "KRETANJA", ILI NAZOVIMO TO TAKO. ČOVEK KOJI JE DEFINITIVNO IZABRAO DA SVOJU KREATIVNOST CRPE IZ VLASTITA ČETIRI ZIDA (IAKO JE SVOJEVREMENO NASTUPAO PO KLUBOVIMA) JE **MANCE**, LEGENDARNI KANTAUTOR (AKO JE TO PRAVI NAZIV) IZ ZAGREBA. S OBZIROM DA SAM, PRE NEGO ŠTO SAM SE OKRENUO PUTOVANJIMA (A TO TRAJE VEĆ DECENIJAMA) I SAM BIO U "KONTEMPLATIVNOJ FAZI", IMAM RAZUMEVANJA ZA SVE KOJI IMAJU POTREBU DA SE SKLUPČAJU U VLASTITOM MIKROKOSMOSU...

UPRKOS ŠTO LJUDI DOBRO REAGUJU NA NJEGOVU MUZIKU, MANCE JE TIP ČOVEKA KOJI SE KLONI GUŽVE, I - ČAK I KADA JE U RETKIM PRILIKAMA DAVAO INTERVJUE, NJEGOVI ODGOVORI SU OBIČNO ZVUČALI KAO MISTERIOZNE PORUKE PROROČICE PITIJE. MOJ OMILJENI NJEGOV ODGOVOR, NA PITANJE NOVINARA O PLANOVIMA ZA BUDUĆNOST, GLASIO JE: "I BRAĆA OSMONDS IMALI SU PLANOVE, I GDJE SU SADA, PITAM JA VAS, DRAGI GOSPODINE"?

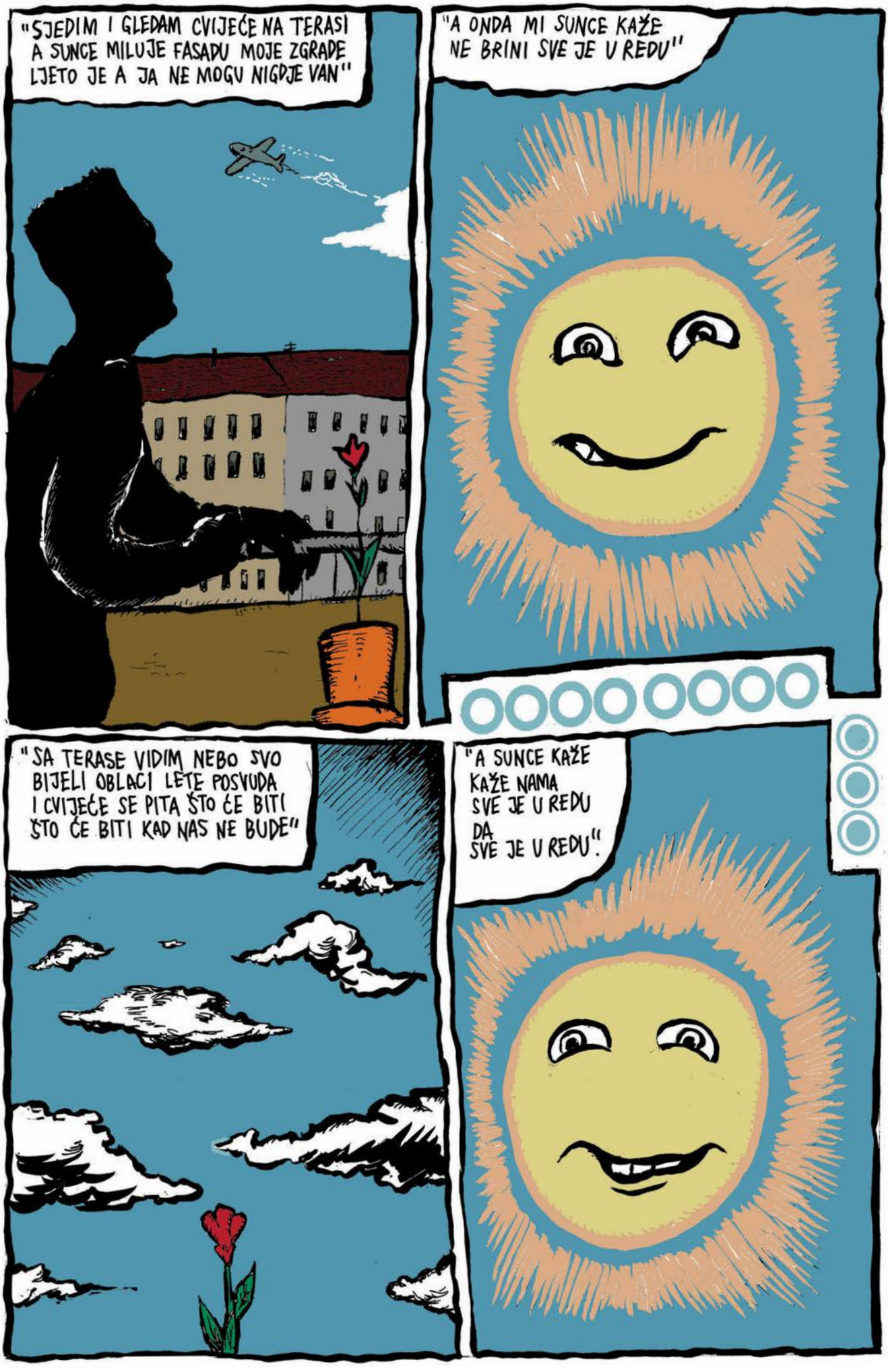
GODINE 2019, POSETIO SAM MANCEA U NJEGOVOM STANU U ZAGREBU. IZGLEDAO JE POPUT NEKOG DOBROĆUDNOG DŽINA IZ CRTANIH FILMOVA, ČAK JE I SVIRAO MALO NA GITARI.

POSMATRAJUĆI PROSTOR U KOJEM OBITAVA, I GDE NASTAJU SVE TE PESME, SETIO SAM SE JEDNE NUMERE SA NJEGOVOG ALBUMA "MELODIJE SOBE I PREDSOBLJA"

...

"SJEDIM I GLEDAM CVIJEĆE NA TERASI
A SUNCE MILUJE FASADU MOJE ZGRADE
LJETO JE A JA NE MOGU NIGDJE VAN"
"A ONDA MI SUNCE KAŽE
NE BRINI SVE JE U REDU"
"SA TERASE VIDIM NEBO SVO
BIJELI OBLACI LETE POSVUDA
I CVIJEĆE SE PITA ŠTO ĆE BITI
ŠTO ĆE BITI KAD NAS NE BUDE"
"A SUNCE KAŽE
KAŽE NAMA
SVE JE U REDU
DA
SVE JE U REDU".

Lepo u pm

Odavno kafana nije njihova sudbina, jerbo je kafanama, a bogme i njima, na taj način, odzvonilo. Što reko narod, sve bude, pa prođe. No, stvar je u tome da njih nije prošlo. Tako im je došlo da se druže subotom, u vreme kad sunce počne da klizi zalasku. Mesto se samo nametnulo, porodično domaćinstvo – sa nevelikim imanjem, kuća, pomoćne zgrade, dvorište sa starim kruškama, voćnjak, livada – koje je bilo na iskraj grada, gde je Jaran Rajan upražnjavao potrebu "gledanja jeseni". Tako su krenule te, kako bi Pisac rekao, Subote u njima.

Kad su Dramaturga gospodina nagovorili da uzme mobilni telefon, sve je postalo jednostavno. Dokoni hroničar, da sebe tako predstavi, seo bi u taksi, zvrcnuo Dramaturga, posle kratke vožnje, i kratkog uzbrdnog pešačenja, već su bili na Brdu, gde je Jaran već bio spreman, da spremniji ne može biti. Kafa je, za stolom pod kruškom, čekala, svako je imao svoju šolju, aperitivno bi sipali po malu Lazinu rakiju, bez da se prekrste.

Foto: Ivan Dak Mitić

I u početku je tu bilo obavezno meze, Jaranova slaninica, sir sa pijace, pakovanje zelenih maslina... kao što je bila obavezna muzika, sa nosača CD-a, čitao je i MP3, koji je bio na terasi kuće. Uglavnom džez, a znali bi i da se "uozbilje", ili preteraju sa Štulićem. Od prve čašice, banku je držao Dramaturg, koji je okretao temu da je Pantelija, oficir na zadatku, njegovu Viktoriju upoznao u Križevcima, i to u bioskopu. Posle treće ture, kad bi prešli na prosečno vino, pustili Ninu Simon, Dianu Kral, Jaran bio uspeo da kaže da je njegov predak, početkom prošlog veka, doveo spahinicu iz Rusije, koja je prvo pa tražila da se uradi poljski WC, da bi, kad joj je dosadilo da bude popadija, otišla za sreskim kapetanom. Dokoličar bi znao da doda da i on ima "rodoslov", njegovi preci su, gore po šumama, ispod Medvednika, po ceo dan duvali u vrbovu sviralu, i prepadali žene, koje su ispirale veš na potoku... Rastajali bi se kad mesec iskoči i krene na drugu stranu vidika, obično kod teme da li je Pisac u pravu kad kaže da se najbolje flertuje na sahranama...

Subota po subota, stiže proleće, kruške u belom cvatu, Jaran otkri da u nevelikoj bašti crni luk, krastavci, paradajz, ima i blitve. Tu se Dramaturg obseti letovanja na Pelješcu, te kako je u ribarskom seocu Drače tamanio svežu ribu na gradele, uz balon "malog plavca" koji je dobavljao meštanin Velo. Opseti se i blitve na salatu – prokuvana blitva, krompir, beli luk, so, ulje i sirće – uze da demonstrira kulinarske veštine. Tako je meze stiglo na nivo blitve na salatu, aperativna Lazina rakija, uz prosečno makedonsko vino – Dokoličar je insistirao na "tamjanici" – su se podrazumevali. Sve je otišlo na još viši nivo kad je Jaran nabavio dva kikireza, Dramaturg gospodin im je nadenuo imena Petko i Cvetko, mali pevci više nisu izlazili iz kadra.

Tu se, kad je Šerbedžija viknuo *Aoj, Liko, voli li te iko...* Jaranu omače da je sve Lepo u pm. Dramaturg, koji se jedini držo Lazine rakije, odložio je čašu, i reko da je to neoprostivo, ne može se reći da je nešto Lepo u pm, ne priznaje nikakav četvrti stepen poređenja, on je diplomiro kod Selenića, pride studiro i meteorologiju. Jaran poteže argument, "kako se zove", koji je glasio "mada ne znam otkud znam", Dramaturg preko čaše replicira da to može jedino ako se toga setio "juče uveče"... Dokoličar u pomoć pozove Pisca, koji na tu temu imade veli: Bez vina je čaša privid samoj sebi! Kad Pisac, koji upravo beše dobio 300 boca vina, kao nagradu, dodade da on nikad sam nije popio flašu, a kamoli toliko vina, pređoše na temu kako da im ćuftaksira karton vina, koji odlično ide uz blitvu na salatu, koju će za tu priliku obogatiti tim plodovima mora, a kad vino stigne, setiće se i drugih plodova.

Natočiše po "tamjaniku" i javiše Piscu da su primili k znanju njegovo tumačenje. Ali, Dokoličar se dade u dalje veštačenje, Viši saradnik u Naučnom institutu, doktorski brzojavi da se duhovitom upotrebom tzv. vulgarizama u jeziku, kad se rekne Lepo u pm, postižu višestruki efekti. Najpre se skraćivanjem kolokvijalnog iskaza uvodi kosmičko oživljavanje standardnog jezika, zatim se tako sugeriše na u narodu poslovično usvojene hiperbole, da bi se, u povratnoj sprezi, izraz obojio ironijom... Dokoličar predstavi viđenje novinara Bana, koji nikako da stigne godine koje broji, i koji tim Valjarević stilom dade svoju dijagnozu: Lepo mi dođe da odem u tri lepe pm. Ili, ko moj pokojni ćale, ďodem po cigare, i da me nema dok me ne zaborave, i od mene se oporave... Kako je mesec ovlado nebom, nekako se složiše da se dižu kućama, dok nisu zaboravili na sebe.

Na iznenađenje, blitva potraja do kasne jeseni. Bilo je vreme da napuste mesto pod kruškom i uđu u kuću, uz peć na drva nastave u četiri zida. Vratiše se siru, slaninici, kiselom kupusu. I to je bilo za četvrti stepen poređenja, ali je Dramaturg, svaki put kad bi se Jaranu, dok je dodavo šljivov suvarak u vatru, otelo da je sve Lepo u pm, izlazio da vidi dokle je mesec odskočio, i redovno opominjo da se ne može tako, treba u svemu držati nivo. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

HARRISON FORD
ZASNOVANO NA LEGENDARNOM ROMANU
ZOV
DIVLJINE
U BIOSKOPIMA OD 20. FEBRUARA
#ZovDivljine
MCF

Još od 1902
YUHOR
POSVEĆEN DOBROM UKUSU
YUHOR
RUSTIK
SALAMA
BEZ GLUTENA
PREMIUM QUALITY
100g
YUHOR
ŠUMADIJSKA
SALAMA
YUHOR
DOMAĆINSKA
SALAMA
YUHOR
PIKANT
SALAMA

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec